

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL OKURYAZARLIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜRÜVVET KAPLAN

PROF. DR. BETÜL KERAY DİNÇEL

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL OKURYAZARLIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜRÜVVET KAPLAN

DANIŞMAN : PROF. DR. BETÜL KERAY DİNÇEL

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. RABİA GÖKCEN KAYABAŞI

JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. SAMİ BASKIN

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Mürüvvet

Soyadı : KAPLAN

Bölümü : Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkçe Öğretiminde Dijital Okuryazarlık

İngilizce Adı : Digital Literacy in Turkish Language Teaching

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Mürüvvet KAPLAN

İmza

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Mürüvvet KAPLAN tarafından hazırlanan “Türkçe Öğretiminde Dijital Okuryazarlık” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Doç. Dr. Betül KERAY DİNÇEL (Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Prof. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI (Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Sami BASKIN (Türkçe Eğitimi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 25/02/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Aybala ÇAYIR
İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman yanımda olan emeğini, desteğini, bilgisini benden esirgemeyen ve her zaman bana yol gösteren sonsuz saygı ve sevgi duyduğum danışman hocam Sayın Prof. Dr. Betül KERAY DİNÇEL'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmama değerli görüşleriyle katkılarını sunan, tezi savunmamda jüri üyesi olarak yer alan Sayın Prof. Dr. Rabia Gökçen KAYABAŞI'na ve Sayın Doç. Dr. Sami BASKIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımda her an ve her koşulda yanımda olan, bu süreçte desteklerini benden esirgemeyen, fedakâr annem ve canım babama, varlığını hep yanımda hissettiğim, tez yazma sürecimde her zaman telefonun diğer ucunda olduğuna emin olduğum canım ağabeyim Özgür KAPLAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimine beraber başladığımız ve birlikte ilerlediğimiz bu yolda manevi desteğini benden esirgemeyen biricik arkadaşım Rahşan KAPLAN'a teşekkür ederim.

Mürüvvet KAPLAN

ÖZET

Bu araştırmada, Türkçe Dersi Öğretim Programı ve bu programa uygun olarak hazırlanan Türkçe ders kitaplarının (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8) dijital okuryazarlık açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda dijital okuryazarlık bağlamında Türkçe Dersi Öğretim Programı içerik ve kazanım boyutlarıyla, Türkçe ders kitapları ise içerik ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlarla uyumu bakımından ele alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve MEB izni ile kullanıma uygun bulunan sekiz tane Türkçe ders kitabı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8) oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı dijital okuryazarlık bağlamında içerik, eğitim durumları ve kazanım boyutuyla incelenmiştir. Türkçe ders kitapları programda dijital okuryazarlıkla ilişkisi tespit edilen kazanımları okuma metinleri, derse hazırlık çalışmaları ve etkinlik boyutunda içerme düzeyleri açısından ele alınmıştır. Elde edilen bulgular görüntülerle desteklenerek sunulmuş ve sayısal veriler tablolar hâlinde düzenlenmiştir. Çalışma sonucunda Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) dijital okuryazarlık kavramının “dijital yetkinlik” olarak ele alındığı, programdaki kazanımların dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarının dijital okuryazarlığa yer verme oranları sınıf seviyesiyle doğru orantılı bir şekilde gittikçe artmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki dijital okuryazarlıkla ilişkili etkinliklerin azımsanamayacak boyutta olduğu fakat Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan dijital okuryazarlıkla bağlantısı saptanan bazı kazanımların kitapta ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Dijital Okuryazarlık, Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçe Ders Kitabı

Bilim Kodu : 11101

Sayfa Adedi : 114

Yazar : Mürüvvet KAPLAN

Danışman : Prof. Dr. Betül KERAY DİNÇEL

ABSTRACT

This study aims to examine the Turkish Course Curriculum and Turkish coursebooks prepared in accordance with this program (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 and 8) in terms of digital literacy. For this purpose, the Turkish Course Curriculum was examined in terms of content and achievement dimensions in the context of digital literacy, and Turkish coursebooks were examined in terms of their content and compliance with the achievements in the Turkish Course Curriculum. The study group of the study consists of the Turkish Course Curriculum (2019) and eight Turkish coursebooks (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 and 8) that were found suitable for use with the permission of the Ministry of National Education. In the study where the qualitative research method was used, document analysis was preferred as the data collection technique. The data obtained in this study were analyzed using the content analysis method. The Turkish Course Curriculum was examined in terms of content, educational status and achievement dimensions in the context of digital literacy. Turkish coursebooks were examined in terms of the levels of inclusion of achievements related to digital literacy in the program in terms of reading texts, lesson preparation activities and activity dimensions. The findings obtained were presented with the support of images and the numerical data were arranged in tables. As a result of the study, it was determined that the concept of digital literacy was addressed as "digital competence" in the Turkish Course Curriculum (2019) and that the achievements in the program were related to digital literacy. An analysis of the degree to which Turkish textbooks incorporate digital literacy skills reveals a direct correlation between class level and the extent to which these skills are emphasised. A study of Turkish language textbooks reveals a significant correlation between digital literacy skills and the presence of related activities. However, the analysis also indicates a notable absence of specific digital literacy competencies within the Turkish language teaching programme.

Key Words : Digital Literacy, Turkish Curriculum, Turkish Textbooks

Science Code : 11101

Number of Pages : 114

Author : Mürüvvet KAPLAN

Supervisor : Prof. Dr. Betül KERAY DİNÇEL

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
SİMGE ve KISALTMALAR	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Araştırmanın Tanımları	4
İKİNCİ BÖLÜM	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Okuryazarlık	6
2.1.1. Okuryazarlık Çeşitleri	8
2.1.1.1. Görsel Okuryazarlık	9
2.1.1.2. Medya Okuryazarlığı	9
2.1.1.3. Bilgi Okuryazarlığı	10
2.1.1.4. Elektronik Okuryazarlık	10
2.1.1.5. Veri Okuryazarlığı	10
2.2. Dijital Okuryazarlık	11
2.2.1. Dijital Okuryazarlık Modelleri	13
2.2.1.1. Alkalai ve Hamburger Modeli	13

2.2.1.2. Almas ve Krumsvik Modeli	14
2.2.1.3. Honan Modeli	15
2.2.1.4. Calvani, Fini ve Ranieri Modeli	16
2.2.1.5. Hobbs Modeli	16
2.2.1.6. Belshaw Modeli	17
2.2.1.7. Ng Modeli	18
2.2.1.8. Hague ve Payton Modeli	19
2.2.1.9. JISC Modeli	21
2.2.1.10. Chetty ve Diğerleri Modeli	21
2.2.2. Dijital Okuryazarlığı Etkileyen Kavramlar	22
2.2.2.1. Dijital Vatandaşlık	22
2.2.2.2. Dijital Sosyalleşme	22
2.2.2.3. Dijital İletişim	23
2.2.2.4. Dijital Kültürleşme	23
2.2.2.5. Dijital Erişim	23
2.2.2.6. Dijital Aile	24
2.3. 21. Yüzyıl Becerileri	24
2.3.1. 21. Yüzyıl Becerileri ve Dijital Okuryazarlık	27
2.3.2. 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim	27
2.4. Dijital Okuryazarlık ve Eğitim	28
2.5. Avrupa Yeterlilik Çerçevesi	31
2.6. Türkiye Yeterlilik Çerçevesi	32
2.7. Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi	33
2.8. İlgili Araştırmalar	34
2.8.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	34
2.8.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
YÖNTEM	44
3.1. Araştırma Modeli	44
3.2. İncelenen Dokümanlar	45
3.3. Verilerin Toplanması	46
3.4. Verilerin Analizi	46
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	48

BULGULAR	48
4.1. Türkçe Dersi Öğretim Programında Dijital Okuryazarlık	48
4.2. İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık	57
4.2.1. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	57
4.2.2. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	58
4.2.3. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	60
4.3. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık	66
4.3.1. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	66
4.3.2. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	72
4.3.3. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	78
4.3.4. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	84
BEŞİNCİ BÖLÜM	95
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	95
5.1. Sonuç ve Tartışma	95
5.1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ile İlgili Sonuçlar	95
5.1.2. Türkçe Ders Kitapları ile İlgili Sonuçlar	100
5.2. Öneriler	104
KAYNAKÇA	105
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU.....	115

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Okuryazarlık Çeşitleri	8
Tablo 2. 21. Yüzyıl Becerileri	25
Tablo 3. Temalar ve Konu Önerileri	50
Tablo 4. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Dijital Okuryazarlıkla İlgili Metin Türleri	51
Tablo 5. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar ...	52
Tablo 6. İlkokul 3. ve 4. Sınıf Düzeyinde Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar	54
Tablo 7. Ortaokul 5. ve 6. Sınıf Düzeyinde Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar	55
Tablo 8. Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Düzeyinde Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar	56
Tablo 9. Dijital Okuryazarlığın 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Yeri.....	58
Tablo 10. Türkçe Ders Kitaplarında Etkinliklerin Beceri Alanlarına Dağılımı	93
Tablo 11. Kazanım ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Frekans ve Yüzde Değerleri	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Krumsvik Dijital Yetkinlik Modeli	15
Şekil 2. Dijital Yetkinlik Modeli	16
Şekil 3. Hague ve Payton Dijital Okuryazarlık Modeli	19
Şekil 4. Dijital Okuryazarlık Çerçevesi	21
Şekil 5. 21. Yüzyıl Beceri Kuşağı	26
Şekil 6. FATİH Projesi Bileşenleri	34
Şekil 7. Creswell Durum Çalışmalarının Türleri	46
Şekil 8. T.3.3.22. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği	59
Şekil 9. T.3.3.26. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	59
Şekil 10. T.3.3.28. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	60
Şekil 11. T.4.1.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	61
Şekil 12. T.4.2.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	61
Şekil 13. T.4.3.22. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	62
Şekil 14. T.4.3.25. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	63
Şekil 15. T.4.3.33. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	64
Şekil 16. T.4.3.34. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	64
Şekil 17. T.4.3.35. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	65
Şekil 18. T.5.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	67
Şekil 19. T.5.3.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	68
Şekil 20. T.5.3.22. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	68
Şekil 21. T.5.3.23. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	69
Şekil 22. T.5.3.25. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	70
Şekil 23. T.5.3.28. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	71
Şekil 24. T.5.3.29. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	71
Şekil 25. T.5.3.34. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	72
Şekil 26. T.6.1.10. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	73
Şekil 27. T.6.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	73
Şekil 28. T.6.3.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	74
Şekil 29. T.6.3.30. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	74
Şekil 30. T.6.3.31. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	75

Şekil 31. T.6.3.33. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	76
Şekil 32. T.6.3.45. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	76
Şekil 33. T.6.3.35. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	76
Şekil 34. T.6.4.13. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	77
Şekil 35. T.6.4.14. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	78
Şekil 36. T.7.1.12. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	78
Şekil 37. T.7.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	79
Şekil 38. T.7.3.30. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	80
Şekil 39. T.7.3.31. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	80
Şekil 40. T.7.3.32. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	81
Şekil 41. T.7.3.33. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	81
Şekil 42. T.7.3.34. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	82
Şekil 43. T.7.3.35. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	82
Şekil 44. T.7.4.10. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	83
Şekil 45. T.7.4.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	84
Şekil 46. T.8.1.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	85
Şekil 47. T.8.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	86
Şekil 48. T.8.3.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	86
Şekil 49. T.8.3.27. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	87
Şekil 50. T.8.3.28. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	87
Şekil 51. T.8.3.29. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	88
Şekil 52. T.8.3.30. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	88
Şekil 53. T.8.3.31. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	90
Şekil 54. T.8.3.52. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	91
Şekil 55. T.8.4.5. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	91
Şekil 56. T.8.4.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	92
Şekil 57. T.8.4.12. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği.....	93

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

AYÇ	: Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
FATİH	: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ISTE	: Uluslararası Eğitimde Teknoloji Derneği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDÖP	: Türkçe Dersi Öğretim Programı
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TYÇ	: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Yaşadığımız yüzyılda teknolojik gelişmeler hızla yaşanmakta ve yaşanan bu hızlı gelişmeleri takipte kalmak zorunluluk hâlini almaktadır. Hızlı gelişen bu değişim sürecinde bireylerin bu sürece aktif olarak katılması, kendini geliştirmesi ve teknolojiyi aktif bir şekilde kullanabilmesi beklenmektedir. Günlük hayatta kullandığımız birçok şey teknolojinin etkisiyle değişmekte ve dijitalleşmektedir. Günümüzde neredeyse her alanda işlerin dijitalleştiği görülmektedir. Dijital çağ olarak bilinen bu dönemde teknolojinin hızlı gelişimi, dijital alanlarda oluşan sorunları gidermek maksadıyla kişilerin bu alandaki yeterliliklerini artırmalarını zorunlu kılmıştır. Bahsi geçen bu yeterlilik “dijital okuryazarlık” olarak tanımlanabilmektedir (Eshet-Alkalai, 2004; Eshet-Alkalai ve Amichai-Hamburger, 2004).

Parlak’a göre (2019) dijital okuryazarlık söylemi ortaya ilk çıktığında bilgisayar ile aktarılan bilgiyi anlayabilme yetisi olarak kullanılmış daha sonra dijital teknoloji aracılığı ile yeni bilgiyi anlamlandırma, diğer bireylerle paylaşma ve eleştirel bakış açısıyla değerlendirebilme olarak kullanılmıştır. Dijital okuryazarlık kavramı üç geçiş dönemi sonrasında literatüre kazandırılmıştır. İlk dönem bilgisayar kullanımıyla 1980 yıllarında başlamıştır. İkinci dönem dijital çağa önemli bir geçiş olan internetin artık günlük yaşantımızın bir parçası olmasıyla başlamıştır. Son dönemde ise bir ağa bağlı bilgi ekonomisinin yaşamda yer almasıyla başlamıştır. Dijital teknolojilerin hayatımızın bir parçası olması sonucu “Dijital okuryazarlık” kavramı değişik biçimlerde anılmış ve bu kavram 1990’ların sonlarına doğru literatüre girmiştir.

Bayrakçı (2020), dijital teknolojileri toplumsal ve kültürel alanda etkin kullanabilme; iletişim ve haberleşme için kullanılan kaynakları değerlendirebilme, dijital dünyaya adapte olurken karşılaşılabilecek risk etmenlerinin farkında olabilme diğer bir deyişle dijital döneme

uyum sağlayabilmek gayesiyle ihtiyaç duyulan yetkinliklerin tamamı olarak tanımlamaktadır.

Toplum içerisinde ana dilde kendini ifade edebilen bir bireyin dijital ortamlarda da kendini ifade edebilmesi gerekmektedir. Bu sebeple dört temel dil becerimiz olan okuma, yazma, konuşma ve dinlemeden yararlanarak dijital ortamlarda gerçekleşen okumayı öğrenmek önemli bir gereksinim hâline gelmiştir.

Dijital okuryazarlık becerisi eğitim ve öğretim süreci için önemli bir noktadır. Öğrencinin teknolojiyle etkileşim hâlinde olması onun dijital okuryazar olmasıyla birebir ilintilidir. Öğrencinin içinde bulunduğu dijital yaşamı anlaması, anlamlandırması, insanlarla paylaşması için en önemli derslerden biri de Türkçe dersidir. Bu durumu Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) geçen “Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişimin, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçlarını doğrudan etkilediği eğitim sistemimizin yetkinliklerde bütünlüşmüş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçladığı” ifadesiyle desteklemek doğru olacaktır. Programda dijital okuryazarlık becerisinin üzerinde durulduğu gibi; bilgi okuryazarlığı, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, eleştirel okuryazarlık, matematik okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve teknoloji okuryazarlığı becerilerine yer verilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (TDÖP) 21. yüzyılda öğrencileri teknoloji çağına hazırlamak adına bahsi geçen becerilere yer vermiş olduğu söylenebilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer verilen beceriler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) doğrultusunda düzenlenmiştir. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ), Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) ile uyumlu olacak şekilde tasarlanan; ilk, orta ve yükseköğretim dâhil mesleki, genel, akademik eğitim-öğretim programları ve diğer öğrenme yollarıyla kazanılan tüm yeterlilik esaslarını gösteren ulusal yeterlilikler çerçevesidir (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Yönetmeliği, 2015).

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) sekiz anahtar yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinlikler şu şekilde sıralanmaktadır: “anadilde iletişim”, “yabancı dillerde iletişim”, “Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler”, “dijital yetkinlik”, “öğrenmeyi öğrenme”, “sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler”, “inisiyatif alma ve girişimcilik”, “kültürel farkındalık ve ifade”. Bu araştırmanın konusu olan “dijital okuryazarlık” ise Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde “dijital yetkinlik” olarak yer almaktadır.

Dijital yetkinlik ifadesi Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) şu şekilde açıklamıştır: “İş, günlük yaşam ve iletişim için bilgi toplumu teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsamaktadır. Söz konusu yetkinlik, bilgi iletişim teknolojisi içinde bilgiye erişim ve bilginin değerdendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağılara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir” (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Yönetmeliğı, 2015, s. 27).

Açıklamalar incelendiğinde Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla (TDÖP) ve bu program doğrultusunda geliştirilen Türkçe ders kitaplarıyla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine dijital okuryazarlık becerisini kazandırmayı hedeflediğı görölmektedir. Açıklamalardan yola çıkarak Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ve Türkçe 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyesindeki kitaplarda dijital okuryazarlık becerisine ne derece yer verildiğı sorusu akıllarda yer etmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın dijital okuryazarlık becerisini geliştirmek için yol göstericiliğı ve ders kitaplarının bu beceriyi kazandırmak için metinlerde, etkinliklerde ve derse hazırlık bölümlerindeki etkililiğı bu çalışmanın araştırma konusudur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) çerçevesinde hazırlanan ve MEB tarafından 2023-2024 eğitim-öğretim yılında kullanılması uygun bulunan Türkçe dersi için 8 adet kitap bulunmaktadır.

Yapılan çalışmanın amacı dijital okuryazarlık bağlamında Türkçe Dersi Öğretim Programı’nı (2019) Türkçe Ders kitaplarını incelemektir. Bu çalışmada Türkçe öğretiminde dijital okuryazarlık konusunun yeri ve öneminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) dijital okuryazarlığa nasıl yer verilmiştir?
2. Türkçe ders kitaplarında dijital okuryazarlığa nasıl yer verilmiştir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Martin'in (2005) ifadesine göre "Dijital okuryazarlık; dijital materyalleri tanıma, tanımlama, gereğine uygun bir şekilde kullanma, ulaşma, denge sağlama, analiz, sentez ve değerlendirme yapma ve yeni ürünler ortaya koyma kabiliyetidir." Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi dijital okuryazarlık sadece dijital materyalleri kullanabilmeyi değil aynı zamanda bu materyalleri kullanırken pek çok zihinsel ve fiziksel karmaşık durumu yerine getirebilmeyi ifade etmektedir. Dijital okuryazarlık, bireylerin yetişmesinde etkin görev alan öğretmenler için önemli bir yeterliliklerdir. Öte yandan günümüzde hemen hemen her derste dijital araçlardan birçok alanda faydalandığı ve derslerde de dijital araçların etkin biçimde kullanıldığı gözlenmektedir. Türkçe öğretimi dersinde de dijital okuryazarlık alanından faydalandığı gözlemlenmektedir. Bu çalışmayla Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan dijital okuryazarlık alanına ne kadar yer verildiğinin ortaya çıkarılarak programla ilgili dönüt sağlanması umulmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı dikkate alınarak hazırlanmış olan Türkçe ders kitapları ile ilgili dönütler sağlanması, hazırlanması planlanan diğer Türkçe ders kitapları için yönlendirici olması ve çalışma sonucu elde edilen veriler ile bu alanda yapılacak olan diğer çalışmalara yardımcı kaynak olması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

1. Türkçe ders kitaplarının Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan dijital okuryazarlık alanı ile uyumlu hazırlandığı varsayılmaktadır.
2. Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyeleri dikkate alınarak hazırlandığı varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 2019 yılında yayınlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve 2023-2024 eğitim-öğretim döneminde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) izniyle çıkarılan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin Türkçe derslerinde kullanılmasına karar verilen farklı yayınevleri tarafından basılmış 8 adet Türkçe ders kitabı ile sınırlıdır.

1.6. Araştırmanın Tanımları

Okuryazarlık: Okuma ve yazma etkinliklerini gerçekleştiren bir bireyin hayatı algılama, anlama, anlamlandırma, yorumlama yetisi ve diğer insanlarla olan ilişkilerine anlam vermesidir (Aşıcı, 2009).

Dijital Okuryazarlık: Teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan dijital araçları kullanarak farklı ve yeni bilgiler elde etme, problemleri çözme, ortaya çıkan bu dijital araçları etkili bir şekilde kullanabilme yeteneğini ifade eden bir tanımdır (Pala ve Başibüyük, 2020).

Ders Kitapları: Ders öğrenim aşamasında kullanılan, belirlenmiş bir program çerçevesinde hazırlanan; ders işleme esnasında kullanılmak amacıyla metin, etkinlik ve derse hazırlık bölümlerinden oluşan bir araç (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Türkçe öğretimi için plan aşamasından başlayarak yazım, basım, dağıtım ve ders esnasında kullanımı dâhil olmak üzere her aşamasında büyük öneme sahip ders araçlarıdır (Özbay, 2003).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okuryazarlık

Toplumda “okuryazar” ifadesi okuma yazma bilen bireyler için kullanılmaktadır. Okuryazar olan kişi toplumda bilgi sahibi olarak nitelendirilmektedir. Okuryazar olmayan kişi de toplum tarafından eğitimsiz birey olarak algılanmaktadır. Burada bahsedilen okuryazar olma durumu anlık bir zaman dilimini kapsamayan hayatın tamamını ifade eden kişinin kendini daima geliştirmek için çaba içerisinde olmasını ifade eder (Yılmaz, 1989).

Örgün eğitimin kapsayıcılığının artmasıyla toplumda yaygınlık kazanan, insanların arasında etkileşimin artmasıyla önemi artan okuryazarlık, ilerleyen süreçlerde insanların yaşadığı tecrübelerin katkılarıyla gelişmeye devam etmektedir (Baydık, 2003).

Okuryazarlık kavramı ile geleneksel anlamda okuma yazma bilmek arasındaki temel farklılıklar şu maddeler aracılığıyla açıklanabilir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010):

- Okuma – yazma alfabede bulunan harfleri seslendirme, kodları çözme durumunu ifade ederken; okuryazarlık anlamlandırmaya dayalı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Okuma – yazma bu beceriye sahip olan ya da sahip olmayan şeklinde bir kategori bildirirken okuryazarlık kavramı ise kişinin yeteneğini, becerisini ifade etmektedir.
- Okuma – yazma ifadesinin bir tanımı vardır ve bu tanım değişken değildir, durağan bir yapıya sahiptir. Okuryazarlık ifadesi ise dinamik bir yapıya sahiptir. Yaşanılan teknolojik gelişmelere göre yeni tanımlar ortaya çıkmaktadır.
- Okuma – yazma harflerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan basılı metinleri sesletebilmeyi ifade ederken okuryazarlık bu kadar keskin çizgilerle ifade

edilecek bir kavram değildir. Okuryazarlık “metin” ifadesini basılı olan ya da dijital ortamda bulunandan çok daha öteye taşımaktadır, var olan her şeyi anlamlandırmayı ifade eder.

Okuryazarlık eylemi gerçekleştirilirken metni anlam, bağlam ve zaman içerisinde değerlendirme becerisi “anlam oluşturma” durumunu ortaya çıkarmaktadır. Anlam oluşturma durumu kişinin bilişsel anlamlandırma yeteneğini bu anlamlandırma sürecine dâhil etmesi gereken bir aşamadır. Anlam oluşturma süreci önceden oluşmuş anlamın ötesinde kişinin olayları analiz ve sentezleme yeteneklerinin devreye girdiği bir süreçtir ve bu süreç sonunda kişi kendi anlamını üretir. Okuryazarlık; kişiye bilgiyi alma, anlamlandırma, kullanma ve kendinden sonraki nesillere aktarma becerisini kazandırmada önemli roller üstlenir (Goody, 2013).

Okuryazarlık kavramı ile ilgili geçmişten günümüze ilerleyen süreçte yapılan çalışmalarda, alışlagelmiş olan ile popüler olanın bir arada ele alınmak istendiği sonucuna ulaşılmıştır. Okuryazarlık mevcut olan bilgi birikiminin üzerine güncel olan olayların da eklenmesi konusunda önemli bir yere sahiptir. Var olan bilgiyle yeni öğrenilen bilginin harmanlanıp ortaya çıkan yeni bakış açısıyla olaylara farklı birer yorum katabilmek okuryazarlık kavramını ön plana çıkarmaktadır. Toplumda süregelen farklılaşmalar nihayetinde bu kavram da farklı boyutlarda ele alınmaktadır. Bu durum da okuryazarlık kavramının yeni türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Önal, 2010).

Birçok disiplinle etkileşim hâlinde olan okuryazarlık kavramı, zamana ve içinde bulunduğu koşullara bağlı olarak değişmekte ihtiyaçlara göre yeni okuryazarlık türleri ortaya çıkmakta bu ortaya çıkan türler aracılığıyla da insanlar ve toplumlar kendilerini güncellemekte yeniliğe ayak uydurmaktadırlar (Altun, 2005).

Okuryazarlık türlerinin ortaya çıkmasına, kavramın değişmesine sebep olan etkenler şu şekilde sıralanabilir (Leu, Kinzer, Coiro, Castek ve Henry, 2018):

- Her alanda aktif kullanılan internetin profesyonel alanda da söz sahibi olması,
- İnternet kullanımının doğru ve yaygın olmasını sağlayan eğitim politikaları,
- İletişim teknolojilerinin aktif kullanılmasını sağlayan küresel ekonomik politikalar.

2.1.1. Okuryazarlık Çeşitleri

Dinamik bir yapıya sahip olan okuryazarlık kavramı pek çok evreden geçip bugün teknolojik gelişmelere bağlantılı olarak birçok alt dala ayrılmıştır. Geniş bir yelpazeye yayılmış olan okuryazarlık farklı alan ve konularda karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle farklı türlere ayrılan *yeni okuryazarlıklar* kendini güncellemeye dinamik yapısını korumaya devam etmektedir. Okuryazarlığın çeşitlenmesinde; teknolojik ve bilimsel gelişmeler, toplumların bakışları, devletlerin ideolojileri etkili olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bu ve benzer başka sebeplerle ortaya çıkan okuryazarlık çeşitleri tablo 1’de gösterilmiştir (Önal, 2010: 105; Özel, 2013: 56; Aldemir, 2010: 2; Akt. Mete, 2020, s. 111):

Tablo 1. Okuryazarlık Çeşitleri

1. Bilgisayar Okuryazarlığı	2. Medya Okuryazarlığı
3. Yurttaşlık Okuryazarlığı	4. Ekonomi Okuryazarlığı
5. Dans Okuryazarlığı	6. Eleştirel Okuryazarlık
7. Sinema Okuryazarlığı	8. Gazete Okuryazarlığı
9. Ağ Okuryazarlığı	10. Kültür Okuryazarlığı
11. Tarım Okuryazarlığı	12. Politika Okuryazarlığı
13. E-Okuryazarlığı	14. Teknoloji Okuryazarlığı
15. Bilimsel Okuryazarlık	16. Coğrafya Okuryazarlığı
17. İnternet Okuryazarlığı	18. Tarih Okuryazarlığı
19. Dijital Okuryazarlık	20. Tüketici Okuryazarlığı
21. Kütüphane Okuryazarlığı	22. Grafik Okuryazarlığı
23. Eskiçağ Okuryazarlığı	24. Web Okuryazarlığı
25. Çevre Okuryazarlığı	26. Anayasa Okuryazarlığı
27. Hiper-Okuryazarlık	28. Ahlak Okuryazarlığı
29. Televizyon Okuryazarlığı	30. Çoklu Kültür Okuryazarlığı
31. Dünya Okuryazarlığı	32. Çoklu-Ortam Okuryazarlığı
33. Meslek Okuryazarlığı	34. İş Yeri Okuryazarlığı
35. Yatırım Okuryazarlığı	36. Yasa Okuryazarlığı
37. Enformasyon Teknolojisi Okuryazarlığı	38. Matematik Okuryazarlığı
39. Görsel Okuryazarlık	40. Veri Okuryazarlığı

Tabloda gösterilen okuryazarlık çeşitleri literatüre kazandırılmıştır. 21. Yüzyılın getirdiği yeniliklerle beraber sayısı çoğalan okuryazarlık kavramının öneminin de arttığı gözlenmektedir.

Yeni okuryazarlık kavramı, interneti ve sürekli evrilen teknolojik araçları kullanmak için gereken okuryazarlık bilgisi, becerisi ve stratejilerini içermektedir. Ancak, bu yeni nesil okuryazarlık yalnızca okuma, yazma ve düşünme eylemlerini değil, aynı zamanda iletişim kurma, bilgi inşa etme ve bilgi paylaşma gibi sosyal yönleri de kapsamaktadır (Destebaşı, 2016). Okuryazarlığın bahsedildiği gibi pek çok alt türü vardır ve teknolojik, bilimsel gelişmeler hız kesmeden devam ettiği için bu türler artarak devam edecektir.

2.1.1.1. Görsel Okuryazarlık

Görsel okuryazarlık; yazı dışında kalan resim, şekil ya da sembol gibi ifadeleri anlamlandırma, çözebilme ve değerlendirebilme yeteneğidir (Güneş, 2013).

Görsel okuryazarlık ifadesi çağdaş bir söylem olmasına rağmen ortaya çıkışının da yeni olduğunu söylemek çok zordur. Çünkü imgelere dayanarak birtakım anlatımlar gerçekleştirmek çok eski tarihlerde de karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma kanıt sunmak zor değildir. Eski dönem düşünürlerinden Phytagoras, Socrates ve Platon geometri öğretebilmek için görsel imge ve sembolleri kullanmışlardır (Pettersen 1993).

2.1.1.2. Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığı; televizyon, gazete, dergi gibi dijital ya da dijital olmayan kanallar sayesinde gelen iletileri anlama, çözümleyebilme ve değerlendirebilme yetisidir (Gürçan 2011). Kişilerin aktarılan mesajları kendilerince yeniden oluşturup verilen mesajı tam manasıyla anlayabilmek, değerlendirebilmek ve açıklayabilmek amacıyla düşüncelerini ortaya koymaları medya okuryazarlığı olarak ifade edilebilir. Bu iletilen mesajları etkili kılabilmek için kişinin yetenekli olması ve gerçek dünyadan gelen bilgileri medya aracılığıyla iletmesi gerekmektedir. Bireyler iletilen mesajların özünü bildiğinde mesajların hangi şartlar altında olduğu gerçeğini gördüğünde medyanın zararlarından da kendilerini koruyabilirler (Potter, 2005).

2.1.1.3. Bilgi Okuryazarlığı

Yeni öğrenilen bilgiyi etkin olarak kullanabilmek için yazılı ya da yazısız görsel medyaya ait unsurları anlama, anlamlandırma, ayırt edebilme ve değerlendirebilme yeteneği ifadesi bilgi okuryazarlığı olarak tanımlanabilir (Altun, 2005).

Bilgi okuryazarlığı, kişinin ulaşmak istediği bilgiye ihtiyaç duyma sebebini, ihtiyaç duyduğu bu bilgiye nereden ve nasıl ulaşabileceğini; bilgiye ulaştıktan sonra bilgiyi nasıl bir biçimde değerlendireceğini, tam anlamıyla özümlediği bu bilgiyi nasıl kullanacağını ve diğer kişilere nasıl aktaracağını anlayabilme yetisi olarak tanımlanabilmektedir. Kişinin analiz edip ortaya çıkardığı bu bilgiyi diğer bilgilerle sentezleyip yeni bir bilgi oluşturan bireye ise bilgi okuryazarı denilmektedir (Polat ve Odabaş, 2008).

Bilgi okuryazarı olan kişi, bilme isteğini gidermek için analitik sorular soran, araştırmalarında yöntemleri kullanabilen ve değerlendirmelerini objektif yapabilen bireydir (Lenox ve Walker, 1993).

2.1.1.4. Elektronik Okuryazarlık

Dijital ortamda bulunan mesajları anlama, anlamlandırma; dijital ortamda yeni mesaj oluşturabilme, bu mesajı bireylere ulaştırabilme becerisi elektronik okuryazarlık olarak tanımlanmaktadır. Mesajları elektronik ortamda karşı tarafa ulaştırıp karşı taraftan yanıt alabilme kişilerin işlerini daha kolay ve daha hızlı kılmıştır.

Geleneksel okuryazarlığın yanında dijital anlamda gelişmelerin bir sonucu olarak elektronik okuryazarlığın gelişmesi ve bu gelişmeye toplumdaki bireyleri dâhil edebilmek bir gereklilik hâline gelmiştir. Bu açıklamadan da anlaşılabileceği gibi elektronik okuryazarlık geleneksel okuryazarlığın yerini almaktan ziyade onun tamamlayıcı bir kolu olarak karşımıza çıkmaktadır (Tuman, 1994).

2.1.1.5. Veri Okuryazarlığı

Veriyi toplama ve analiz edebilme yeteneği birey için ve aynı zamanda toplum için de büyük bir öneme sahiptir. Bu durumun yanı sıra veri toplama ve veri analizi arasında bağlantı kurmak da önemli bir yapıdır. Veri okuryazarlığı kavramının yani veriyi anlama, analiz edebilme ve yorumlayabilme becerisinin dijital çağda öneminin gittikçe artması da

yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Veri okuryazarlığı tüm bunların yanı sıra eleştirel düşünme becerisini de kapsamaktadır (Mayer-Schönberger ve Cukier, 2013).

“Veri iletişimi aslında okuma ve yazma becerileriyle etkileşim halindedir. Öğrencinin veriyi okuyabilmesi ve sonrasında kompoze ederek yazıya geçirebilmesi söz konusudur. Verileri anlayıp çözümüleme ve üstüne bir metin oluşturabilme işi pek çok öğrenciye soyut gelebilecek bir durumdur ancak bu işlemler tekrarlanarak öğrencinin bildiği alışık olduğu bir durum haline getirilebilir.” (Keray Dinçel, 2022, s. 303)

Bunların yanı sıra veri okuryazarlığının öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri için sahip olmaları gereken önemli bir beceri olduğu belirtilmektedir (Ünlü, Keray Dinçel, Ertaş Kılıç ve Temel Aslan, 2023).

2.2. Dijital Okuryazarlık

Yaşadığımız çağda teknolojinin gelişmesiyle birlikte pek çok okuryazarlık türü ortaya çıkmıştır. Günümüzde teknolojik anlamda yaşanan gelişmelerin sonucu olarak teknoloji ve dijital verilerin anlamlandırılması olarak karşımıza çıkan okuryazarlık türü *dijital okuryazarlıktır*.

Dijital okuryazarlık kavramı ilk kez Poul Gilster tarafından 1997 yılında ele alınmış yine yazarın aynı ismi kullandığı Dijital Okuryazarlık kitabında dijital okuryazarlığın tanımına yer verilmiştir. Gilster (1977)’e göre dijital okuryazarlık, bilgisayar aracılığıyla çeşitli kaynaklardan gelen bilgiyi anlama ve kullanma yeteneğini ifade eder. Bu kavram, sadece bilgiye erişmekle kalmaz, aynı zamanda erişilen bilgiyi değerlendirme ve karşılaşılan problemleri çözme becerilerini de içerir. Bu becerileri geliştirmek için çeşitli yetenekleri içeren bir dizi beceri gereklidir.

Bu tanımdan sonra teknolojik olarak birçok aşama kaydedilmiş pek çok gelişme yaşanmış ve dijital okuryazarlık kavramının içeriği değişmiş ve genişlemiştir. Dijital okuryazarlığın farklı boyutları ele alınarak tanımlara yeni boyutlar kazandırılmıştır.

Okuryazarlığın birçok alt dalında olduğu gibi Bilgisayar Teknolojileri Okuryazarlığına da ihtiyaç duyulmuş ve 1960’ların sonlarına doğru Bilgisayar Teknolojileri Okuryazarlığı ortaya çıkmış ve bu tür de belirli aşamalarda değerlendirmeye alınmıştır (Martin ve Grudziecki, 2006):

- Uzmanlık aşaması (1980'lerin ortasına kadar)
- Uygulama aşaması (1980'lerin ortasından 1990'ların sonuna kadar)
- Yansıtıcı aşama (1990'ların sonlarında)

Bilgisayar Teknolojileri Okuryazarlığı aşamalarından ilk aşama olan uzmanlık aşamasında bilgisayar kullanabilme konusunda uzmanlık kazanabilme en temel ve güçlü dayanaktır. Yaklaşık yirmi yıl sonra 1980'lerin sonlarına doğru uzmanlık aşamasından sonra ikinci aşama olan uygulama aşamasına geçilmiş ve bu aşamada bilgisayarlar toplu bir şekilde kullanıma açılmıştır. Birçok evde, iş yerinde, eğitim alanında bilgisayarların aktif olarak kullanımına başlanmıştır. Pek çok alanda kullanıma geçirilen bilgisayarlarda artık uzmanlık bilgisine dayalı bir şekilde değil pratik kullanım aşamasına geçilmiştir. Son aşama olan yansıtıcı aşamada ise Bilgisayar Teknolojileri Okuryazarlığı öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla kullanılmaktadır. Bu aşamada teknolojilerin kullanımı artık ilk aşamadaki uzmanlığı gerektirmediği gibi ikinci aşamadaki basit uygulamacılık düzeyinde de değildir, burada yansıtıcı bir tutum sergilenmektedir (Martin ve Grudziecki, 2006).

Günümüzdeki kullanımına bakıldığında da dijital okuryazarlık, kişilerin bilgisayar teknolojilerini kullanabilme yeterliği olarak algılanmamalıdır. Dijital okuryazarlık temel düzeyde teknolojiyi kullanabilmek olarak değil işlevsel bir kavram olarak algılanmalıdır. Dijital okuryazarlık kavramını bilgiye ulaşabilme gibi sınırlı bir tanım içerisinde sınıflandırmak doğru olmamakla birlikte dijital okuryazarlığın kültürel anlamdaki kullanımlarını dikkate almak gerekmektedir (Buckingham, 2015).

Dijital okuryazarlık, teknolojik gelişmeler sonucu kullanılan dijital araçlarla etkileşim hâlindeyken ortaya veri koyabilmek için bireysel ya da grup hâlinde kazanılması gereken yetiler ve bu yetilerin sosyal yaşamdaki uygulamalara etkisi olarak tanımlanır. Bu tanıma konu olan bireysellik ya da sosyal grup durumlarının dijital okuryazarlığa etkisi vurgulanmaktadır (Stordy, 2015).

Birbirleriyle etkileşim hâlinde olan okuryazarlık türlerinde bireyler, bilgiyi ifade eden sembolleri seslendirebilen ve yazıya geçirebilen değil kaynaktaki bilgiyi anlayıp anlamlandırabilen beceriye sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır.

Dijital okuryazarlık kavramının zihinsel ve toplumsal aşamaları kategorilere ayrılmıştır (Spires ve Bartlett, 2012):

- *Dijital içeriğin bulunması ve kullanılması:* İçerikte verilen bilgiyi anlama, anlamlandırma ve bu bilgiyi kullanmaktır. İstenilen içeriğe erişmek için izlenecek adımları ve arama motorlarının nasıl kullanılacağını içeren ilk kategoridir.
- *Dijital içerik oluşturma:* Öğretmenler derslerinin daha verimli geçmesi için Web 2.0 araçlarını kullanmalıdır. Öğrencilerin dijital içerik oluşturmalarında onlara rehberlik etmeleri, öğrencileri yönlendirmeleri ve onların dijital yetilerini kullanmalarına yardımcı olmalıdırlar.
- *Dijital içeriğin iletimi:* İçeriğin doğru olarak aktarılabilmesi amacıyla sosyal platformların veya Web 2.0 araçlarının tercih edilmesi gerekmektedir. Dijital içeriklerin dengeli dağıtılması için etkileşime dayalı çevrimiçi sosyal platformlar oluşturulabilir.

Teknolojinin hızla gelişmesiyle beraber literatürde yer alan okuryazarlık türlerinin tanımları da 21. yüzyıl hızına ayak uydurup tanımlar değişmiş, uygulamaları genişlemiştir. Bu durum da hem dijital okuryazarlığın hem de diğer okuryazarlık türlerinin dinamik bir yapıya sahip olduğunu teknolojik gelişmeler sonucu kapsamının genişlediğini durağan yapıdan uzak olduğunu göstermektedir.

Sosyal paylaşımların yapıldığı platformların çoğalmasıyla dijital okuryazarlık; kişinin bu sosyal platformlarda karşılaştıkları zorlukları çözmelerine imkân sağlayan dijital özgüven olarak da tanımlanabilir (Aviram ve Eshet Alkalai, 2006).

2.2.1. Dijital Okuryazarlık Modelleri

Bu bölümde dijital okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Bu çalışmalarda dijital okuryazarlığın kavramsal tanımlarına, teknolojik gelişmelerden etkilenen dinamik yapısı sonucu sürekli gelişme gösteren yapı taşlarına değinilmiştir. Başlıklar çalışma yapan kişilerin isimleriyle sınıflandırılmıştır.

2.2.1.1. Alkalai ve Hamburger Modeli

Dijital okuryazarlık Alkalai ve Hamburger (2004) tarafından beş başlık altında incelenmektedir:

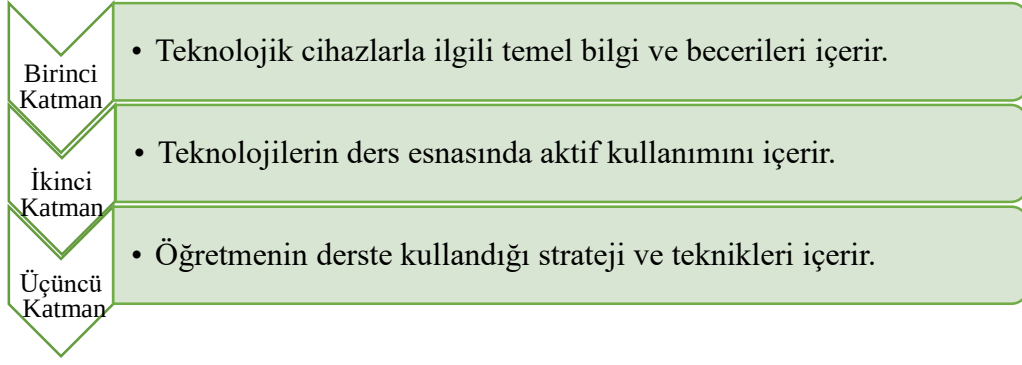
- *Görsel Beceriler:* Teknolojik gelişmeler sonucu yazılı metin boyutundan görsel boyutlu anlatımlara doğru bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Görsel

beceriler kullanılarak yapılan dijital okuryazarlık okuyucunun materyaller kullanarak verilen mesajları anlamasını sağlar.

- *Üretim Becerileri:* Dijital ortamlar aracılığıyla hem görsel hem de yazılı metin üretilmesi, bu yeni üretilen metinlerin daha önce üretilenlerden daha kapsamlı olması beklenmektedir.
- *Bilgi Edinme Becerileri:* Teknolojinin gelişmesiyle beraber bilgiye kolay bir şekilde erişilmektedir fakat bu erişilen bilgilerin güvenilirliği konusunda emin olabilmek ve doğru bilgiye nasıl ulaşılabileceği konusunda kişileri eğitime dâhil etme ihtiyacı gündeme gelmiştir. Bu konudaki eğitim, dijital platformlarda bilgiye nasıl ulaşılmalıdır stratejilerinden başlayarak edinilen bilginin değerlendirme aşamasını da kapsamaktadır.
- *Branşlara Ayırma Becerileri:* İnternet ve sosyal medya platformları kişiye çok fazla bilgiyi sunmaktadır ama sunulan bu bilgiler kategorilere ayrılmamış, düzensiz bilgilerdir. Bu bilgileri branşlara ayırıp kategorize ederek sunmak gerekmektedir.
- *Sosyo – Duygusal Beceriler:* Teknolojinin gelişmesiyle birlikte dijital ortamlarda bilgiye ulaşma ve iletişim kaynakları ihtiyacı oluşmuştur. Ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için sanal sohbet platformları ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu platformları kullanabilmek birtakım becerileri gerektirmektedir. Güvenli ortam, doğru bilgi, virüs saldırılarından korunmak bu becerilerdendir.

2.2.1.2. Almas ve Krumsvik Modeli

Öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerinde teknolojiden daha fazla yararlanmalarını sağlayabilmek amacıyla geliştirilen model iki açıdan ele alınmaktadır. Birincisi *yatay eksen* olarak nitelendirilen dijital okuryazarlık yetki seviyesini; diğeri ise *dikey eksen* adını alan dijital okuryazarlık farkındalık düzeyini tanımlamaktadır. İki açıdan ele alınan bu eksenler arasında üç bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler üç katman hâlinde oluşmuştur her katman belirli becerilerin yetkinliğini içermektedir (Şekil 1).

Şekil1. Krumsvik Dijital Yetkinlik Modeli

Şekil 1’de açıklamaları yapılan üç aşama dışında ahlak ve insani vicdan kavramını açıklamak için kullanılan ek bir katman daha vardır o katman da dijital “bildung” olarak tanımlanır (Almas ve Krumsvik, 2007, s. 487). Bu model açıklaması yapılan katmanlar dışında eğitimcilerin mesleki anlamda kendilerini geliştirmek için dijital teknolojilerden yararlanabileceklerini vurgular.

2.2.1.3. Honan Modeli

Honan (2008) dijital okuryazarlık becerisini dört farklı başlık altında incelemiştir:

- *Metindeki Kodu Çözme:* Harfleri ve sesleri tanımayı ifade eder. Biçimsel tanımı içerir.
- *Metni Anlamlandırma:* Kişinin tecrübelerinden yararlanarak metnin bağlamından hareketle karşılaştırmalar yaparak, görsellerden hareketle metinden anlam edinme süreci olarak tanımlanmaktadır.
- *Metni Fonksiyonel Olarak Kullanabilme:* Dijital ortamda yazılmış bulunan metinleri eğitim ortamında ve dışında içinde bulunulan duruma uygun olacak şekilde anlama, anlamlandırma sürecidir. Dijital ortamda farklı türlerde bulunan metinleri (pdf, word, html... vb.) türlerine uygun olarak kullanabilmedir.
- *Metni Eleştirel Olarak Analiz Edebilme ve Dönüştürebilme:* Dijital metinler de diğer metin türleri gibi yazarın ideolojik görüşünü, beklentilerini yansıtabilmektedir. Bu başlık altında incelenecek olan da metni oluşturan yazarın taraf tuttuğu durumlarda, yazarın ideolojik görüşü ve beklentileri doğrultusunda metinlerde oluşan değişikliği anlayabilmektir.

2.2.1.4. Calvani, Fini ve Ranieri Modeli

Dijital okuryazarlık becerisini üç katmanlı bir yapıda ele alan Calvani, Fini ve Ranieri (2009) bu katmanlara; bilişsel, etiksel ve teknolojik boyut adlandırmalarını yapmışlardır (Şekil 2).

Şekil 2. Dijital Yetkinlik Modeli

Tanımı verilen boyutların uyumlu bir şekilde bir araya gelmesi kişinin dijital yetkinlik kapasitesini oluşturur. Dijital yetkinlik, teknolojinin gelişimine uyum sağlayabilme, dijital verileri, dijital ortamda ulaştığı bilgileri değerlendirebilme yetisini gerektirir. Dijital yetkinliği olan kişi kendi sorumluluklarının bilincinde, toplumsal kurallara saygılı etik davranışlar sergileyen bireylerdir (Calvani, Fini ve Ranieri, 2009).

2.2.1.5. Hobbs Modeli

Hobbs (2010) çalışmasında okullarda verilen eğitimde dijital okuryazarlık ile medya okuryazarlığının birlikte kullanıldığında daha faydalı olacağı konusunu vurgular. Çalışmasında dijital ve medya okuryazarlığı yetisine sahip olan kişileri şu şekilde tanımlar:

- Çalışmasına konu olan materyalleri seçip, konuyla ilgili bilgileri kavrayan ve bu bilgileri paylaşan kişi,
- Bilgiyi veren kişinin amacı doğrultusunda dijital ortamlardan elde edilen bilginin güvenilirliğini değerlendiren, bilginin analizini yapan kişi,
- Toplumsal normları göz önünde bulunduran, etik ilkelere uygun olacak şekilde kendi düşüncesini uygulayabilen kişi,

- Sosyal ortamlarda yaşanan sorunları çözmek, bilgileri paylaşmak için bireysel ve toplumdaki diğer bireylerle işbirliği içerisinde bulunabilen kişi,
- Dijital teknolojinin imkânlarından faydalanarak görsel ve yazılı materyaller aracılığıyla içerik oluşturabilen kişi.

2.2.1.6. Belshaw Modeli

Belshaw (2011) çalışmasında dijital okuryazarlık becerisinin boyutlarını sekiz başlık altında incelemiştir:

- *Kültürel Boyut:* Kişinin dijital okuryazarlık yetisinin davranışlarıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Sanal öğrenme platformlarının her biri farklı bir etki alanına sahiptir. Hâliyle kültürel boyut da bu farklı platformların farklı etkilerine göre farkındalık oluşturmaktadır.
- *Yapılandırma Boyutu:* Orijinal bir şey ortaya koyabilmek için çevreden gelen tüm içerikleri algılayıp bu içerikleri harmanlayıp yeni bir şey yaratma yetisini ifade eder. Dijital okuryazarlığın bu farklı boyutu çevreden gelen bilgileri algılayıp nasıl ve ne amaçla içerik oluşturacağı, bu bilgileri nasıl bir araya getireceğini bilmeyi ifade eder.
- *Bilişsel Boyut:* Dijital okuryazarlığın bu boyutu sadece teknolojik araçları kullanabilme yeteneği olarak algılanmamalıdır. Teknolojik araçları kullanabilme yeteneğine ek olarak bu işin bilişsel boyutunu ele almak gerekmektedir. Bilişsel boyutu teknolojik araçları kullanmaktan ziyade ötesinde düşünmek gerekmektedir bunu “zihni genişletmek” kavramıyla ifade edebiliriz. Dijital becerilerin, insanların zihinsel becerilerini geliştirmede etkili olduğu söylenebilmektedir.
- *Özgüven:* Dijital platform ortamlarında, gerçek hayattaki fiziksel ortamlara göre değişiklik yapmak, yapılan hatayı düzeltmek daha kolaydır. Bu durum da dijital okuryazarlığın sağladığı, yanlışları kolaylıkla düzeltebilme imkânı kişiye özgüven sunmaktadır.
- *İletişim:* Karşılıklı etkileşim durumunu ifade eden kavram tüm okuryazarlık türleri içerisinde mevcuttur. Okuryazarlık türlerinin hepsi içerisinde kaynak ve alıcıyı barındırır. Dijital okuryazarlık yetisi de iletişimin gerçekleştiği süreçte alıcı kadar bilgiyi aktaran kaynağı kapsamalıdır.

- *Yaratıcılık*: Bu öge dijital okuryazarlığın “yeni yollarla yeni şeyler yapmak” durumunu ifade eder. İfade edilen bu durum ise dijital okuryazarlık kavramı için kişinin üzerindeki sorumluluğu gerçekleştirmek amacıyla daha önce kimsenin deneyimlemediği teknolojik öğeleri kullanabilmekle ilgilidir.
- *Eleştirme Boyutu*: Belshaw bu boyutta iletişimsel boyutta gerçekleşen anlaşmaların, sayıtların ve güç dengelerinin olumlu ve olumsuz yönlerinin gözden geçirilmesinin gerekliliğini içerir.
- *Dijital vatandaşlık*: Özgüven ögesiyle doğrudan bağlantılı olan bu öge sosyal adalet kavramı ve toplumsal sorumlulukla ilgilidir. Eğitim programlarında “sorumlu kullanıcılar” kavramına atıfta bulunur.

2.2.1.7. Ng Modeli

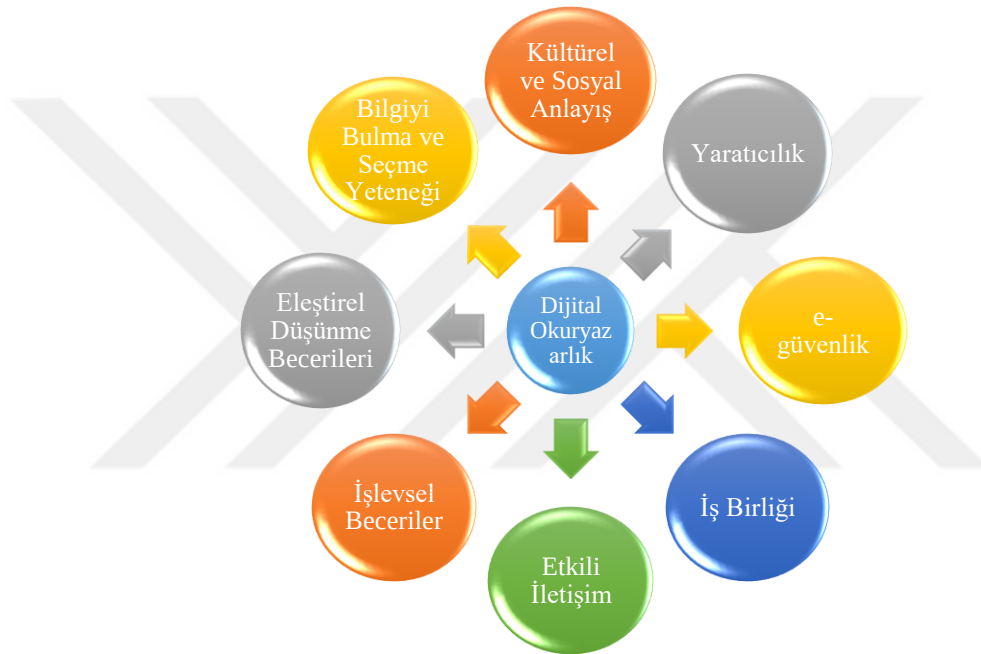
Ng (2012) dijital okuryazarlık modeli; bilişsel, sosyo-duygusal ve teknik yönden üç boyutu da kapsamaktadır. Bilişsel boyut; dijital ortamlarda bilgiyi seçme, üretme, doğru kullanma ve değerlendirme olarak tanımlanır. Sosyo-duygusal boyut; dijital ortamlarda iletişim, yeni bilgiler edinme, dijital platformları doğru kullanma sorumluluğudur. Teknik boyut ise dijital platformları kullanabilmek için teknik ve işlevsel becerileri kapsamaktadır.

Ng (2012) dijital merak duygusu barındıran bir insanda olması gereken yetileri şu şekilde sıralamıştır:

- Teknik olarak bilgisayar kullanabilecek düzeyde bilgiye sahip ve dijital ortamlarda basit düzeyde bilgiye erişebilme yetisi.
- Dijital platformlarda etik normlara uygun davranabilme yetisi.
- Bilgiye ulaşmak amacıyla etkin olarak bilgiye ulaşabilme, bilgiyle ilgili basit düzeyde değerlendirme yapabilme yetisi.
- Teknolojik araçları kullanırken karşılaştığı teknik sorunlara çözüm üretebilme yetisi.
- Dijital platformlarda olması gerekene aykırı durumla karşılaştığında durumdan zarar görmeden uzaklaşabilme yetisi.

2.2.1.8. Hague ve Payton Modeli

Dijital okuryazarlık kavramını daha geniş bir çerçevede ele almış olan Hague ve Payton (2010), dijital okuryazarlığı sekiz yetkinlik düzeyine ayırmıştır. Dijital okuryazarlık kavramını, dijital dünyada aradığı bilgiyi nerede bulabileceğini bilen, güvenilir kaynakları tespit ederek bilginin doğruluğunu teyit edebilen ve dijital dünya normlarına uygun kabul edilebilir ve etik davranışlar sergileyen kişileri dijital okuryazar olarak tanımlamıştır. Şekil 3'te verilen Hague ve Payton Dijital Modelinde dijital teknolojileri etkin kullanan bireylerden göstermeleri beklenen beceriler yer almaktadır.

Şekil 3. Hague ve Payton Dijital Okuryazarlık Modeli

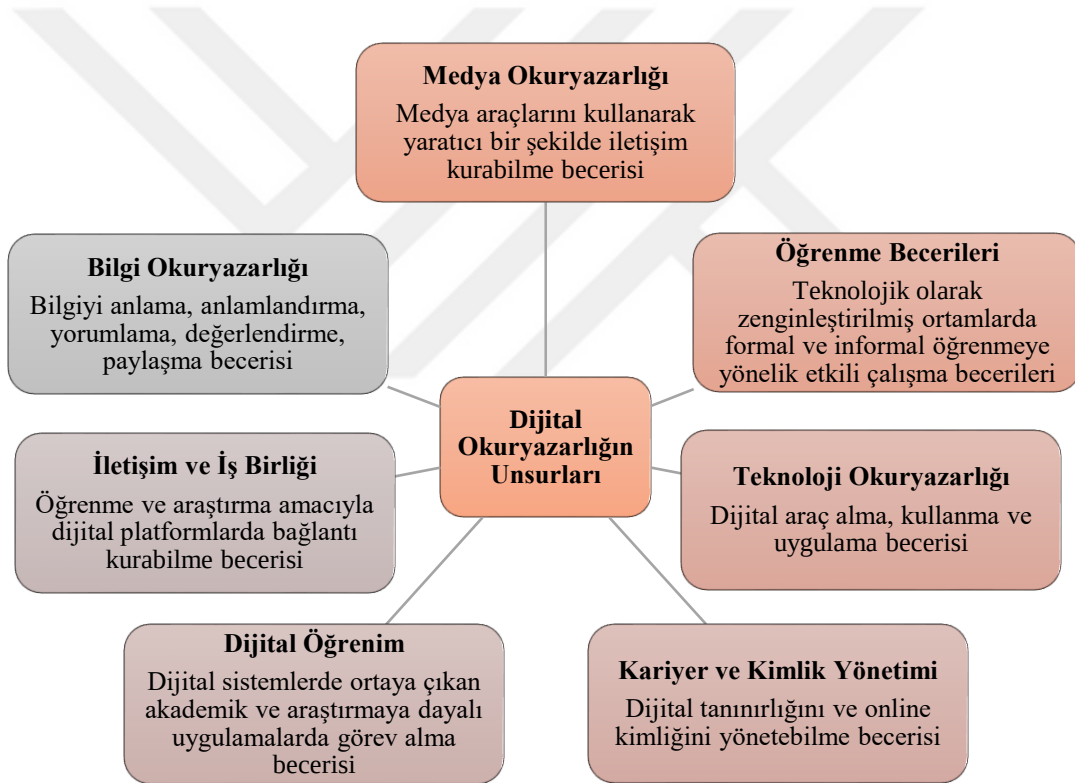
Hague ve Payton (2011) dijital okuryazarlık modelini oluşturan becerileri şu şekilde ifade etmiştir:

- *Kültürel ve Sosyal Anlayış*: Dijital okuryazarlık teknolojinin gelişmesiyle birlikte farklı toplumlara ait bireylerin birbirleriyle iletişim kurmalarına imkân sağlar hâle gelmiştir. Bu durumda başkalarını anlamaya çalışan birey onun ve içinde bulunduğu toplumun sahip olduğu kültürel ve sosyal değerleri de anlamaya çalışmaktadır. Çünkü her kültürde ortaya konan eylemin farklı ifadeleri vardır. Derste eğitimcilerin aktif olarak dijital okuryazarlık teknolojisini kullanması öğrencilerin farklı kültürlerle etkileşim içerisinde olmasına olanak sağlar.

- *Yaratıcılık:* Dijital okuryazarlık kişilerin sosyal platformlarda ve çevrimiçi ortamlarda edindiği bilgileri yaratıcı bir süreç izleyerek bilgiyi içselleştirmelerini sağlar. Daha sonra kişiler edinilen bu bilgileri paylaşarak sürece etkin katılım sağlamış olurlar.
- *E-Güvenlik:* Bu beceri alanının odak noktası tüm dijital ortamlarda güvenli bir alan sağlamaktır.
- *İş Birliği:* Dijital okuryazarlık eğitimde aktif olarak kullanıldığında öğrencilerin yaşamlarında başkalarıyla devamlı ilişki içerisinde olmalarını sağlamakta bu durum da onların iş birliği yeteneğine olumlu katkılar sunmaktadır. Öğrenme ortamı sağlayan sosyal platformların birçoğu kişilerin yeni bilgi ekleyebileceği, dosya ve belge paylaşımı yapabileceği, görsel okuma yetilerini geliştirmede iş birliği sağlayabileceği şekilde tasarlanmıştır.
- *Etkili İletişim:* Teknolojinin gelişmesiyle hayatımıza yeni iletişim araçları dâhil olmuştur. E-posta, anlık mesajlaşma uygulamaları, forumlar, bloglar iletişim kurmak için kullanılan platformlardır. Dijital okuryazarlık, iletilen mesajların etkisini artırabilmek için hedefe uygun iletişim aracı seçimi yaptığında istediği etkiyi yaratabilir. Bu tür etkililikleri artırmak için görsel materyallerden yararlanılabilir.
- *İşlevsel Beceriler:* Fonksiyonel beceriler olarak da adlandırılan sosyal hayatta ve eğitim ortamlarında teknolojik araçların kullanımında temel seviyede ustalaşma, teknolojik araçları kullanabilme becerisidir. Literatürde teknik beceri olarak da adlandırılmaktadır.
- *Eleştirel Düşünme Becerisi:* Dijital ortamlar aracılığıyla elde edilen bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine analiz edip eski bilgilerle sentezleyerek sonuca varma yetisi olarak ifade edilebilir. Eleştirel düşünme becerisi bilgiyi algılayıp içselleştirme sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir.
- *Bilgiyi Bulma ve Seçme Yeteneği:* Dijital okuryazarlığa ait olan önemli bir diğer boyut da bilgiye ulaşmak isteyen kişinin güvenilir bilgiye ulaşabilmesidir. Bilgiye ulaşmak için hedefe uygun, eleştirel değerlendirme yöntemi ile araştırma yapma becerisine sahip olmak olarak ifade edilmektedir.

2.2.1.9. JISC Modeli

JISC (Joint Information Systems Committee) dijital okuryazarlık kavramı daha önce tanımları yapılan teknolojiyi içinde barındıran tüm okuryazarlıklar olarak tanımlanmaktadır. Teknolojik tabanlı verilerin hepsinin kapsadığı vurgulanmaktadır. “*Dijital okuryazar*” ise teknolojik verileri kullanabilme, dijital ortam aracılığıyla öğrenebilme becerisine sahip birey olarak tanımlanmaktadır. JISC’in yapmış olduğu tanım en kapsamlı okuryazarlık tanımı olarak kabul edilmektedir fakat teknolojinin sürekli gelişiminin etkisiyle bu tanımın da gelişip değişmesi beklenmektedir. Şimdilik dijital okuryazarlık kavramına ilişkin verilebilecek en geniş çerçeve Şekil 4’te gösterilmiştir (JISC, 2014).

Şekil 4. Dijital Okuryazarlık Çerçevesi

2.2.1.10. Chetty ve Diğerleri Modeli

Chetty ve diğerleri (2018) dijital okuryazarlık kavramını beş başlık altında incelemiştir. Bu başlıkları; iletişim, medya, bilgi, bilgisayar ve teknoloji okuryazarlığı oluşturmaktadır. Etik, teknik ve bilişsel boyuttan sadece dijital okuryazarlık becerisinin değil diğer tüm okuryazarlık becerilerinin de etkilendiğini belirtmişlerdir. Dijital okuryazarlık, bireye

hayatta değerli edinimler sağlamak için temel yetenekler de sağlar. Ayrıca tüm okuryazarlıkların üç kavramın etkisinde kaldığını vurgulamışlardır.

2.2.2. Dijital Okuryazarlığı Etkileyen Kavramlar

Dijital okuryazarlığı etkileyen kavramlar dijital vatandaşlık, dijital sosyalleşme, dijital iletişim, dijital kültürleşme, dijital erişim ve dijital ailedir (Altun, 2019).

2.2.2.1. Dijital Vatandaşlık

Dijital vatandaşlığın boyutları üzerine pek çok alan yazın araştırması yapıldığı için farklı tanımlarla karşılaşilmektedir. Toplumsal hayatta sosyalleşmek için sanal dünyayı tercih etme ve teknolojik gelişmelerden yararlanmak gerektiğini Mossberger (2009) belirtmektedir. Ribble (2008) ise dijital vatandaşlık kavramının dokuz boyutundan bahseder ve boyutları şu şekilde sıralar: *Dijital erişim, dijital etik, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital haklar ve hukuk, dijital ticaret, dijital gizlilik ve güvenlik, dijital sorumluluk ve dijital sağlık*. Yapılan tanımlardan yola çıkarak dijital vatandaşlık normları aracılığıyla sosyal platformları etkin kullanabilen, teknolojik gelişmeleri takip eden, daha pratik ve basit iletişim yollarını kullanabilen kişi olarak tanımlanabilmektedir.

2.2.2.2. Dijital Sosyalleşme

20. Yüzyıl, teknolojinin hız kazanmasıyla beraber bir dönüm noktası hâline gelmiştir. Literatür yeni bir terim kazanmış *küreselleşme* kavramı ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik kavramının anlamını yitirmesiyle ulus devleti sistemi yerini modern küresel dünya devletine bırakmıştır. Dünyanın dört bir tarafından insanlar birbirleriyle iletişim kurabilir hâle gelmişler ve bunu sağlayan sosyal platformların kurulması hız kazanmıştır. Tüm dünya bireyleri birbirine bağlı ve iletişim kurabilir hâle gelmişlerdir (Castells, 1996).

Dijital platformlar aracılığıyla gerçekleşen sanal sosyalleşme günümüz dünyasının kaçınılmaz sonudur. Buluşmalar gerçek mekânlardan ziyade sosyal medya ağlarıyla gerçekleşir hâle gelmiştir. Oluşturulan bu sanal dünya, kişinin sanal bir kimlik kazanmasına sebep olduğu gibi gerçek kimliğini tamamen gizlemesi, bilgileri saklaması sorununu da ortaya çıkarmaktadır (Özkan, 2013).

2.2.2.3. Dijital İletişim

Dijital iletişimin hayatımızda yerini almasıyla birlikte insanlar gerçek hayattaki kimliklerini sorgulamaya başladılar ve kendilerine sanal bir kimlik yaratma sürecine başvurdular. Kendilerini sanal âlemde yeni kimlikleriyle tanıtmaya başladılar. Cep telefonlarının hayatımıza dâhil olmasıyla birlikte iletişim boyutu tamamen değişti (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012).

Dijital iletişim aracılığıyla kişilerin dijital okuryazarlık yetilerinin geliştirilmesine olanak sağlayacak planlar yapılabilmelidir. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılması uygun görülmüş olan dijital okuryazarlık becerisiyle bireylerin teknolojinin gelişmesiyle beraber yaşadıkları bocalama sürecindeki sorunları aşabileceği düşünülmektedir.

2.2.2.4. Dijital Kültürleşme

“Dijital kültürleşme” kavramı kişinin teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan dijital medya araçlarını hayatlarına dâhil etme yetilerini ve yeni oluşan bu kültüre uyumlu olma sürecini ifade eder (Gülner ve Balcı, 2011).

Dijital kültürleşme sürecinde bulunan kişiler, sosyal medya araç ve platformlarını fizyolojik veya psikolojik herhangi bir soruna neden olmayacak şekilde belirli bir amaç doğrultusunda kullanmayı öğrenmelidirler (Kızıl, 1998).

2.2.2.5. Dijital Erişim

Dijital erişim, insanların sosyal platformlara ve dijital teknolojilere kaliteli bir şekilde erişebilme yeteneğidir. Dijital erişim bilgisayar teknolojileri, internet, Web 1.0, Web 2.0 ve Semantik Web gibi iletişim ağlarını ve teknolojik içeriklerini kapsamaktadır (Semiz, 2015).

Teknolojinin gelişimi ilerledikçe maliyeti de düşen teknolojik araçlara dijital erişim olanaklarıyla ulaşmak kolaylaşmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmenin artmasıyla dijital araçlara çocuk ve gençlerin ulaşımının teşvik edilmesi bilinçli olarak gerçekleştirilmelidir (Doucet, 2007).

2.2.2.6. Dijital Aile

“Dijital aile” kavramını; dijital sosyalleşme, dijital vatandaşlık, dijital erişim, dijital iletişim ve dijital kültürleşme konularında yetkin olan ve çocuklarını bu bilinçle yönlendirebilen

ebeveynler şeklinde tanımlamak doğru olmaktadır (Ocak, 2013). Dijital aileler, sosyal medya erişimini sağlamak için araçların güvenli kullanımını çocuklara öğretebilme konusunda bilinçlidir. Dijital aile çocukların bu araçları kullanabilmeleri için gerekli zamanlama ayarlarını yapma bilincine sahiptir.

Dijital aile, sosyal medya araçlarının ve sosyal platformların yaratacağı sorunları öngörebilme ve bu sorunları ortadan kaldırma potansiyeline sahiptir (Ulusoy, 2008). Birçok ailenin bu bilince sahip olmaması, dijital teknolojilerin olumsuz sonuçlarını bertaraf edememesi durumu, onların dijital aile olabilme yeterliliğini gösteremediğinin kanıtı sayılabilmektedir.

2.3. 21. Yüzyıl Becerileri

Teknolojinin gelişimiyle birlikte iletişim araçları ile üretilen bilgiler ülke sınırlarını aşarak hızlı bir şekilde yayılmakta dünyanın diğer ucunda yer alan kişiler de ortaya çıkan bu bilgilerden yararlanabilmektedir (Kozikoğlu ve Altunova, 2018). Teknolojinin bu hızlı gelişimine bireyin de ayak uydurması, hızlı bir şekilde gelişim göstermesi beklenmektedir. Teknolojik gelişmeler bu kadar hız kazanmadan önce bilgiyi elde etmek önemli iken, zamanla bilgiye ulaşmaktan ziyade elde edilen bilgiyi anlamamanın, özümsemenin, değerlendirmenin ve diğer bilgilerle karşılaştırabilmenin daha önemli olduğu gerçeği kabul edilmektedir (Yalçın vd., 2020). Kişinin 21. yüzyılın getirdiği pek çok yeniliğe uyum sağlaması, bu yenilikleri özümsemesi, hayatının bir parçası hâline getirmesi becerisine sahip olması beklenmektedir. Bu becerilerin bütünü 21. yüzyıl becerileri olarak nitelendirilmektedir. Bireyler bu becerilere sahip olduğu takdirde iş hayatlarında, özel hayatlarında kısaca yaşamın her alanında başarılı olabileceklerdir. Bu beceriler tablo 2’de gösterildiği gibi sıralanabilmektedir (Eryılmaz ve Uluyol, 2015):

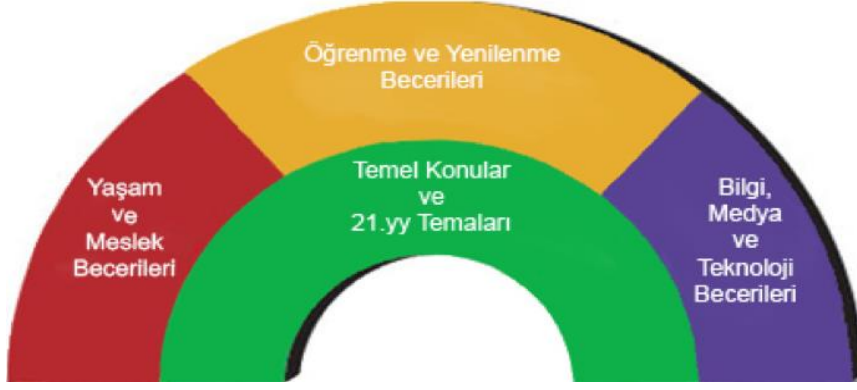
Tablo 2. 21. Yüzyıl Becerileri

1. Yaratıcılık	8. Esneklik ve Uyum
2. İşbirliği	9. Bilgiye Ulaşırken Teknolojiyi Etkin Kullanabilme
3. Problem Çözme	10. İhtiyaç Duyulan Bilgiye Ulaşım Yollarını Bilme
4. İletişim	11. Sorumluluk Sahibi Olma
5. Eleştirel Düşünebilme	12. Liderlik
6. Üretkenlik	13. Sosyal ve Kültürel Olma
7. Öz-Yönetim ve İnisiyatif Sahibi Olma	14. Yeni Fikirlerle Açık Olma

21. yüzyılın getirileriyle beraber en büyük problemimiz bilgiye ulaşmak değil, ulaşılan bilginin doğruluğunu, güvenilirliğini görebilme yeteneğidir (Göksun ve Kurt, 2017). Bu beceriler ancak eğitim yoluyla öğrenilebilir. Eğitimler aracılığı ile bu yetenekler kişilere kazandırılabilir.

Yaşanılan bu gelişmeler doğrultusunda doğru bilgiye ancak dijital okuryazarlık becerisi elde ederek ulaşmak mümkündür. Elde edilen bilgiyi yüzyılın beklentileri aracılığıyla şekillendirip yeni fikirler ortaya koymak için yenilikçi bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır (Yazıcıoğlu, Yaylak ve Genç, 2020). 21. yüzyılda öğrencilerin geleceği şekillendirebilmeleri için dijital okuryazarlık becerisini elde etmiş, yenilikçi bakış açısına sahip kişiler olarak yetiştirilmesine olanak sağlanmalıdır.

21. yüzyıl becerileriyle ilgili alan yazında pek çok çalışma bulunmaktadır. Trilling ve Fadel 2009'da bu alanda çalışmalarını şekillendirmişlerdir. Çalışmalarını üç genel başlık ve her genel başlığın belirli alt başlıkları ile incelemişlerdir. Ana başlıklar “öğrenme ve yenilenme becerileri”, “yaşam ve meslek becerileri” ve “bilgi, medya ve teknoloji becerileri” şeklinde sıralanabilmektedir. Bu üç beceri 21. yüzyılın dinamik yapısı doğrultusunda değişmekte ve bu değişim doğrultusunda güncellenmektedir (Trilling ve Fadel, 2009). Yaşanan durum da bu beceriler kuşağının güncelliğini korumasını sağlamaktadır. Bilgi ve beceriler kuşağı her zaman geçerliliğini koruyup her duruma uyarlanabilir niteliktedir. 21. yüzyıl öğrenme becerilerinde, yaşam boyu öğrenme becerileri yer aldığı gibi ek olarak da yaratıcılık, işbirliği ve yenilikçilik yerini almaktadır.

Şekil 5. 21. Yüzyıl Beceri Kuşağı, Trilling ve Fadel (2009)

Öğrenme ve yenilenme becerileri; bilgi ve beceri kuşağı ile yenilenmeyi ve öğrenmeyi öğrenme başlıkları altında incelenmektedir. Öğrenme ve yenilik becerilerinin ilk alt başlığı olan bilgi ve beceri kuşağı diğer bahsi geçen tüm beceri ve yeteneklerden daha geniş kapsama sahip ve önemlidir. Bunun sebebi ise 21. yüzyıl becerileri kapsamında bilgiye ulaşma ve bilgiyi özümseyip kullanma aşamaları tüm becerileri kapsamaktadır.

Bilgi, medya ve teknoloji becerileri; bilgi, medya ve bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı şeklinde üç başlık altında incelenmektedir. Bilgi okuryazarlığı, bilgiye doğru kanallar aracılığıyla erişim sağlayabilme, ulaşılan bilgiyi eleştirel bir gözle irdeleyebilme ve son aşama olarak da bu bilgiyi yaratıcı bir bakış açısıyla kullanabilme olarak tanımlanabilmektedir. Medya okuryazarlığı, günümüzde öğrenen bireylerin sosyal paylaşım platformları, podcast, dijital medya, web 2.0 araçları gibi 21. yüzyıl dijital medya platformları ve araçlarını öğrenme aşamasında aktif bir biçimde kullanabilme becerisi olarak tanımlanabilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı becerisi ise telefon, bilgisayar, tablet gibi teknolojik araçları öğrenme süreçlerine dâhil edip aktif kullanma becerisi olarak tanımlanmaktadır.

Yaşam ve meslek becerileri ise esneklik ve uyum sağlayabilme, girişim ve öz yönlendirme, sosyal ve kültürler arası etkileşim, üretkenlik ve hesap verebilirlik, liderlik ve sorumluluk alma gibi alt boyutları içerir. Bahsi geçen beceriler incelendiğinde kariyer ve yaşam becerilerinin mesleki ölçütleri ele aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sebeple de kariyer ve yaşam becerileri 21. yüzyıl becerilerinin yaşama aktarım boyutunu ele almaktadır çıkarımına ulaşılmaktadır.

Robin (2008), 21. yüzyıl becerilerini dijital okuryazarlık, küresel okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve bilgi okuryazarlığı başlıkları altında incelemiştir ve

bun kavramların tanımlarına yer vermiştir. Çalışmanın konusu olan dijital okuryazarlık ve 21. yüzyıl becerileri aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2.3.1. 21. Yüzyıl Becerileri ve Dijital Okuryazarlık

Dijital okuryazarlık becerisi 21. yüzyıl becerileri ile beraber anılan, bütünleşmiş bir beceridir. İçinde bulunduğumuz bilgi yüzyılında teknolojinin gelişmesiyle beraber tüm toplum bireylerin bu gelişen ve değişen çağa adapte olmaktadır. 21. yüzyılın getirilerine uygun davranırken çağın gerektirdiği değişimlere ayak uydurmaya çalışılmaktadır. Çağın getirileriyle beraber kişilerin sosyal hayatlarından iş hayatlarına ve özel hayatlarına kadar karşılaştıkları her durumda; iletişim kabiliyetinin gelişmiş olması, problem çözme becerisine sahip olması, olaylara eleştirel gözlerle bakabilmesi gerekmektedir. Ayrıca üretken olabilmesi, sorumluluk bilincine sahip ve farklı kültürlerle adapte olabilmesi, yanlış ve doğru bilgi ayrımı yapabilecek birtakım becerilere sahip olması beklenmektedir. 21. yüzyılın en önemli getirilerinden biri olan dijital araç ve internet kullanımı da bu beklentilerin başını çekmektedir. Bu kullanım sürecinde kişinin etik çerçeveyi dikkate alarak doğru bilgiye ulaşma, problemlere çözüm üretebilme, sosyal medya araçlarını ve platformlarını kullanırken farkındalık bilincine sahip olma dijital okuryazarlık becerisi gerektirmektedir. Bu sebeple 21. yüzyıl becerileri, dijital okuryazarlık becerisini içerisinde barındırır ifadesi doğru bir kullanım hâline gelmektedir.

Dijital okuryazarlık kavramı, günümüzün gelişen teknolojiyle birlikte dijital cihazları ve sosyal medya platformlarını kullanabilme becerisidir. Modern çağda sürekli gelişme gösteren teknolojik araç ve medyalara ayak uyduran kişiler dijital okuryazarlığın gelişmekte olduğunun kanıtıdır ve bu çağda önemli olan diğer bir gelişme de dijital ortamlarda öğrenmek ve öğretmektir (Üstündağ, Güneş ve Bahçivan, 2017).

2.3.2. 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim

Teknoloji, bilgi ve medya; 21. yüzyıl becerileri içerisinde yerini alan ve birbirleriyle beraber anılır hâle gelmiş kavramlardır. Teknoloji çağında etkin bir birey olmak için bilgiye ulaşmak, onu yönetmek, onu değerlendirmek ve yeni bir bilgi ortaya koymak tüm bunları yaparken de teknolojiyi aktif kullanmak gerekmektedir. Tüm bu sayılan sebepler dijital okuryazarlık becerisinin eğitimin içerisinde yer almasını zorunlu hâle getirmiştir. İçinde

bulunduğumuz koşullar sayesinde hedef kitlesi olarak eğitim çağında bulunan bireylere 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılması diğer bireylere kazandırılmasından daha kolaydır. Bu sebeple çağımızda eğitim kitlesi içinde bulunan öğrenen seviyelerine uygun, gereksinimlerine göre eğitim programları düzenlenmelidir. Öğrenme-öğretme süreci içerisinde kazandırılması istenen becerilerin dikkat çekici, yeterli ve gerekli etkinlikler aracılığıyla desteklenmesi gerekmektedir (Altun, 2019).

21. yüzyılda yaşayan bir bireyin eğitim ya da iş hayatında başarıya ulaşabilmesi için bilgiye nasıl ulaşabileceğini bilen, bilgiyi özümseyen, yaratıcı, değerlendirme becerisine sahip, çevresiyle iletişim konusunda etkin, iş birliğine yatkın, üretken ve liderlik becerisine sahip olması gerekmektedir.

Uluslararası Eğitimde Teknoloji Derneği (ISTE), günümüz yüzyılında öğretmenlerin belirli becerilere sahip olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Bu beceriler ise; öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirir, onlara ilham kaynağı olur, dijital çağda öğrenme kaynaklarını geliştirir ve değerlendirme yapabilme becerisi kazandırır, dijital vatandaşlık standartlarını kazanmalarını sağlar, dijitalleşen çağda bilgiye ulaşma ve bilgiyi özümseme yollarını öğretir şeklinde sıralanabilmektedir (ISTE, 2008). Bu kazanılması gereken becerilere bakıldığında uluslararası kuruluşların, yüksek kalitede eğitim-öğretim gerçekleştirildiği zaman dijital çağa uyum gerçekleşmiş olacaktır anlayışı hâkimdir. Uluslararası kuruluşlar değişim öncüsü olarak öğretmenleri görmekte, onların öğrenmeyi öğreten kişiler olduğunu ve öncelikle onların bu becerilere sahip olması gerekliliğini vurgulamaktadır.

2.4. Dijital Okuryazarlık ve Eğitim

21. yüzyılda teknolojik gelişmelerden en çok etkilenen alanlardan biri kuşkusuz eğitimidir. Çocuklar henüz öğretim faaliyetlerine başlamadan dijital dünyayla tanışmış, internet kullanmaya çoktan başlamış durumda bulunuyorlar (Kara ve Atasoy, 2019). Çocukların çoğu için dijital medya araçları ve internet bilgiye ulaşma kaynağı değil, oyun aracı ya da yaratıcılık üreticisidir. Bu sebeple dijital okuryazarlık kavramı sadece teknik ya da donanımsal bir sorun olarak görülmeye devam ettiği sürece konu kavranmamış olacak ve eğitime katkısı beklenen düzeye erişemeyecektir (Buckingham, 2015).

Okuyup yazabilmek ile okuryazar olmak farklı durumları ifade eder. Okuyup yazabilen bir kişi bilgiyi anlayıp, anlamlandırıp ve başkalarıyla paylaşma olgusunu yerine getirmez, bunun için ancak okuryazarlık becerisine sahip olması gerekmektedir. Aynı şekilde dijital

okuryazar olmak için de dijital araçları kullanabilmek yeterli olmaz. Dijital araçları kullanabilmenin yanı sıra gelişmeleri takip edebilme, değişimin bir parçası olabilme, dijital araçlarla farkındalık yaratabilme, bunları paylaşabilme, değerlendirebilme gibi pek çok farklı beceriye sahip olması gerekmektedir (Öçal, 2017). Dijital okuryazarlık becerisi öğrenenlerin teknolojiyle bütünleşmesine ve eleştirel düşüncelerine katkı sağlar. Güvenilir bilgiye nasıl ulaşacaklarına dair kolaylıklar sağlar, bilinçli teknoloji kullanımını teşvik eder. Bilgiyi üretme, analiz etme ve sentezleme becerisi gibi operasyonel beceriler kazandırır ve böylece dijital medyayı eğitim maksadıyla kullanmalarını sağlar (Taşkıran ve Salur, 2021). Dijital okuryazar olmak öğrencilere yeni gelişmelerden haberdar olma ve bu gelişmelerden yararlanabilme imkânı tanırken aynı zamanda karşılaşabilecekleri bir takım zorluklarla mücadele edebilme yetisi de kazandırmaktadır. Dijital teknolojilerin ve sosyal medya platformlarının her geçen gün daha da önem kazandığı 21. yüzyılda, öğrencilerin dijital okuryazarlık becerileri, bu konudaki yetkinlikleri vazgeçilmez bir hâl almaktadır (Hague ve Payton, 2010).

21. yüzyıl getirileriyle beraber teknolojinin eğitimle bütünleştirilmesi gerekli görülmüş olup bu durum sonucunda öğretmenlerin en gerekli destekçilerinden birine dönüşmüştür. Öğrenci merkezli bir anlayışın yerleşmesi sağlanmış, dönüşüme ayak uydurabilmek için sınıf içi ve sınıf dışında çalışmalar devam etmiştir (Tülay, 2019).

Teknolojinin gelişimi hızlandırma etkisiyle beraber artan bilgi birikimi içinde bulunan koşulları devamlı yenilemek gerektiğini belli edince öğretim programları da koşullara uyum sağlamak amacıyla devamlı güncellenmektedir. Bu güncellemeler okullara ve okullarda bulunan donanımsal araçlara yansımaktadır. Sınıflarda bilgisayar aracılığıyla öğretim yapılması, ders planlarında teknolojik gereçlerin kullanılacağına planlanması ve ders esnasında yazılım gereçlerinin kullanılması, öğrencilere çevrimiçi olarak sunulan derslerin gelişimi bu sayede gerçekleşmektedir. Öğrenenlere güvenilir kaynaklara ulaşımın nasıl olacağı, intihalin nasıl önleneceği ve alıntı yapmanın etik becerileri öğretilmektedir (Head ve Eisenberg, 2009).

Dijital teknoloji eğitimle bütünleştiğinde, eğitim içerisinde kullanılmaya başlandığında ders materyallerinin de kullanım şekli teknolojiden ciddi şekilde etkilenmiştir. Bu etkileşimle beraber eğitimciler de gelişmelerden etkilenmişlerdir. Eğitimciler teknolojinin derse adapte olmasıyla beraber geleneksel yöntemleri değiştirmiş yeni öğretim biçimleri kullanmaya başlamışlardır. Öğretmenler birbirleriyle iletişim kurmak, etkileşimde bulunmak amacıyla sosyal platformlar aracılığıyla fikir paylaşımında bulunmaktadırlar (Greenhow vd., 2016).

Tüm bu sebeplerden dolayı sosyal medya platformları, sosyal medya ağları eğitimin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Öğrenciler ilgi alanlarına yönelik paylaşım platformları aracılığıyla bilgi alışverişinde bulunmakta ve bu durum sosyal etkileşim düzeyini artırmakla beraber bilgi düzeylerinin de artmasına yardımcı olmaktadır.

Her eğitim kademesinde öğrenci ve öğretmenler 21. yüzyılın getirileriyle beraber iletişim kurarken ya da öğretim esnasında teknolojik araçlara, bu araçların kullanım bilgisine ve dijital okuryazarlık becerisine ihtiyaç duyarlar (Cebeci, 2020). Teknoloji kullanımı sonucu öğrenciler bu araçlarla çok fazla haşır neşir olmalarına rağmen bazen bu araçlara ve teknolojiye duyulan güven kullanıcıları yanıltabilmektedir. Bu durum kullanıcıların kendilerine rehber olabilecek düzeye gelmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu düzey de dijital okuryazar olmakla mümkündür (Boholano, 2018). 21. yüzyıl getirileri sonucu öğrencilerin kendilerine rehber olmalarının yanı sıra öğretmenlerin de bu beceriye sahip olup önce kendilerine daha sonra da öğrencilere rehber olup onları da rehberlik düzeyine yükseltecek seviyede dijital okuryazarlık becerisine sahip ve onları geleceğe hazırlayan kişiler olması gerekmektedir (Göksün ve Aşkın, 2017).

Günümüzde eğitim sadece öğretmenlerin alan ve pedagojik bilgisi ile sınırlı olmayıp aynı zamanda teknolojik bilgiler konusunda da kendilerini geliştirmiş, iyi bir dijital okuryazar, teknolojik verileri kullanarak öğretim yapabilen becerilere sahip kişiler olması beklenmektedir. 21. yüzyılın beklentilerinden biri de eğitimcilerin kendilerini sadece akademik olarak değil teknolojik olarak da hazırlamış olmalarıdır (Clark, 2013). Tüm bu gelişmelerin ışığında Türk eğitim sisteminde de teknolojik gelişmelerin ışığında dijitalleşme alanında çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların en önemli gelişmelerinden biri Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) olan projedir. Bu önemli proje eğitimde fırsat eşitliğine olanak sağlamak amacıyla gerçekleştirilmek istenmiş ve bu proje aracılığıyla teknolojik araçlar derslerde etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır (Fatih Projesi, 2021). Bir diğer çalışma ise ihtiyaçlar doğrultusunda 2012 yılında başlayan, zenginleşerek gelişen ve dijital içerik sunan platform EBA'dır. İçerisinde zengin eğitim içeriği barındıran, öğretmen ve öğrenci kullanımına uygun eğitim materyalleri içeren bir platformdur. EBA'da alanında uzman kişilerce üretilen e-içerikler Türkiye hatta dünyadaki eğitim alanında çalışan firmalar tarafından desteklenmekte ve geniş bir kaynak havuzu hâline gelmektedir. Yarışmalar düzenleme, soru sorma, dosya yükleme ve duyuru yapmaya imkân sağlayan EBA, farklı sınıf seviyelerine uygun ders etkinlikleri bu sisteme zenginlik kazandırmaktadır (Aktay ve Keskin, 2016).

Teknolojinin gelişmesiyle beraber kitap içeriklerinin de bu avantajdan yararlanması hedefiyle Z-kitap geliştirilmiştir. Z-kitap; öğretim programları esas alınarak, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun izniyle çıkarılan ve okullarda okutulan ders kitaplarının ses, video, grafik, animasyon gibi unsurlar eklenerek etkileşimli hâle getirilmesidir. Z-kitabın en önemli özelliği öğrencilere dijital ortamda ders içeriklerine ulaşma imkânı sağlamasıdır (Z-kitap, 2022). Popüler hâle gelen Z-kitap hem matbu formda hem dijital formda kullanıma uygundur. Matbu formda yer alan kitabın, karekod ya da benzer bir etiket aracılığıyla sanal hâline dijital ortamda erişmek mümkün kılınmaktadır (Aydın, 2018).

Dijital çağın getirileriyle birlikte el yazısı yerini dokunmatik klavyeye bırakmıştır. Geleneksel eğitim sisteminin bir parçası olan kaleminden klavyeye geçiş örneğindeki gibi farklı dil öğrenmenin de etkisiyle beraber kodlama dillerine geçiş günümüzde yaygın bir hâl almaktadır. Günlük hayatta konuştuğumuz dilin kodlama yaparken önemi ortadan kalkmakta, konuştuğumuz dilden ziyade kodlama yaptığımız dil önem kazanmaktadır. Tüm bu nedenlerle beraber geleceğin üreten ve sorun çözen nesli olan dijital nesil yetiştirmek amacıyla çağımızda ilkökul seviyesine kadar inen kodlama dersleri programlarda yerini almaya başlamıştır. Finlandiya, Çin ve Güney Kore başta olmak üzere Türkiye’de de kodlama odaklı zorunlu dersler öğretim programlarında yerini almaya başlamıştır (Aydın, 2018).

2.5. Avrupa Yeterlilik Çerçevesi

Küresel anlamda eğitimle ilgili yaşanan gelişmeler, bireye bilgi kazandırmaktan ziyade elde edilen bilgiyi kullanabilme, yaşama transfer edebilme ve yeni bilgiler üretebilmeyi amaçlamıştır (Soran, Akkoyunlu ve Kavak, 2006). Dijital çağda teknolojinin aktif biçimde kullanılmasıyla bilgiye bu şekilde erişim sağlandığı kaliteli insan gücünün yetiştirilmesi hedefiyle eğitimin önemi gittikçe artmaktadır (Akçatepe, 2013). Bilim ve dijital teknolojinin yoğun kullanımına geçildiği, nitelikli insan gücüne ihtiyaç duyulduğu süreçte eğitim çok önemli bir noktada yer almaktadır. Bu kadar önemli bir yerde olan eğitimi daha sistemli bir hâle getirmek ve belirli standartlara göre yerini belirlemek amacıyla Avrupa’da bununla ilgili çalışmalar başlatılmış ve bu çalışmalar sonucu Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (AYÇ) oluşturulmuştur.

Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (AYÇ) uluslararası düzeyde eğitim ve mesleki alanda belirli yeterlilik ölçütü oluşturmak amacıyla sekiz seviyeli ve öğrenme kazanımlarından oluşan bir çerçevedir. Bu çerçeve farklı ülke ve kurumların standart oluşturmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Avrupa Yeterlilik Çerçevesi içerisinde yer alan öğrenme kazanımları aracılığıyla kişilerin sahip olduğu bilgi düzeyini ve neler yapabileceklerini daha anlamlı hâle getirir. AYÇ uluslararası paylaşımları kolaylaştırmak ve kişilerin hayat boyu öğrenmelerini teşvik etmek için iki temel amaca sahiptir. Avrupa Birliğine üye ve aday olan ülkeler çerçeve şartlarını kendi ülke standardına uygun hâle getirmişlerdir. Metinde yer alan sekiz yetkinlik düzeyi ise yetkinlik seviyesiyle paralel olarak artmaktadır (AYÇ, 2018). En düşük seviye 1 iken en yüksek seviye 8'dir. AYÇ sunduğu kapsamlı harita aracılığı ile daha erişilebilir hâle gelmiş veri tabanına sahiptir. 2008 yılında oluşturulan Avrupa Yeterlilik Çerçevesi, 2017 yılında şeffaflık ve güven ilkesi temelinde revize edilmiştir.

2.6. Türkiye Yeterlilik Çerçevesi

Avrupa Komisyonu (2002), hayat boyu öğrenmeyi; kişinin yaşamı süresince edindiği bilgi, beceri ve yeteneğini kişisel hayatı, sosyal hayatı ve meslek hayatında kullanabilmesi olarak tanımlamıştır. Türkiye de Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (AYÇ) iş birliğinde yer almıştır. AYÇ ile paralellik gösteren Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) 19 Kasım 2015 tarihi geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir. 2015-2016 yıllarında ilk olarak Yükseköğretim düzeyinde Avrupa Birliği eğitim politikalarıyla uyumlu bir şekilde başlatılmıştır.

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyeleri ile genel ve mesleki eğitim-öğretim programlarıyla kazanılan bütün yeterlilik seviyelerini içinde barındıran, Avrupa Yeterlilik Çerçevesi (AYÇ) kapsamına uygun düzenlenmiş ulusal yeterlilik çerçevesidir (TYÇ, 2017). Program anahtar yetkinlikler ile seviye tanımlayıcılar temeli üzerine kurulmuştur.

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) öncelikleri arasında eğitimin istihdam ile uyumlu bir düzeyde nitelikli insan gücünü oluşturmak amacıyla sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar göz önüne alınarak hem eğitim hem de iş dünyasına kalite güvencesine dayalı bilinci yerleştirmek ve hayat boyu öğrenmeyi temele almak bu önceliklerdendir (Türkiye Yeterlilikler Veri Tabanı, 2016).

Programda kişilerin yaratıcılıklarını ortaya koyabilmeleri adına girişimci, yenilikçi, işbirliği yapabilen, problem çözebilme becerisine sahip, bilgi okuryazarı, medya okuryazarı, üretken

ve 21. yüzyılın getirilerinden olan daha birçok beceriyi geliştirmesi hedeflenmektedir. Hayat boyu öğrenme kapsamında güncellenen programda anahtar yetkinlikler ve seviye tamamlayıcılar mevcuttur. Program anahtar yetkinlikler üzerine kurulmuştur (TYÇ, 2017).

TYÇ kapsamındaki anahtar yetkinlikler şu şekildedir:

1. Ana Dilde İletişim
2. Yabancı Dillerde İletişim
3. Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler
4. Dijital Yetkinlik
5. Öğrenmeyi Öğrenme
6. Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler
7. İnisiyatif Alma ve Girişimcilik
8. Kültürel Farkındalık ve İfade (TYÇ, 2017, s. 27).

Dijital yetkinlik kavramı Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde yer almaktadır ve tanımı şu şekildedir:

- “*Dijital yetkinlik*: İş, günlük yaşam ve iletişim için bilgi toplumu teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsamaktadır. Söz konusu yetkinlik, bilgi iletişim teknolojisi içinde bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.” (TYÇ, 2017, s. 27)

2.7. Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH)

Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) sloganıyla Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2012 yılında başlatılan, eğitim ortamlarına teknoloji dâhil etmek, fırsat ve imkân eşitliği sağlamak amacıyla başlatılan projedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan projeyi, kurulan birçok bakanlık ile birlikte TUBİTAK da desteklemiştir.

“Bu proje; Vizyon 2023, “e-Dönüşüm Türkiye Projesi” kapsamında üretilen ve Türkiye’nin bilgi toplumu olma sürecindeki eylemlerini tanımlayan Bilgi Toplumu Stratejisi Belgesi, Kalkınma Planları, MEB Stratejik Planı ve BT Politika Raporunda yer alan hedefler doğrultusunda hazırlanmış bir projedir” (Akıncı, Kurtoğlu ve Seferoğlu, 2012).

Bu projenin eğitime en önemli katkılarından biri etkileşimli tahta, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ve tablet bilgisayardır. Proje kapsamında öğrenciler bilişim teknolojisi ile daha erken yaşta karşılaşp teknoloji okuryazarlığı konusunda gelişimleri sağlanmaktadır. Proje beş ana temel üzerine kurulmuştur. Bu temeller; erişilebilirlik, verimlilik, eşitlik, ölçülebilirlik ve kalite olarak beş temelde belirtilmiştir (FATİH, 2018). FATİH projesi beş ana unsurdan oluşmaktadır, bu unsurlar şekil 6’da gösterilmiştir (MEB, 2012):

Şekil 6. FATİH Projesi Bileşenleri

2.8. İlgili Araştırmalar

Bu kısımda araştırma konusu olan dijital okuryazarlık kavramının eğitim, öğretim programları ve kitaplarla ilişkisi konusunda yurt içi ve yurt dışında konuyla ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır.

2.8.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Bawden’in (2008), çalışmasında okuryazarlık kavramının anlamı ve kim tarafından bulunduğu konusu yer almaktadır. Okuryazarlık kavramının alt dallarına odaklanmış, dijital okuryazarlık kavramını ise bilgi okuryazarlığına bağlantılı bir şekilde ele almıştır.

Araştırmasında internet okuryazarlığı kavramına daha çok yer vermiştir. Araştırmanın sonucunda ise dijital okuryazarlık kavramının bilgi okuryazarlığı gibi bilgi, tutum ve algıdan ziyade beceri gerektirdiğini belirlemiştir.

Hatlevik (2009), dokuzuncu sınıf öğrencilerine yaptığı çalışmanın sonucunda dijital okuryazarlık becerisinin okulda ya da dışarıda geçirdikleri zaman, okul farklılıklarında gelen öncelikler ve aile geçmişi gibi etkenlerle ilişki durumlarını saptamak istemiştir. Öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyelerini belirlemek amacıyla beş farklı başlıktan oluşan bir test geliştirmiştir. Test; etik değerlendirebilme, çoklu kaynak kullanabilme, iletişim, bilgi ve teknolojilerini kullanabilme ve bu teknolojilerle problem çözebilme başlıklarından oluşmaktadır. Saptanan duruma göre öğrencinin dijital okuryazarlık düzeyi, öğrencinin evinde bulunan kitap sayısı, ebeveynlerin eğitim düzeyleri, okullarda bulunan teknolojik cihazlar ve eğitim ortamının teknolojiyi desteklemesi durumuna göre değişiklik gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Lea ve Jones (2011), yaptığı çalışmada dijital okuryazarlık bakışı altında üniversite öğrencilerinin teknoloji kullanma, akademik okuma ve yazma becerilerini incelemiştir. Çalışma üç farklı fakülteden 34 lisans öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen nitel bir araştırmadır. Çalışmada öğrenciler teknolojik araçları ve internet tabanlı uygulamaları kullanıp karmaşık metinsel ifadeler oluşturmuşlardır. Çalışma sonucunda ulaşılan karar ise oluşturulan bu metinleri anlamak için teknolojik veri çözümleme tekniklerinden daha fazla yararlanmak gerektiğidir. Bununla birlikte ortaya çıkan dijital metinleri okumak ve değerlendirmek için öğrencilerin uyguladıkları yöntemleri daha iyi anlamak ve okuryazarlık kavramının üniversite derslerinde ne için kullanıldığını yeniden tanımlayıp bu tanımlı literatüre uygun hâle getirip yeniden ortaya koymak gerektiği sonucuna varılmıştır.

Tyger (2011), çalışmasında öğretmen adayı olan öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyeleriyle dijital teknolojiyi derslerinde etkin bir biçimde kullanıp kullanmadığını ölçmeye çalışmıştır. Araştırma Amerika’da üç farklı üniversitede yapılmıştır. Çalışmada kullanılan nicel araştırma yöntemi ile öğretmen adaylarının, çevrimiçi katıldığı bir anket aracılığıyla dijital okuryazarlık düzeyleri ve teknoloji kullanabilme düzeylerini ölçmek için öz değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Sonuçlara göre öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmadığı fakat gelecekte teknoloji kullanım yeterliliklerinin yüksek olacağı beklentisi içerisinde oldukları belirlenmiştir.

Shariman, Razak ve Noor (2012), çalışmalarında öğrencilerin ders görevlerini yerine getirmeleri amacıyla dijital verilere ulaşmak, verileri kullanabilmek için ihtiyaç duydukları dijital okuryazarlık yeterliliğini incelemişlerdir. Yapılan çalışma öğrencilerin bilgi teknolojilerine ve hizmetlerine ulaşmak ve elde edilen bilgileri kullanma görevlerini yerine getirdikten sonra bu görevlerle ilgili anket soruları kullanılarak verdikleri cevaplar aracılığıyla yaşamlarında kullandıkları dijital okuryazarlık düzeylerini yansıttıkları bir uygulamadır. Çalışmanın sonucuna göre ise öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinde İngilizce dil yeterliliğinin ve dijital içerikli verilerin tasarımı gibi birçok faktörün etkili olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin dijital okuryazarlık yeterliliklerinin analiz edilip belirlenen engellerin ortadan kaldırılarak çözüm üretilebileceği sonucuna varılmıştır.

Blikstad-Balas (2015), çalışmasında Norveçli lise düzeyindeki dizüstü bilgisayarları olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyini ölçmeyi hedeflemiştir. Çalışma grubu başarı seviyesi yüksek dört öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla okullarda dijital okuryazarlığı incelemek için basılı ders kitabı metinleri ile okul dışı yerel metinler arasında olan ikilemi incelemek için video kayıtları ve nitel görüşmeler kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre öğretmenlerin derslerinde PowerPoint gibi görsel ifade içeren teknolojilere yer vermesi öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmesine katkı sunmuştur. Öğretmenlerin derslerini teknoloji içerikli öğrenmeye katkı sağladığı ve bu durum öğrencilerin ilerleyen süreçlerde akademik okuryazarlık becerisini geliştireceği için derslerde yer verilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Cihak vd. (2015), yapmış oldukları çalışmada zihinsel engelli öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini kullanma durumlarını ölçmüştür. Çalışmanın amacı zihinsel engelli öğrencilere dijital okuryazarlık becerisi kazandırdıktan sonra onların durumlarının sonuçlarını analiz etmektir. Çalışmada ulaşılan sonuca göre zihinsel engelli öğrenciler dijital okuryazarlık becerisini kazanmışlardır.

Thompson (2016), çalışmasında öğrencilerin eğitimlerine yapılan yatırımların neler olduğu ile bu yatırımların yapılması için nasıl bir yol izlenerek öğrencilere destek olunabileceği ve dijital okuryazarlığın bu süreçteki yerini incelemiştir. Sorulara cevap bulmak için BİT müfredatı uygulanmış ve uygulanan müfredat programının öğrencilere zenginleştirilmiş öğrenme fırsatı yarattığı, yaşam kolaylığı sunduğu ve öğretime pratik hazırlık sunma gibi imkânlar sağladığı sonucuna varılmıştır. Çalışma bir de Kanada'nın belirli eyaletlerinde uygulanan dijital okuryazarlık becerisinin önemi ve amaçlı eğitimin gerekliliği konusunu açıklamaktadır.

Velez, Olivencia ve Zuazua (2017), çalışmalarında ebeveyn ve öğretmenlerin çocukların dijital okuryazarlık düzeylerine etkilerini araştırmak için öğretmen ve ebeveynlerden oluşan bir grupta çalışmış ve örneklem grubunun dijital okuryazarlık düzeyini belirlemişlerdir. Sonuçlara göre, öğretmen ve ebeveynlerden oluşan örneklem grubunun sosyal platformlarda açık kimliğini yönlendirmede düşük tutum ve sosyal platformlarda çatışma durumlarında düşük yeterlilik gösterdikleri saptanmıştır. Çalışmada, yetişkinlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin çocukların dijital okuryazarlık düzeylerinde önemli rol oynadığı ve çocukların dijital okuryazarlık düzeylerinden yetişkinlerin sorumlu, referans kişiler olduğu sonucuna varılmıştır.

Cote ve Milliner (2018), çalışmalarında İngilizce öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerini ölçmeyi hedeflemişlerdir. Hedefe ulaşmak amacıyla yapılan çalışmada öğretmenlerin ortamlarını desteklemek amacıyla dijital teknolojiden yararlandıkları bilgisine ulaşılmıştır. Yapılan çalışmanın bir diğer önemli sonucu ise öğretmenlerin dijital okuryazarlık becerilerini artırmak için yeni beceriler edinmeleri gerektiğidir.

Kim (2019), çalışmasında dijital okuryazarlığın öğrencilerin öğrenme stratejilerine ve temel yetkinliklerine etkisini incelemiştir. Çalışma grubunu on farklı üniversiteden 916 öğrenci oluşturmaktadır. Dijital okuryazarlık becerisinin temel yetkinlikler üzerinde önemli bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Diğer bir sonuç ise öğrenme stratejilerinin dijital okuryazarlık ve temel yetkinlikler üzerinde etkisinin olduğudur.

Polizzi (2020), dijital okuryazarlığın öğretim programları aracılığıyla eğitime entegre edilmesini araştırmak için uzmanların, topluma yön veren kişilerin sosyal platformlar aracılığıyla toplumu nasıl etkilediklerini, bunları yaparken kullandıkları bilgi ve becerileri de belirlemek amacıyla çalışmasına yön vermiştir. Çalışma Birleşik Krallıkta gerçekleştirilmiştir. Çalışmada dijital alanda uzman olan kişilere, Birleşik Krallıkta bulunan siyasi parti adayları, şöhret sahibi ünlüler, sivil savunucular gibi toplum önündeki yüzler üzerinde durularak dijital okuryazarlık kavramının ne olduğu ve tanınmış yüzlerin dijital okuryazarlıkla nasıl bir ortak yanının olduğu niteliksel olarak incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre dijital okuryazarlık becerisinin sadece Birleşik Krallık için öğretim programlarında yer alabileceğini öne süren çalışmada öğretim programlarının güncel hâle getirilerek dijital okuryazarlık becerisine daha çok yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Lim (2020), çalışmasında İngilizceyi öğrenmeye başlayan öğrenciler için dijital kaynaklar kullanılarak öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmeyi hedeflemiştir.

Çalışmada sadece yabancı dil eğitimi değil aynı zamanda kültürel eğitimin de yapılması ve bunun önemi üzerinde durulmuştur. Kültürel uyum ve dijital okuryazarlığın farklı bileşenleri incelenmiştir. Dijital okuryazarlık aracılığıyla dil-kültür eğitimi modeli denenmiş ve bu yapılan çalışmanın etkileri gözlenmiştir. Ortaya çıkan bu yeni modele MACER (Motivate-Activate-Communicate-Evaluate-Reflect) adı verilmiş ve bu model beş aşamadan meydana gelmiştir. Bu çalışma aracılığıyla dijital okuryazarlık becerisine dayanan yabancı dil olarak İngilizce eğitiminde kültür aktarımı da yapılan bir öğretim modeli oluşturulmuştur.

Morgan, Sibson ve Jackson (2022), çalışmalarını üniversitede okuyan öğrencilerin dijital okuryazarlık algılama düzeylerini belirleyebilmek için Avusturalya’da 324 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin bilgi analizi ve öğrendikleri bilgileri kullanırken zorluklar yaşadığı saptanırken aynı öğrencilerin verilere çevrimiçi eriştiğinde bu yaşanan zorluğun ortadan kalktığı belirlenmiştir. Ayrıca dijital okuryazarlık becerisinin cinsiyetle ve eğitim düzeyinin artmasıyla doğrudan ilişkisinin olduğu görülmüş ve dijital okuryazarlık becerisinin eğitim müfredatlarında daha fazla yer alması gerektiği savunulmuştur.

Brata, Padang, Suriani, Prasetya ve Pratiwi (2022), Endonezya’da öğrencilerin dijital okuryazarlık yetenekleri ile öğrenme çıktıları arasında var olan ilişkinin nasıl olduğunu irdelenmek için 61 lise öğrencisiyle çalışmışlardır. Öğrencilerin dijital okuryazarlık yetenekleri ile öğrenme çıktıları arasında pozitif yönlü ilişki saptanmış ayrıca cinsiyetin bu ilişkiye etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmış, dijital araçlarla uğraşan öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisinin daha gelişmiş olduğu ortaya çıkmıştır.

Yurt dışında yapılan dijital okuryazarlığın eğitimle ilişkisinin irdelendiği çalışmalar incelendiğinde, dijital okuryazarlık kavramının yeni olması bakımından konuyla ilgili araştırma sayısının diğer okuryazarlık türlerinde yapılan çalışmalara göre daha az olduğu sonucu elde edilmiştir. Yapılan çalışmaların çoğunda öğretmen ve her eğitim seviyesindeki öğrencilerin yer aldığı görülmektedir. Çalışmalardan çıkan sonuçlar genellikle teknolojinin gelişmesiyle birlikte öğretmenler, öğrenciler ve diğer katılımcılarda dijital okuryazarlık becerisinin gelişmesine ihtiyaç duyulduğu yönündedir. Teknolojik araç ve internet kullanımı ile dijital okuryazarlık arasında pozitif bir ilişkisinin olduğu çalışmalar ışığında elde edilmiş bir sonuçtur. Dijital okuryazarlıkla ilgili daha fazla çalışmanın yapılmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.8.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Kıyıcı (2008), çalışmasını öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu 19 Mayıs Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesinde öğrenci olan 3214 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma modeli olarak tekil tarama modeli ile ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Sadece dijital okuryazarlık becerisi değil medya okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve bilgisayar okuryazarlığı gibi alt becerilere de odaklanılmıştır. Cinsiyetin dijital okuryazarlık becerisi üzerinde etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Öğretmen adaylarından erkek olanların kadın olanlara göre dijital okuryazarlık becerisinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bir başka sonuç ise aile geliri daha yüksek olan öğretmen adaylarının düşük gelirli olan öğretmen adaylarına göre dijital okuryazarlık becerisinin daha yüksek olmasıdır.

Yıldız vd. (2012), araştırmalarını öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerini ölçmek amacıyla gerçekleştirmişlerdir. Araştırma Siirt ilindeki ortaöğretim seviyesinde bulunan 548 öğrenciyi kapsamaktadır. Araştırma kapsamında öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı becerileri öğrencilerin sınıf düzeyleri, cinsiyetleri ve okul türleri değişkenleri bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada kullanılan veri toplama aracı Kıyıcı (2008) tarafından geliştirilmiş olan dijital okuryazarlığı belirleme ölçeğidir. Araştırmadan çıkan sonuca göre öğrencilerin dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin orta seviyede olduğu saptanmıştır. Dijital okuryazarlık becerisinin üzerinde cinsiyetin etkili olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla dijital okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kurum türüne göre dijital okuryazarlık becerileri incelendiğinde; Anadolu lisesi öğrencilerinin Fen lisesi öğrencilerine göre dijital okuryazarlık, teknoloji okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı becerilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Sınıf değişkenine göre incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmüştür.

Çakmak, Özel ve Yılmaz (2013), Türkiye'nin ilk Açık Eğitim Kaynakları girişiminin dijital okuryazarlık becerisi açısından ne durumda olduğunu saptamak amacıyla çalışma yapmışlardır. Açık eğitim kaynaklarının oluşturulurken dijital okuryazarlık becerisinin daha çok göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

Aydemir, Öztürk ve Horzum (2013), çalışmalarında öğrencilerin ekran aracılığıyla bilgilendirici ve öyküleyici türlerdeki metinlerde okuduğunu anlama düzeylerini ölçmek

istemişlerdir. Araştırma Sakarya’da eğitim gören altmış, 5. sınıf öğrencisini kapsamaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre bilgilendirici metinleri ekran aracılığıyla okuyan öğrencilerin metni anlama düzeylerinin metinlerin basılı hâldeki versiyonunu okuyan öğrencilere göre anlama düzeylerinin daha iyi olduğu sonucu saptanmıştır. Öyküleyici metinleri ekran aracılığıyla ya da basılı hâlde bulunan metinler aracılığıyla okuyan öğrencilerin anlama düzeyleri arasında bir fark olmadığı gözlemlenmiştir.

Özbay ve Özdemir’in (2014), çalışmalarının amacı dijital okuryazarlıkla ilgili becerileri Türkçe Dersi Öğretim Programı’na (TDÖP) uygun hâle getirebilmek amacıyla kazanım olarak önermektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanım ve amaçların geliştirilip programa eklenmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Çalışmada öncelikle dijital teknolojilerle ilgili kişilerde oluşan önyargıların giderilmesi gerektiği ve dijital teknolojilerin günlük yaşama sağladığı kolaylıklar dile getirilmiştir. Daha sonra okuryazarlıkla ilgili dijital teknolojilerin arasında bulunan ilişki incelenmiş olup konuyla ilgili yapılan çalışmalara atıfta bulunulmuştur. Çalışmanın sonucuna göre programa uygun hâle getirilebilecek 18 adet kazanım önerilmiş, bu kazanımların on tanesi dijital ortamlarda okumayla ilgili iken diğer sekiz kazanım ise dijital ortamlarda yazım ile ilgili olduğu söylenmiştir.

Atik ve Ata (2015), çalışmalarında dijital okuryazarlık becerisini, teknolojiyle tanışan bireyin teknolojik araçlar aracılığıyla bilgi üretmesi, yeni bilgiler elde etmesi, bilgileri yönlendirmesi çerçevesinde ele almıştır. Araştırmada öncelikle dijitalleşme kavramı ele alınmış, kavramın öneminden kapsamından ve dijitalleşmeyle ilgili plan ve etkinliklerden söz edilmiştir.

Acar (2015), araştırmasını ilköğretim ve ortaöğretime devam eden çocukların ve ebeveynlerinin dijital okuryazarlık becerilerini belirli değişkenlere göre incelemek için gerçekleştirmiştir. Araştırmada veri toplamak için 309 ebeveyne 41 maddeden oluşan Dijital Okuryazarlık Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır. Ölçek; bağlamsal kullanım, güvenli katılım, farkındalık, temel araç ve ortamlar bilgisi ile dijital kimlik yönetimi olan beş değişken barındırmaktadır. Araştırma sonucuna göre ebeveynlerin dijital okuryazarlık becerisi açısından kendilerine ilişkin görüşlerinin çocuklarına ilişkin görüşlerinden daha pozitif yönde olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri gelir düzeyleri, cinsiyetleri, eğitim durumları, çalışma durumları ve kullandıkları araç gereçlere göre değişirken; çocuk sayılarının oranları onların dijital yetkinlik becerilerini etkilemediği yönündedir.

Öksüz, Demir ve İci (2016), çalışmalarında ilkokul ve ortaokul düzeyinde çalışan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerine ilişkin metaforlarını incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma grubu Samsun’da görev yapan 34 öğretmenden oluşmaktadır. Yapılan çalışmanın sonucuna göre ilkokul ve ortaokul düzeyinde görev yapan öğretmenlerin dijital okuryazarlıkla ilgili açık uçlu sorulara verdikleri cevaplardan yola çıkarak 32 adet metafor geliştirilmiştir. Oluşturulan bu metaforlar “bilgi okuryazarlığı”, “teknoloji okuryazarlığı” ve “sosyo-duygusal okuryazarlık” olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır.

Öçal (2017), çalışmasında ilkokul öğretmenleri ve öğrencilerin ebeveynlerinin öğretmenlerin ve öğrencilerin dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin hangi seviyede olduğu ile ilgili durum değerlendirmesi yapmayı amaçlamıştır. Çalışma Ankara’da 400 öğretmen ve 354 öğrenci velisi katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırmanın sonucuna göre öğretmenler ve veliler kendi dijital okuryazarlık becerilerinin yeterli düzeyde olduğunu düşünürken çocukların dijital okuryazarlık becerilerini orta seviyede yeterli görmektedirler. Ayrıca öğrenci velilerinin kendilerini çocuklarından daha yeterli gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Duran ve Ertan Özen (2018), çalışmalarında ders kitapları ile Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) aracılığıyla dijital okuryazarlık kavramının Türkçe dersindeki yeri ve önemini belirtmeye çalışmışlardır. Dijital okuryazarlık kavramının Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (TDÖP) yer alan kazanımlar ile ders kitaplarında ne düzeyde bulunduğu belirlenmiş, metin ve etkinliklerde dijital okuryazarlığa ne düzeyde değinildiği açıklanmıştır.

Direkçi, Akbulut ve Şimşek (2018), çalışmalarında Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) ve ortaokul Türkçe ders kitaplarını dijital okuryazarlık becerisi çerçevesinde ele almışlardır. Yapılan çalışmanın sonucunda Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2018) bulunan kazanımların dijital okuryazarlık yeteneğine göre hazırlanmış olduğu bulgusuna erişilmiş ayrıca sırasıyla en çok dijital okuryazarlık becerisi içeren kazanımlar; okuma, yazma ve konuşma iken dinleme/izleme kazanımlarının dijital okuryazarlık becerisi barındırmadığı sonucu elde edilmiştir.

Ekmen ve Bakar (2018), çalışmalarında 2017’de yenilenen ilkokul ve ortaokul öğretim programları ve bu programlar ışığında oluşturulan ders kitaplarının dijital okuryazarlık açısından yetkinlik düzeylerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Program ve ders kitapları incelendiğinde dijital yetkinlik konusuna detaylı bir şekilde yer verildiği sonucuna

ulaşılmıştır. Dijital okuryazarlık becerisinin sadece Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersiyle sınırlandırılmayıp diğer tüm ders kazanımlarına da dengeli bir şekilde yayıldığı belirlenmiştir.

Altun (2019), çalışmasında temel eğitim ders programları ve bu programlar bağlamında hazırlanan ders kitaplarını dijital okuryazarlık becerisi açısından ele almıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre Matematik Dersi Öğretim Programı ışığında hazırlanan ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisine diğer ders programları ışığında hazırlanmış olan Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri ders kitaplarında olduğu kadar yer verilmediği tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık becerisi kitaplarda genellikle görsel materyaller ve etkinlikler aracılığıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmada bilinçli internet kullanımına daha çok yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Çocuk (2020), çalışmasını Türkçe öğretmeni adaylarının dijital öykü uygulamalarının; öğretmen adaylarının eğitsel başarılarına, dijital okuryazarlıklarına ve öz yeterliklerine olan algılarını nasıl ve ne düzeyde etkilediğini belirlemek amacıyla yapmıştır. Çalışma grubu Mersin Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği 2. sınıf öğrencilerinden oluşan 74 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırma verileri dijital ortam odaklı okuryazarlığa yönelik öz yeterlik algısı ölçeği, Türkçe öğretimi öz yeterlik algısı ölçeği, öğretim ilke ve yöntemleri akademik başarı testi ve odak grup görüşmeleri aracılığıyla elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan karma yöntemle nitel ve nicel veriler uygulama öncesinde, uygulama sırası ve uygulama sonrası toplanarak elde edilmiştir. İnternet tabanlı dijital öykü uygulamalarının, Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık öz yeterlik algısını artırdığı saptanmıştır.

Kaya (2020), çalışmasında ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Konya’da eğitim gören ortaöğretim düzeyindeki 847 öğrenci temsil etmektedir. Çalışmanın veri toplama aracı kişisel bilgi formu, dijital vatandaşlık ölçeği ile dijital okuryazarlık ölçeğidir. Araştırmanın sonucuna göre ortaöğretimde bulunan öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek oranda olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin tespit edilen dijital okuryazarlık düzeyleri ile internet kullanım yılı ve günlük internette harcanan süre, cinsiyet değişkenlerinin önemli farklılık yarattığı sonucuna varılırken sınıf düzeylerinin anlamlı bir farklılığa yol açmadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca dijital okuryazarlık becerisinin dijital vatandaşlık becerisine etkisinin pozitif yönde olduğu belirlenmiştir.

Çelik (2021), araştırmasında ortaokul seviyesindeki öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisini bazı değişkenler aracılığıyla ele almıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep ilinden 632 ortaokul seviyesinde bulunan öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları kişisel bilgi formu ile dijital okuryazarlık ölçeğidir. Araştırma sonucu elde edilen verilere göre öğrencilerin dijital okuryazarlık becerileri sınıf düzeyleri, ebeveyn eğitimi, cinsiyet, evde internet bağlantısı bulunması, bilgisayar ya da tabletin evde bulunması, aile gelir farklılıkları, internete bağlanma sıklığı gibi değişkenler belirgin farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Ebeveyn mesleği, kardeş sayısı, internet kullanma amacı gibi değişkenlerde ise belirgin farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

Dinlemez (2021), çalışmasını Türkçe öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasında bulunan ilişkiyi ölçmek amacıyla gerçekleştirmiştir. Çalışma grubu 277 Türkçe öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışmada verileri toplamak için kişisel bilgi formu ve dijital okuryazarlık ölçeği ile dijital vatandaşlık düzeylerini ölçmek amacıyla dijital vatandaşlık ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Türkçe öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık yetilerinin yüksek oranda olduğu, adayların internette harcadıkları vakit ile dijital okuryazarlık becerileri arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Pehlivanlı (2022), çalışmasında Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve program ışığında geliştirilen ortaokul Türkçe ders kitaplarını dijital okuryazarlık açısından incelemiştir. Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlık becerisine gereken alanın ayrıldığı belirlenmiştir. Dijital okuryazarlık becerisinin en az yer aldığı ortaokul Türkçe ders kitabının ise 5. sınıf seviyesine ait olduğu belirtilmiştir. Programda yer alan yoğunluğun kitaplarda aynı düzeyde olmadığı vurgulanmıştır.

Dijital okuryazarlığın eğitimle ilişkisinin irdelendiği yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, yurtdışında yapılan çalışma sayısının azlığı yurt içinde yapılan çalışmalarda da durumunu korumaktadır. Bu konunun temel sebebi *dijital okuryazarlık* kavramının 21. yüzyıl becerileriyle beraber literatürde yerini almasıdır. Yurt içinde yapılan çalışmalarda genel olarak ölçek uygulaması dikkat çekmektedir. Araştırmaların çalışma grupları genellikle öğretmen, öğretmen adayları, öğrenciler ve ebeveynlerden oluşmaktadır. Çalışmaların genel konusu teknoloji getirilerinin toplumda nasıl bir değişikliğe yol açtığı ve toplumdaki bireylerin bu değişime adapte olma hızlarıdır. Dijital okuryazarlık becerisi teknolojik gelişmelerin en önemli kazanımlarından biridir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması sınırları belirtilmiş bir sistemin çalışma şekli ve işleyişi hakkında sistemli olarak bilgi toplayabilmek amacıyla sistemin detaylı bir şekilde incelenmesini kapsayan bir nitel araştırma yaklaşımıdır (Chmiliar, 2010). Benzer bir açıklamayı da Merriam (2013) yapmış olup sınırlı olan sistemin derin ve detaylı incelenmesini durum çalışması olarak tanımlamıştır.

Durum çalışması, sınırlı bir sistem ve zaman içerisinde bir durumu ya da araştırmacının tercihinine göre birden fazla durumu detaylı bir şekilde inceleyen bir modeldir. Bu modelde görsel-işitsel medya, gözlem ve görüşme raporları, dokümanlar derinlemesine incelenir. Çalışma sonucu elde edilen verilerin sistematik olarak toplanıp incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2013).

Creswell (2013), durum çalışması desenini üç kategoriye ayırmıştır:

1) Bir Tek Araçsal Durum Çalışması

Bu durum çalışması türünde araştırmacı bir soruna ya da bir konuya odaklandıktan sonra odaklandığı sorun ya da konuyu örneklendirmek amacıyla sınırlandırılmış bir durumu seçerek çalışmasını gerçekleştirir.

2) Çoklu Durum Çalışması (Birden Fazla Durum Çalışması)

Bu tür durum çalışmasında araştırmacı bir sorun ya da durum seçer ve konuyu örnekleme için bir duruma değil birden fazla duruma odaklanır. Araştırmacı çalıştığı konuyla ilgili farklı bakış açılarını tespit etmek için çoklu durumları amaçlı bir biçimde seçer.

3) İçsel Durum Çalışması

Durum çalışmasındaki son tür olan içsel durum çalışmasında durum benzersiz, daha önce rastlanmamış ve alışılmadık yapıda olduğundan araştırmacı bu çalışma türünde durumun içine, kendisine odaklanarak çalışmasını gerçekleştirir. (Creswell, 2013, s.99).

Bu çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve Türkçe ders kitapları dijital okuryazarlık bağlamında incelenecektir. Doküman olarak kullanılacak bu kaynaklarla yapılan çalışmada nitel araştırma türlerinden bir tek araçsal durum çalışması modeli kullanılmıştır.

3.2. İncelenen Dokümanlar

Araştırmanın veri kaynaklarından ilki Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından çıkarılan Türkçe Dersi Öğretim Programı'dır (2019). Diğer kaynakları ise 2023-2024 eğitim-öğretim döneminde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) izniyle çıkarılan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf için Türkçe dersinde kullanılması kararlaştırılan ve farklı yayın organları tarafından basılan her sınıf düzeyi için 1, toplamda 8 adet Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Çalışmaya dâhil edilen kitaplar aşağıda listelenmiştir:

- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe öğretim programı*. Ankara.
- Beşler, D., Demir, F. M. (2023). *İlkokul Türkçe ders kitabı 1. sınıf*. Ankara: İlke Basım.

- Aktaş, A., Erkal, M., Gündoğan Eski, S. (2019). *2. sınıf ilkokul Türkçe ders kitabı*. Ankara: Bilim ve Kültür Yayınları.
- Şahbaz Dağlıoğlu, E. (2019). *İlkokul Türkçe 3. sınıf ders kitabı*. Ankara: Sonuç Yayınları.
- Ataşçi, A. (2019). *İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Sevim, B. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Yavuz, D., Kahraman G. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: Koza Yayıncılık.
- Erdal, N. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Saygı, S. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8. sınıf ders kitabı*. Ankara: Ferman Yayıncılık.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmada kullanılan veriler dijital ortamda toplanmıştır. Çalışmaya konu olan ve 2019 yılında güncellenmiş hâli ile Türkçe Dersi Öğretim Programına <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden, ders kitapları ise <http://www.eba.gov.tr/ekitap> adresi aracılığıyla Eylül 2023'te dijital olarak temin edilmiştir. Çalışmada kullanılan program ve ders kitapları dijital ortamda temin edilip bilgisayarda dosyalanmıştır. Kuramsal çerçevede dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili yapılan açıklamalar göz önünde bulundurularak bu bağlamda ders kitapları, kitaplardaki metinlere yönelik hazırlanmış etkinlikler, hazırlık etkinlikleri incelenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi bir amacı gerçekleştirmek için görüşme, alan notları ve yazılı dokümanların incelenmesiyle elde edilen verilerin sistemli ve bütünsel bir biçimde analizidir (Bal, 2016). Çalışmada eğitim alanında ders kitaplarının incelemesi yapılacağı ve doküman inceleneceği için veri toplama tekniği olarak da doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Doküman analizi yöntemi hem dijital formda bulunan hem de basılı hâle getirilmiş dokümanların

incelenmesini ve değerlendirilmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmaya konu olan Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve farklı yayınlardan oluşan her sınıf seviyesinden 1 tane toplamda 8 tane Türkçe ders kitaplarında bulunan derse hazırlık bölümleri, metin ve etkinlikler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan dijital okuryazarlık temelinde; ders kitaplarında bulunan sekizer tema analiz edilmiştir. Yapılan veri analizinde kavramsal çerçevede yer verilen tanımlardan yararlanılmıştır. Elde edilen veriler önceden belirlenmiş olan başlıklara göre yorumlanarak sınıflandırılmıştır. Öncelikle Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan her bir başlık dijital okuryazarlık bağlamında ele alınarak incelenmiş elde edilen bulgular bağlantılı başlık altında sunulmuştur. Ardından Türkçe ders kitapları sınıf seviyelerine göre incelenerek elde edilen bulgular başlıklar hâlinde paylaşılmıştır. Daha sonra dijital okuryazarlıkla bağlantılı olan kazanımlar kitaplarda yer alan derse hazırlık bölümleri, metinler ve etkinliklerle ilişkilendirilerek şekiller aracılığıyla ve açıklamalarıyla birlikte paylaşılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda tablolar oluşturularak sonuçlar aktarılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) ve Türkçe Dersi Öğretim Programı esas alınarak hazırlanmış ilkököl Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler, etkinlikler ve derse hazırlık bölümleri ile ortaoköl Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler, etkinlikler ve derse hazırlık bölümleri dijital okuryazarlık bağlamında incelenmiştir.

Araştırmmanın bu bölümünde inceleme sonucunda elde edilen bulgular hem program hem ders kitapları hem de kitaplardaki her tema açısından sınıflandırılarak çalışmada tablolar şeklinde sunulmuştur.

4.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Dijital Okuryazarlık

Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde karşımıza çıkan ilk başlık “Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları” şeklindedir. Bu başlık altında “dijital okuryazarlık” kavram olarak yer almasa da başlığın içerisinde geçen “*Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir.*” (TDÖP, 2019, s.3) ifadesi doğrultusunda programın dijital okuryazar bireyler geliştirmeyi hedeflediği sezilmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, ikinci başlık olarak “Öğretim Programlarının Amaçları” bölümünde programın amaçlarından bahsetmiştir. Bu bölümde ilk bölümde olduğu gibi dijital okuryazarlık kavram olarak yer almasa da “*Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak*” (TDÖP, 2019, s.3) ifadeleri doğrultusunda programın dijital okuryazarlık yetkinliğine sahip bireyler yetiştirmeyi hedeflediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, “Öğretim Programlarının Perspektifi” başlığını iki alt başlık olarak “Değerlerimiz” ve “Yetkinlikler” bölümlerinde ele almıştır ve “Yetkinlikler” bölümünde şu ifadeler yer alır: “*Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir.*” (TDÖP, 2019, s.4). Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) sekiz yetkinlik belirlenmiştir. Yetkinlikler; “ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” şeklinde ifade edilmektedirler. Bu yetkinliklerden dördüncüsü olarak belirlenen “*Dijital Yetkinlik*” çalışmanın araştırma konusudur. İfade “yetkinlik” olarak adlandırılmış olsa dahi kavramın tanımı dijital okuryazarlık kavramıyla örtüşmektedir. Programda aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

- *Dijital yetkinlik: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir (TDÖP, 2019: 5).*

Türkçe Dersi Öğretim Programı, dördüncü başlık olarak “Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı” bölümünde ölçme değerlendirme ilkelerini yedi madde olacak şekilde belirlemiş ve bu ilkeleri sıralamıştır. Programın bu başlığında ve ilkelerinde dijital okuryazarlık becerisi kavramına rastlanmamaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, beşinci başlık olarak yer alan “Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları” bölümünde bireysel farklılıklar, çocukların gelişim özellikleri konusunda hassasiyet gösterilmesi üzerinde durmuştur fakat bu bölümde de dijital okuryazarlık kavramı ele alınmamıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, altıncı başlık olarak “Sonuç” başlığını ele almış ve bu bölümde programların güncelleme süreçleri ve sebepleri maddeler hâlinde belirtmiştir ve bu maddelerde dijital okuryazarlık kavramı yer almamaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı, “Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Uygulanması” başlığını dört alt başlık altında incelemiş ve Programda ilk alt başlık olarak “Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın Özel Amaçları” bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde programın

amaçları on madde hâlinde ele alınmış ve yedinci maddede geçen “*basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi*” (TDÖP, 2019) ifadeleri doğrultusunda dijital okuryazarlık kavramından bahsedildiği görülmektedir.

Programda ikinci alt başlık olarak ele alınan “Öğrenme Öğretme Yaklaşımı” bölümünde ise öğrencilerin öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmaları gerekliliği vurgulanmış, öğrencilerin birtakım verileri elde edip elde ettikleri verileri kullanmaları için bilgisayar programlarından yararlanmalarının teşvik edilmesi konusu üzerinde durulmuştur. Ayrıca öğretmenlerin ders işleniş esnasında teknolojik araç ve gereçleri (slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb.) aktif kullanmaları gerektiği belirtilmiştir. Dijital kaynaklar kullanılırken intihalden kaçınılması gerektiği programda yer alan ifadelerdendir. Tüm bu ifadelerden yola çıkarak programda alt başlık olarak yer alan “Öğrenme Öğretme Yaklaşımı” bölümünde de dijital okuryazarlık kavramı olarak ifade edilmese de öğretmenlerin ve öğrencilerin dijital okuryazar olması gerektiği açıkça belirtilmiştir ve teknolojik araçlardan faydalanılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Üçüncü alt başlık olan “Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı” bölümünde öğrencilerin kazanmış olduğu becerilerin ne olduğunu ne oranda kazanıldığını ve bunun nasıl belirleneceği bu bölümde aktarılmıştır. Ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağını aktaran bu bölümde dijital okuryazarlıkla ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.

Dördüncü ve son alt başlık olan “Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar” kısmında ilk beş sayfada ilk okuma ile yazma aşamalarından bahsedilmekte ve bu bölümde dijital okuryazarlıkla ilgili bir husus bulunmamaktadır. “Temalara İlişkin Açıklamalar” kısmında ise on altı tema yer almakta bu on altı temanın üçünde dijital okuryazarlık becerisine yönelik konu önerileri bulunmaktadır. Bahsi geçen üç tema incelendiğinde ulaşılan bulgular tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Temalar ve Konu Önerileri

Okuma Kültürü: *Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.*

Bilim ve Teknoloji: Bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.

Çocuk Dünyası: Çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2019, s. 15-16)

Tablo 3 incelendiğinde on altı temadan üçü olan ve isimleri verilen temalar dijital okuryazarlık becerisi içermektedir. Dijital okuryazarlık kavramının geçtiği tek tema ise “Okuma Kültürü” temasıdır. Diğer temalar konuyla bağlantılı içerikler barındırmakla birlikte kavram tanım olarak içerisinde yer almamaktadır.

Programın “Metin Sayısı ve Metin Türlerine İlişkin Açıklamalar” başlığında ise üç ana başlığa ayrılmış olan metin türleri ayrıca hangi sınıf seviyesinde hangi metin türlerinin yer alması gerektiği tablo hâlinde sunulmuştur. Dijital okuryazarlık becerisiyle ilgi metinlerin bilgilendirici metin türleri arasında yer aldığı görülmektedir. Blog, efemera, broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler), e posta, haber metni, reklam ve sosyal medya mesajları bu metin türleri arasında yer almaktadır. Blog (ağ günlüğü) metin türüne 6, 7 ve 8. sınıf seviyesinde yer veren program; efemera ve broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler) metin türüne 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde yer vermiştir. E-posta türünün 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde kullanılmasını uygun gören program; haber metni ve reklam türüne 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde yer vermiş ve sosyal medya mesajları türü ise 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerinde bulunmaktadır. Tablo 4’te dijital okuryazarlıkla bağlantısı bulunan metin türleri sunulmuştur.

Tablo 4. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda Dijital Okuryazarlıkla İlgili Metin Türleri

TÜRLER	1	2	3	4	5	6	7	8
Blog						+	+	+
Efemera ve broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)		+	+	+	+	+	+	+
E-posta			+	+	+	+	+	+
Haber metni, reklam		+	+	+	+	+	+	+
Sosyal medya mesajları				+	+	+	+	+

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan “Kazanımlar ve Açıklamalar” başlığına kadar programın içeriği hakkında bilgi veren bölümler incelendiğinde her başlık altındaki açıklamalardan elde edilen bulgular sonucunda programın dijital okuryazarlık kavramına ve ilişkili kavramlara yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Programın, teknoloji kullanımını eğitime entegre etmek gerekliliği üzerinde durduğu belirlenmiştir. Bundan sonraki bölümler Türkçe Dersi Öğretim Programının yapısıyla ilgili alt başlıklardan oluşmaktadır.

Programın bir diğer başlığı olan “Kazanımlar ve Açıklamalar” bölümü programın yapısı başlığı altında yer almaktadır. Bu başlık altında kazanımlar tüm sınıf seviyelerinde kullanıma uygun olacak biçimde ve dört temel dil becerisi esas alınarak (okuma, konuşma, dinleme/izleme ve yazma) sınıflandırılmıştır. Kazanımlar, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) bulunan yapıyla benzer şekilde tablolastırılmıştır: Dersin adı, sınıf düzeyi, beceri alanı (1. beceri alanı dinleme, 2. beceri alanı konuşma, 3. beceri alanı okuma ve 4. beceri alanı ise yazma şeklinde tasnif edilmiştir.) ve kazanımın numarası şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 5. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar

	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	
			T.3.3.22	T.4.1.11	T.5.1.10	T.6.1.10	T.7.1.12	T.8.1.11	
			T.3.3.26	T.4.2.3	T.5.2.1	T.6.2.1	T.7.2.1	T.8.2.1	
			T.3.3.28	T.4.3.5	T.5.3.3	T.6.3.3	T.7.3.3	T.8.3.3	
				T.4.3.22	T.5.3.22	T.6.3.30	T.7.3.30	T.8.3.27	
				T.4.3.25	T.5.3.23	T.6.3.31	T.7.3.31	T.8.3.28	
				T.4.3.32	T.5.3.25	T.6.3.32	T.7.3.32	T.8.3.29	
				T.4.3.33	T.5.3.28	T.6.3.33	T.7.3.33	T.8.3.30	
				T.4.3.34	T.5.3.29	T.6.3.34	T.7.3.34	T.8.3.31	
				T.4.3.35	T.5.3.34	T.6.3.35	T.7.3.35	T.8.3.32	
					T.5.4.13	T.6.4.11	T.7.4.2	T.8.4.5	
						T.6.4.13	T.7.4.10	T.8.4.11	
						T.6.4.14	T.7.4.11	T.8.4.12	
							T.7.4.17	T.8.4.17	
f	0	0	3	9	10	12	13	13	60

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) bulunan kazanımlar ışığında oluşturulan tablo 5’teki veriler incelendiğinde, 1. ve 2. sınıf seviyesindeki Türkçe kazanımlarında dijital okuryazarlık yetkinliği içeren herhangi bir kazanım yer almamaktadır. 3. sınıf seviyesi ve sonraki seviyelerde dijital okuryazarlık becerisi içeren kazanımlar bulunmaktadır ve

programda bu altı sınıf seviyesinde altmış (60) kazanım dijital okuryazarlık becerisiyle ilgilidir. 3. sınıftan itibaren aşamalı olarak dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımlar artarak ilerlemektedir. Dijital okuryazarlık becerisini en fazla içeren sınıf seviyesi ise 7 ve 8. sınıftır.

3. sınıf seviyesinde yer alan üç (3) kazanımın hepsi okuma becerisiyle ilgili olup diğer alanlarda bulunan kazanımlar dijital okuryazarlıkla ilgili bir içerik barındırmamaktadır. 4. sınıf seviyesinde bulunan dokuz (9) adet kazanımdan bir (1) tanesi dinleme, bir (1) tanesi konuşma geriye kalan yedi (7) tane kazanım ise okuma becerisiyle ilgilidir. 4. Sınıf seviyesinde bulunan dijital okuryazarlıkla ilgili dokuz (9) adet kazanımın hiçbirini yazma becerisi ile ilgili değildir. 5. sınıf seviyesinde bulunan dijital okuryazarlıkla ilişkili on (10) kazanım ayrıntılı ele alındığında ise bu kazanımların bir (1) tanesi dinleme, bir (1) tanesi konuşma, bir (1) tanesi yazma becerisi ile ilgili iken geriye kalan yedi (7) kazanım okuma becerisi ile ilgilidir. 6. sınıf seviyesinde bulunan on iki (12) kazanımdan bir (1) kazanım dinleme, bir (1) kazanım konuşma becerileriyle dijital okuryazarlık yetisini ilişkilendirirken yedi (7) kazanım okuma, üç (3) kazanım ise yazma becerisi ile ilişkilendirilmiştir. 7. sınıf seviyesinde bulunan on üç (13) kazanımdan bir (1) dinleme kazanımı, bir (1) konuşma kazanımı, yedi (7) okuma kazanımı ve dört (4) yazma kazanımı ile dijital okuryazarlık yetisi arasında ilişki kurulmuştur. Son sınıf seviyesi olan ve dijital okuryazarlıkla ilişkili en çok kazanım içeren sınıf seviyesinde ise bir (1) tane dinleme, bir (1) tane konuşma, yedi (7) tane okuma ve dört (4) tane yazma becerisi olmak üzere on üç (13) kazanımda dijital okuryazarlık yer almaktadır.

Kazanımları Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan anlama (okuma, dinleme) ve anlatma (yazma, konuşma) becerileriyle ilişkileri açısından ele aldığımızda ise şu sonuçlar elde edilmektedir. Dijital okuryazarlık kavramı ve dijital okuryazarlıkla ilişkili kavramları en çok barındıran beceri okuma, en çok alakalı ikinci beceri yazma iken dinleme ve konuşma becerisi 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyelerindeki her bir beceride dijital okuryazarlıkla bağlantılı birer kazanımla ilişki bulunduğu için eşitliği korumaktadırlar.

Programda yer alan dijital okuryazarlık içerikli kazanımlar ilköğretim (3. ve 4. sınıf) seviyesinde daha çok dijital içeriklere nasıl ulaşılacağı ve ulaşıldıktan sonra elde edilen bilgilerin nasıl kavranabileceği yönü yer almaktadır. Ortaokul (5. 6. 7. ve 8. sınıf) düzeylerinde ise teknolojik araç ve verilerin kullanımının daha bilinçli ve güvenilir olması yönünde beceriler içermektedir. Bu beceriler aracılığıyla elde edilen bilgiler ışığında teknolojik araçları akademik olarak kullanabilmeyi içermektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla ilgili tüm bu bulgular ışığında dijital okuryazarlık kavramının programda yer almadığı fakat programın her bölümünde (bağlam, eğitim durumları ve kazanım) dijital okuryazarlık ve bağlantılı ifadelerin yer aldığı söylenebilir. Dijital okuryazarlık kavramı programda Temalar başlığı altında bir defa ifade edilmektedir fakat *dijital yetkinlik* kavramı kullanılmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan dijital okuryazarlıkla bağlantısı bulunan kazanımların becerilere (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) ve sınıf seviyelerine ayrılmış hali tablo 6, 7 ve 8’de sunulmuştur. 1. ve 2. sınıf seviyelerine dijital okuryazarlıkla bağlantılı kazanım içermediği için yer verilmemiştir.

Tablo 6. İlkokul 3. ve 4. Sınıf Düzeyinde Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar

Beceri Alanları	3. Sınıf	4. Sınıf
Dinleme	X	T.4.1.11. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.
Konuşma	X	T.4.2.3. Hazırlıklı konuşmalar yapar.
Okuma		T.4.3.5. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.
		T.4.3.22. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar.
	T.3.3.22. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar.	T.4.3.25. Yönergeleri kavrar.
	T.3.3.26. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar.	T.4.3.32. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar.
	T.3.3.28. Tablo ve grafiklerde yer alan bilgilere ilişkin soruları cevaplar.	T.4.3.33. Medya metinlerini değerlendirir.
		T.4.3.34. Grafik, tablo ve çizelgelerle ilgili soruları cevaplar.
		T.4.3.35. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.
Yazma	X	X
Kazanım Sayısı	3	9

Tablo 7. Ortaokul 5. ve 6. Sınıf Düzeyinde Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar

Beceri Alanları	5. Sınıf	6. Sınıf
Dinleme	T.5.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	T.6.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.
Konuşma	T.5.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.	T.6.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.
Okuma	T.5.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.	T.6.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.
	T.5.3.22. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.	T.6.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.
	T.5.3.23. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.	T.6.3.31. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar
	T.5.3.25. Medya metinlerini değerlendirir.	T.6.3.32. Medya metinlerini değerlendirir.
	T.5.3.28. Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır.	T.6.3.33. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.
	T.5.3.29. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.	T.6.3.34. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.
	T.5.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgilere ilişkin soruları cevaplar.	T.6.3.35. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.
Yazma	T.5.4.13. Formları yönergelerine uygun doldurur.	T.6.4.11. Yazdıklarını paylaşır.
		T.6.4.13. Formları yönergelerine uygun doldurur.
		T.6.4.14. Kısa metinler yazar.
Kazanım Sayısı	10	12

Tablo 8. Ortaokul 7. ve 8. Sınıf Düzeyinde Dijital Okuryazarlıkla İlgili Kazanımlar

Beceri Alanları	7. Sınıf	8. Sınıf
Dinleme	T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	T.8.1.11. Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir.
Konuşma	T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar	T.8.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar
Okuma	T.7.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.	T.8.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.
	T.7.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.	T.8.3.27. Görsellerle ilgili soruları cevaplar
	T.7.3.31. Medya metinlerini değerlendirir.	T.8.3.28. Metinde önemli noktaların vurgulanmış biçimlerini kavrar.
	T.7.3.32. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.	T.8.3.29. Medya metinlerini analiz eder.
	T.7.3.33. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.	T.8.3.30. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.
	T.7.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.	T.8.3.31. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.
	T.7.3.35. Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır.	T.8.3.32. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.
Yazma	T.7.4.2. Bilgilendirici metin yazar.	T.8.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.
	T.7.4.10. Formları yönergelerine uygun doldurur.	T.8.4.11. Formları yönergelerine uygun doldurur.
	T.7.4.11. Kısa metinler yazar.	T.8.4.12. Kısa metinler yazar.
	T.7.4.17. Yazdıklarını paylaşır.	T.8.4.17. Yazdıklarını paylaşır.
Kazanım Sayısı	13	13

4.2. İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık

Çalışmanın bu bölümünde Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) esas alınarak hazırlanan ilkokul Türkçe ders ve çalışma kitapları dijital okuryazarlık bağlamında incelenmiş ve elde edilen bulgular açıklanmıştır. Bulgular tablo 5’te belirtilen Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda bulunan kazanımlar; ilkokul Türkçe ders kitabında bulunan ilgili oldukları derse hazırlık bölümleri, okuma metinleri, etkinlikler ve kitapta yer alan görsel materyaller ile eşleştirilerek paylaşılmıştır. Araştırmada inceleme sonunda elde edilen bulgular tablo, ders kitaplarından alınmış etkinlik örnekleri ve yorum şeklinde sunulmuştur.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndan hareketle oluşturulan tablo 5 ve tablo 6’da sınıf seviyesine göre ayrıntılı sunulan kazanım tablosu incelendiğinde ilkokul Türkçe 1. ve 2. sınıf seviyelerinde bulunan kazanımlardan dijital okuryazarlık becerisi ile ilişkisi olan kazanım yer almamaktadır. İlkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde dijital okuryazarlıkla ilişkili bir bulguyla karşılaşılmasıdır. Bu sebeple çalışmada 1. sınıf Türkçe ders kitabı ile ilgili ayrı bir başlık oluşturulmamıştır. Bu durum Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan 1. sınıf seviyesindeki herhangi bir kazanımın dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olmadığı bulgusunu kanıtlar niteliktedir. Aynı tabloda yer alan 2. sınıf seviyesinde bulunan kazanımların da dijital okuryazarlık ile ilişkisinin olmadığı bulgusu elde edilmiş olmasına rağmen 2. sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde kitapta bulunan bazı etkinliklerin dijital okuryazarlık ile bağlantısının olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6’da ilkokul seviyesinde dijital okuryazarlıkla bağlantısı bulunan kazanımlar ayrıntılı bir şekilde paylaşılmıştır. Türkçe Öğretim Programı’nda ilkokul sınıf seviyelerinde (1, 2, 3, 4) toplam on iki (12) kazanım vardır. Bu kazanımlardan bir (1) tanesi dinleme alanında, bir (1) tanesi konuşma alanında, on (10) tanesi ise okuma alanında bulunmaktadır. Yazma alanında kazanım bulunmamaktadır. Kazanımlarla ilgili ilkokul kitaplarında toplam otuz bir (31) etkinlik vardır. Etkinliklerle ilgili ayrıntılı bilgiler her sınıf seviyesiyle ilgili açılan başlıklar altında detaylandırılmıştır.

4.2.1. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Çalışmanın bu başlığı altında MEB tarafından kullanımı uygun bulunan 2. sınıf seviyesinde yer alan Türkçe ders kitabı dijital okuryazarlık açısından incelenmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda 2. sınıf seviyesindeki kazanımların dijital okuryazarlıkla ilişkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Türkçe 2. sınıf seviyesinde bulunan ders kitabı incelendiğinde

kitapta bulunan 1 metnin ve 2 etkinliğin dijital okuryazarlıkla bağlantılı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bulgulara ait ayrıntılar tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Dijital Okuryazarlığın 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Yeri

Sayfa	Etkinlik	İçerik
92-93	1 etkinlik	Teknolojik cihazların görsellerini etkinlik aracılığıyla öğrencilerle paylaşp bu görselleri tanımlamaları beklenmektedir. “bilgisayar, cep telefonu, vd.”
218-223	1 okuma metni, 1 etkinlik	“Bir Telefon Yaptık” metni ışığında iletişim araçlarının geldiği son nokta olan “genel ağ, internet, iletişim” örnekleri verilip günlük hayattaki işlevleriyle ilgili öğrencilerin cümleler kurmaları beklenmekte. Sonraki etkinlikte ise iletişim araçlarının geçmişten günümüze değişimini içeren örnekler yer almaktadır.

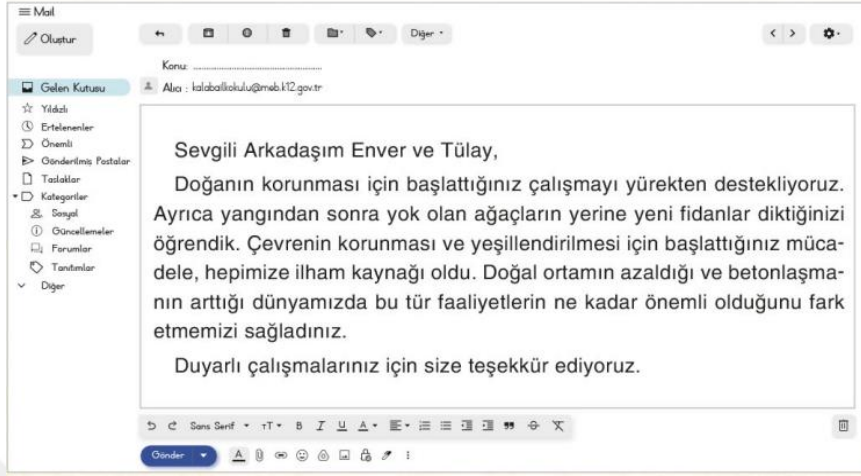
Tablo incelendiğinde 2. sınıf seviyesinde dijital okuryazarlıkla ilgili çok fazla bulguya rastlanmadığı görülmektedir. Burada daha çok öğrencilerin teknolojik cihazları tanımları, işlevlerinin farkında olmaları, günümüzdeki teknolojik gelişmelerin geçmişteki hâlini görmeleri amaçlanmaktadır. Dijital okuryazarlığa ilk adım olan teknolojik araçların tanıtımı yapılmıştır sonucuna varılabilir.

4.2.2. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda 3. sınıf seviyesinde bulunan dijital okuryazarlıkla bağlantılı üç (3) kazanım yer almaktadır. MEB’in 3. sınıf Türkçe ders kitabı olarak kullanımını uygun bulduğu ders kitabı incelendiğinde bu kazanımlarla ilgili derse hazırlık, okuma metni ya da etkinlik örneklerine çalışmada yer verilmiştir. İlgili ilk kazanım “T.3.3.22. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar.” biçiminde paylaşılmıştır. Ders kitabında bu kazanımla ilgili iki (2) etkinlik yer almaktadır. Bu etkinlik şekil 8’de gösterilmiştir.

8. Etkinlik

Elektronik postayı okuyunuz. Elektronik postanın içeriğini konu bölümüne yazarak belirtiniz.

Şekil 8. T.3.3.22. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Sonuç, 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 209

Programda “T.3.3.26. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar.” biçiminde olan kazanımla ilgili “Bilişim teknolojileri (bilgisayar, tablet) ve iletişim araçlarında kullanılan şekil ve semboller üzerinde durulur.” açıklamasına da yer verilmiştir. Bu kazanımla ilgili ders kitabında üç (3) etkinliğe rastlanmıştır. Örnek etkinlik sayfa 274’te yer almaktadır. Şekil 9’da gösterilmektedir.

Şekil 9. T.3.3.26. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Sonuç, 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 27

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda 3. sınıf seviyesi için verilen “T.3.3.28. Tablo ve grafiklerde yer alan bilgilere ilişkin soruları cevaplar.” Kazanımı ile ilişkili etkinlik şekil 10’da sunulmuştur. Programda bu kazanım için açıklamaya yer verilmemiştir. Kazanımla ilgili ders kitabında dört (4) farklı etkinliğe rastlanmıştır.

7. Etkinlik

Aşağıda, yaşadığınız yere ait 5 günlük hava tahmin raporu verilmiştir. Tabloyu inceleyelim.

Tarih	Hava Durumu
8 Nisan Pazartesi	
9 Nisan Salı	
10 Nisan Çarşamba	
11 Nisan Perşembe	
12 Nisan Cuma	

 Güneşli

 Bulutlu

 Yağışlı

Şekil 10. T.3.3.28. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Sonuç, 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 208

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) dijital okuryazarlıkla ilişkisi tespit edilen ve tablo 5'te yer alan üç farklı kazanımla 3. sınıf Türkçe ders kitabında ilişkili etkinlikler tespit edilmiştir. Bu tespit edilen kazanımlarla ilişkili etkinlikler Şekil 8, şekil 9 ve şekil 10'da sunulmuştur.

1. sınıf seviyesinde dijital okuryazarlıkla ilişkili etkinlik örneğine rastlanmamış iken 2. sınıf seviyesinde dijital okuryazarlıkla ilgili iki (2) etkinliğe rastlanmıştır. 3. sınıf seviyesinde dijital okuryazarlıkla ilişkili dokuz (9) etkinliğe rastlanmıştır.

4.2.3. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 4. sınıf seviyesinde bulunan kazanımlardan dokuz (9) tanesi dijital okuryazarlık becerisiyle uyumlu çıkmıştır. İlgili ilk kazanım "T.4.1.11. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir." biçiminde programda yer almıştır. Kazanımla ilgili programda iki açıklamaya yer verilmiştir ve açıklamada öğrencinin medya metinleri hakkında çıkarımda bulunabilmesi amaçlanmıştır. Kazanımla ilgili kitapta üç (3) etkinlik vardır, örnek olması için bir etkinlik şekil 11'da yer almaktadır.

Şekil 11. T.4.1.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 197

Programda yer alan “T.4.2.3. Hazırlıklı konuşmalar yapar.” kazanımıyla ilgili öğrencilerin izlediği film hakkında bilgi vermeleri ve sunum yapmalarına yönelik açıklamalar bulunmaktadır. Kazanım ile ilgili, dijital okuryazarlıkla bağlantılı kitapta on (10) etkinlik vardır. Etkinliklerden bazıları aşağıda yer almaktadır.

Şekil 12. T.4.2.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 250

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda 4. sınıf seviyesinde okuma alanından dijital okuryazarlıkla ilgili yedi (7) adet kazanım yer almaktadır. İlk kazanım “T.4.3.5. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.” şeklinde programda yer bulmuştur. Bu kazanım ile alakalı ilgili kitapta etkinliğe yer verilmemiştir.

Okuma becerisi alanında dijital okuryazarlıkla ilgili yer alan ikinci kazanım “T.4.3.22. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar.” kazanımıdır. Programda “Haritalar, medya işaretleri ve sembolleri üzerinde durulur.” açıklamasıyla birlikte verilmiştir. Kazanım ile ilgili üç (3) etkinlik mevcuttur. Örnek etkinlik aşağıda paylaşılmıştır.

5. Etkinlik

Metinde geçen “Heidi”nin geçmişten günümüze çocukların zevkle izlediği bir çizgi film karakteri olduğunu biliyor musunuz? Siz daha çok hangi çizgi filmleri izliyorsunuz? Çizgi filmler dışında izlediğiniz diğer programların adları nelerdir?

Televizyonu izlerken de belli kurallara göre hareket etmeliyiz. Belirli mesafeden ve yaşımıza uygun programları izlemek gibi...

Aşağıdaki işaretleri inceleyerek işaretlerin nerelerde kullanıldığını ve ne anlama geldiğini söyleyiniz.

Akıllı işaretler, yayınların içeriğiyle ilgili televizyon programı başlamadan önce yer alan uyarıcı işaret sistemidir. Bunlar, çocukları ve gençleri televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden korumayı amaçlamaktadır.

Televizyon içerikleri ve akıllı işaretler sistemi hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla RTÜK’ün (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) <https://www.rtuk.gov.tr/> adresli web sitesini ziyaret edebilirsiniz.

Şekil 13. T.4.3.22. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 214

Programda yer alan okuma becerisi alanındaki ilgili diğer kazanım “T.4.3.25. Yönergeleri kavrar.” kazanımıdır ve kazanımla ilgili “Harita, ilan, afiş, ilaç prospektüsü, ürün etiketi, kullanım kılavuzu gibi materyallerden faydalanılır.” açıklaması bulunmaktadır. Kazanımın ilişkili olduğu etkinlik sayısı bir (1)’dir. Örnek etkinlik şekil 14’te gösterilmiştir.

8. Etkinlik

Teknolojik aletleri kullanırken dikkatli olup bazı önlemler almalıyız.

Saç kurutma makinesine ait kullanma kılavuzundan alınan aşağıdaki sayfayı inceleyiniz. İncelemenizin ardından aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Kullanma kılavuzu ne işe yarar?
- Kullanma kılavuzu içinde teknolojik aletlere ait ne tür bilgiler yer almaktadır?

1. ÖNEMLİ GÜVENLİK VE ÇEVRE TALİMATLARI

Elektrik kablosu veya cihaz hasarlıysa cihazı kullanmayınız. Yetkili servise başvurunuz.

- Şebeke güç kaynağınız cihazın tip etiketinde belirtilen bilgilere uygun olmalıdır.
- Cihaz çalışırken hava emiş ve çıkış deliklerini kapatmayınız.
- İlave koruma için bu cihaz, ev aletleri akım cihazına bağlanmalıdır.
- Bu cihazı uzatma kablosuyla kullanmayınız.
- Cihaz banyoda kullanıldığında, kurutucu devresi açık da olsa suya yakınlık bir tehlike arz edeceğinden, kullanım sona erdiğinde cihazın fişini prizden çekiniz.
- Cihaz elektriğe bağlıyken elleriniz nemli veya ıslaksa cihazın fişine dokunmayınız.
- Cihazın kablosunu etrafına sarmayınız.
- Bu cihazı banyo küveti, duşlar, lavabolar veya içinde su bulunan diğer kapların yakınında kullanmayınız.
- Cihazı patlayıcı veya yanıcı ortamların ve maddelerin bulunduğu yerde veya yakınında kullanmayınız.
- Ambalaj malzemelerini saklıyorsanız çocukların ulaşamayacağı bir yerde muhafaza ediniz.

Kullanma kılavuzu teknolojik aletlere ait özellikleri, bu aletlerin hangi koşullarda kullanılacağı, kullanım sonrası yapılması gerekenler, bakımı ve temizliği hakkında bilgiler içerir.

Kullanma kılavuzlarının okunmasının, teknolojik ürünleri kullanacak olanlara sağlayacağı faydalar hakkında konuşunuz. Konuşmanızı yaparken konu dışına çıkmaya özen gösteriniz. Ayrıca arkadaşlarınızı dinlerken de nezaket kurallarına uygun hareket ediniz.

Şekil 14. T.4.3.25. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 256

Programda dijital okuryazarlıkla bağlantılı dördüncü okuma becerisi kazanımı “T.4.3.32. Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar.” kazanımıdır. Kazanım ile ilgili elektronik posta ya da sosyal medya mesajlarıyla ilgili açıklama yapılmış olup kitapta bununla ilgili etkinlik bulunmamaktadır.

Okuma becerisiyle ilgili bir diğer kazanım “T.4.3.33. Medya metinlerini değerlendirir.” kazanımıdır ve kazanımda öğrencinin medya metinlerini değerlendirmesiyle ilgili açıklama yapılmıştır. Kazanım ile ilgili kitapta bir (1) etkinlik vardır. Şekil 15’te yer verilmiştir.

4. Etkinlik

Aşağıda verilen bilgileri okuyup görselleri inceleyerek soruları cevaplandırınız.

Blog, insanların duygu ve düşüncelerini yazıp paylaştığı web (vep) tabanlı bir sistemdir. Bloğa internet günlüğü de denebilir. Bilgi edinmek için ziyaret edilen bloglar bir ziyaretçi kitlesi oluşturur.

- Bu ve buna benzer görselleri kullanan bir blog ya da internet sitesi hangi konu ya da konular hakkında bilgi veriyor olabilir?
- Bu blog ya da internet sitesinin amacı nedir?
- Bu blog ya da internet sitesinin hedef kitlesi kimler olabilir?
- Bu bloğu ya da internet sitesini takip eden kişiler nelerden hoşlanıyor olabilir?
- Bu tür görselleri kullanan bir bloğun ya da internet sitesinin adı ne olabilir?
- Siz, internette gezinirken ziyaret ettiğiniz siteleri neye göre seçiyorsunuz?

Şekil 15. T.4.3.33. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 191

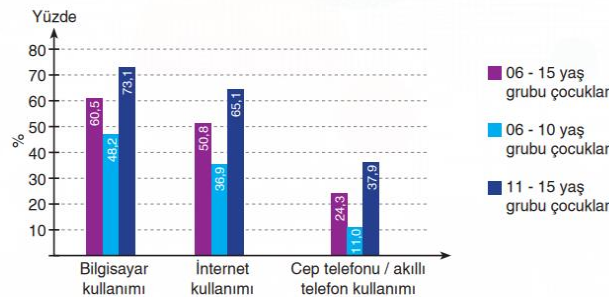
Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla ilgili yer alan bir diğer kazanım “T.4.3.34. Grafik, tablo ve çizelgelerle ilgili soruları cevaplar.” kazanımıdır. Kazanım ile ilgili bir (1) tane grafik örneği kitapta yer almaktadır ve örnek şekil 16’da gösterilmiştir.

6. Etkinlik

TÜİK’in (Türkiye İstatistik Kurumu) “06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya” konulu araştırması sonucunda verilen aşağıdaki bilgileri okuyarak grafiği inceleyiniz. Grafik ile ilgili soruları cevaplayınız.

06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya

2013 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen bu araştırmada, farklılıkları daha iyi gözlemleyebilmek için yaş grubu 06-10 ve 11-15 olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu araştırma sonucunda ülkemizdeki çocukların hemen hemen yarısının her gün internet kullandığı ve bilgisayar kullanım yaşının ortalama 6-10 yaş grubu için 6, 6-15 yaş grubu için 8 olduğu saptanmıştır. Bu grupların bilgisayar, internet ve cep telefonu kullanımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Şekil 16. T.4.3.34. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 244

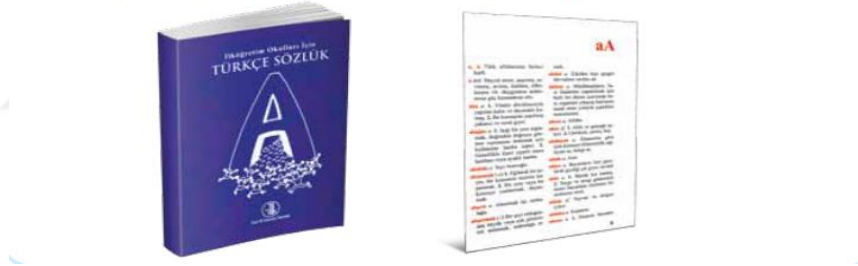
Programda dijital okuryazarlıkla bağlantılı son kazanım “T.4.3.35. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.” kazanımıdır. Kazanımla ilgili “Bilgiye erişmek için basılı ve dijital içeriklerdeki içindekiler ve sözlük bölümünden nasıl yararlanılacağına ilişkin bilgi verilir.” açıklaması yer almaktadır. Kitap incelendiğinde kazanımla ilgili sayfa 16’da “Halay” metninde yer alan birinci etkinlikte sözlük kullanımı hakkında bilgiler yer almaktadır. Etkinlik içerisinde öğrencinin dijital ortamda sözlük oluşturması teşvik edilmektedir. Etkinlik şekil 17’de paylaşılmıştır. Kazanımla ilgili bir (1) etkinlik tespit edilmiştir.

Türkçe sözlüklerinizi inceleyiniz. Siz de her metinde anlamını yeni öğrendiğiniz kelimeleri anlamlarıyla birlikte bir deftere yazarak kendinize özel bir sözlük oluşturunuz. Bunun için orta kalınlıkta bir defter edininiz. Alfabemizdeki harflerin sayısını dikkate alarak defterinizin sayfalarını harflere göre ayırınız. Bunu yaparken dilimizde bazı harflerle başlayan kelimelerin sayısının daha çok olduğunu göz önünde bulundurunuz. Örneğin, “A”, “K”, “M”, “T”, “N”, “S” gibi bazı harflerle başlayan kelimelerin sayısı, diğer harflerle başlayan kelimelerden daha fazladır (Harflere ayrılan sayfalar için Türk Dil Kurumu’nun hazırladığı Türkçe Sözlük’ü inceleyebilirsiniz.).

Kitaplarımızda “Sözlük” gibi “İçindekiler” bölümü de vardır. Basılı eserlerde bir metnin veya konunun olduğu sayfayı bulmak için “İçindekiler” bölümünden yararlanınız.

Kitabınızın başında yer alan bu bölümü inceleyiniz. “Halay” adlı dinleme metninin olduğu sayfayı söyleyiniz.

Sözlük çalışmanızı bilgisayarınızda bir dosya açarak da yapabilirsiniz.

Şekil 17. T.4.3.35. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 16

İlkokul Türkçe ders kitapları incelendiğinde 1. ve 2. sınıf kitaplarında etkinlik, okuma metni ya da derse hazırlık bölümlerinin dijital okuryazarlıkla bağlantısının 1. sınıf kitabında hiç olmadığı 2. sınıf kitabında ise çok az yer verildiği sonucu elde edilmiştir. Bu durum Türkçe Dersi Öğretim Programı’yla uyumludur çünkü programda 1. ve 2. sınıf kazanımlarının dijital okuryazarlık içeriği yoktur. 3. sınıf seviyesinde ise dijital okuryazarlıkla ilişki biraz daha artmış kitapta etkinlik, okuma metinleri bilişim teknolojileri içerikli veriler barındırmaktadır. Bu durum da kitabın TDÖP ile uyumlu olduğu bulgusunu ortaya koymaktadır çünkü programda 3. sınıf seviyesinde dijital okuryazarlık içerikli kazanımlar bulunmaktadır. 4. sınıf Türkçe ders kitabında etkinlik sayısı daha çok artmış ve kitapta teknolojik içerikli verilere daha fazla yer verilmiştir. Bu durum da TDÖP ile uyumludur

çünkü ilköğretim seviyesinden dijital okuryazarlıkla ilişkili en fazla kazanım bulunan seviye 4. sınıftır.

4.3. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık

Çalışmanın bu bölümünde Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) çerçevesinde hazırlanıp kullanıma uygun bulunan ortaokul seviyesinde yer alan Türkçe ders kitapları dijital okuryazarlık bağlamında incelenmiş ve elde edilen bulgular açıklanmıştır. Bulgular Tablo 5'te gösterilen Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar; ortaokul Türkçe ders kitabında bulunan ilgili oldukları derse hazırlık bölümleri, okuma metinleri, etkinlikler ve ders kitaplarında yer alan görsel materyaller ile eşleştirilerek paylaşılmıştır. Araştırmada inceleme sonunda elde edilen bulgular sırasıyla sınıf seviyesine göre (5, 6, 7 ve 8. sınıf) tablo, kitaptan alınmış etkinlik örnekleri ve yorum şeklinde sunulmuştur.

Tablo 7 ve tablo 8'de ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan kazanımlar ayrıntılı bir şekilde paylaşılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP) ortaokul sınıf seviyelerinde (5, 6, 7 ve 8) toplam kırk sekiz (48) kazanım vardır. Bu kazanımlardan dört (4) tanesi dinleme alanında, dört (4) tanesi konuşma alanında, yirmi sekiz (28) tanesi okuma alanında, on iki (12) tanesi ise yazma alanında bulunmaktadır. Kazanımlarla ilgili ortaokul ders kitaplarında toplam yüz on yedi (117) etkinlik tespit edilmiştir. Etkinliklerle ilgili açıklamalar her sınıf seviyesi ile ilgili açılan başlıklar altında detaylı bir şekilde verilmiştir.

4.3.1. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) incelendiğinde 5. sınıf seviyesinde bulunan kazanımlardan on (10) tanesinin dijital okuryazarlıkla ilgisi saptanmıştır. Bu kazanımlardan bir (1) tanesi dinleme, bir tanesi (1) konuşma, bir (1) tanesi yazma ve yedi (7) tanesi ise okuma becerisiyle ilgilidir. Programda bu kazanımlarla ilgili olarak yirmi sekiz (28) etkinlik bulunmuştur.

Programda yer alan ilk kazanım dinleme becerisiyle ilgili “*T.5.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.*” kazanımı programda iki farklı açıklamayla birlikte yer almakta olup kazanımla ilgili kitapta iki (2) etkinlik bulunmaktadır. Yer alan bu etkinlikler ise kazanımın iki farklı açıklamasıyla da ilişkilidir. “Çizgi film vb. izletilerek örtülü anlamlar hakkında çıkarımda bulunulması sağlanır.” açıklamasıyla ilgili

etkinlik sayfa 92’de yer almaktadır. “Öğrencilerin dinlediklerindeki/izlediklerindeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.” açıklamasıyla ilgili olan etkinlik ise sayfa 95’te yer almakta olup aşağıda etkinlik cümlelerine yer verilmiştir:

- “10. Etkinlik: “Sonraki Derse Hazırlık” aşamasında izlediğiniz çizgi film veya filmlerdeki olayları hatırlayınız. Olaylardan hareketle çıkardığınız anlamlar hakkında konuşunuz. Ardından aşağıda yer alan hikâyeyi tamamlayınız. Hikâyeyi tamamlarken izlediğiniz filmlerdeki mesajlardan ve günlük hayattaki deneyimlerinizden faydalanınız. Hikâyenize uygun başlık koymayı unutmayınız.” (KOZA 5, 2023: 92)
- “6. Etkinlik: Metinle ilgili düşünceleriniz nelerdir? Metni beğendiniz mi? Sizce yazarın metinde eksik bıraktığı bir şey var mı? Açıklayarak yazınız.” (KOZA 5, 2023: 95)

Programda yer alan ikinci kazanım okuma becerisiyle ilgili olan “T.5.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” kazanımıdır ve “Öğrencilerin verilen bir konuyu görsellerle destekleyerek kısa sunum hazırlamaları ve sunum öncesinde prova yapmaları sağlanır.” açıklamasıyla paylaşılmıştır. Dijital okuryazarlıkla bağlantılı bulunan okuma kazanımı kitapta yedi (7) etkinlikte yer bulmuştur ve etkinliklere örnek olması açısından derse hazırlık ve etkinlik bölümleri şekil 18’de paylaşılmıştır.

Sonraki Derse Hazırlık

Atatürk’ün Millî Mücadele döneminde katıldığı kongreler hakkında internetteki güvenilir kaynaklardan bir araştırma yapınız. Araştırmanız sonucunda ulaştığınız bilgilerle bir sunum hazırlayınız. Sunumunuzu desteklemek için sınıfa çeşitli görseller getiriniz. Sınıfta sunumunuzu yapmadan önce prova yapınız.

6. Etkinlik

a. “Sonraki Derse Hazırlık” aşamasında yaptığınız araştırmanın sonuçlarını, Atatürk’ün katıldığı kongreler hakkında edindiğiniz bilgileri, sınıfınıza getirdiğiniz görselleri de kullanarak arkadaşlarınıza sununuz. Sunumunuzun hazırlık aşamalarını maddeler hâlinde yazınız.

Şekil 18. T.5.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 55, 60

Dijital okuryazarlıkla ilişkili bir diğer kazanım okuma becerisi ile bağlantılı olan “T.5.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.” kazanımı programda yer almaktadır. Bu kazanım 5. sınıf seviyesindeki kitapta derse hazırlık bölümlerinde, metinlerde ya da etkinliklerde karşımıza çıkmaktadır. Bu konuyla ilgili kitaptan bir bölüm şekil 19’da paylaşılmıştır.

Metni tahmin ederek okuma yöntemine göre okuyunuz. Bu yöntemin amacı sizi, okuma sürecinde etkin kılmak, metinde geçen duygu, düşünce ve olaylarla ilgili sizde merak uyandırmaktır. Bunun için metni okumaya başlamadan önce görselleri ve metnin başlığını okuyunuz. Görsellerden ve başlıktan hareketle metnin içeriğini tahmin ediniz.

Metnin ilk paragrafını okuduktan sonra ilk etkinliği yapınız. Ardından okumanıza kaldığınız yerden devam ediniz.

ELÂZİĞLİ HASAN ONBAŞI

Aylardan Mayıs'tı. Gelibolu Yarımadası'nı sarı katırtırnakları, kırmızı gelincikler, mor ballı-babalar sarmıştı. Fakat bu güzel manzara içinde kıyametler kopuyor; savaş bütün hızıyla sürüp gidiyordu.

Şekil 19. T.5.3.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 48

Programda yer alan okuma becerisiyle bağlantılı bir diğer kazanım “T.5.3.22. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.” dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu “Haber/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.” açıklaması programda yer almaktadır. Kazanım ile ilgili kitapta üç (3) etkinlik bulunmaktadır. Örnek etkinlik şekil 20’de paylaşılmıştır.

a. Aşağıda verilen haberi okuyunuz, görseli inceleyiniz.

b. Haber metninde adı geçen altı çizili spor dallarını inceleyiniz. Bu spor dallarını daha önce duyduunuz mu? Bu sporlardan hangisini ya da hangilerini yapmak isterdiniz? Siz de olimpiyatlar da ülkenizi temsil etmek ister miydiniz? “Sonraki Derse Hazırlık” aşamasında edindiğiniz bilgilerden faydalanarak arkadaşlarınızla konuşunuz. Konuşmalarınızda beden dilinizi etkili bir şekilde kullanınız.

Şekil 20. T.5.3.22. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 176

Okuma becerisiyle bağlantılı olan bir sonraki kazanım “T.5.3.23. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.” kazanımıdır. Programda “Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.” ve “Köprü metinlerin (Hipertekst) dış bağlantı olduğu belirtilir.” şeklinde kazanımın açıklaması yapılmıştır. Kazanımın ilk açıklaması daha çok dil bilgisi kazanımlarının öğretilmesinde, yazım ve noktalama kurallarının sezdirilmesinde kullanılan bir tekniktir. İkinci açıklamaları için ise kitapta sayfa 77’de yer alan sonraki derse hazırlık etkinliği örnek oluşturmaktadır.

Şekil 21’de iki açıklama farklı iki örnekle paylaşılmıştır. Yer verilen bu örnekler kazanımın hem ilk açıklaması hem de ikinci açıklamasıyla bağlantılıdır. Ayrıca etkinlik “köprü metinler” tanımına da yer vermekte olup birçok açıdan öğreticilik barındırmaktadır. Kazanımla ilgili iki (2) etkinlik örneğine rastlanmaktadır.

Sonraki Derse Hazırlık

Toplumdaki anlaşmazlıkların ve tartışmaların nedenleri ve çözüm yolları konusunda araştırma yapınız. Araştırmanızı yaparken bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanınız. Televizyon, internet veya gazete gibi çoklu medya kaynaklarında yer alan haberlerden faydalanınız. Araştırma yaparken yararlandığınız sitelerin güvenilir olduğundan emin olunuz. Ayrıca bu sayfalardaki köprü metinlere erişim sağlamayı unutmayınız (Köprü metin, dijital ortamındaki bir metin üzerinden başka bir metne bağlantıyı sağlayan kelime veya cümledir. Bazı dijital metinlerde bazı kelimeler farklı renk ve biçimde yazılır. Bu kelimelere tıklandığında başka bir sayfa açılarak yeni bir metne erişilir.).

Şekil 21. T.5.3.23. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 77, 140

Programda okuma becerisiyle ilişkili diğer kazanım “T.5.3.25. Medya metinlerini değerlendirir.” şeklinde yer almıştır. Dijital okuryazarlıkla bağlantısı bulunan kazanımla ilgili kitapta altı (6) etkinliğe yer verilmiş ve etkinlik örnekleri şekil 22’de paylaşılmıştır. Bu tür etkinlikler öğrencilerin güvenli internet sayfaları aracılığıyla nasıl bilgiye erişeceklerini öğretmesi açısından oldukça etkilidir. Öğrencinin aynı anda hem bilgiye ulaşmasını hem de sanal ortamda güvenli hareket etmesini sağlaması açısından oldukça önemlidir. “gov” ve “edu” uzantılarının güvenli olduğu konusunda bilgi verdikten sonra kazanımla ilişki kurması diğer önemli noktadır.

7. Etkinlik

ata.msb.gov.tr sitesi “gov” uzantılı resmî bir sitedir. Bu siteyi inceleyiniz. Genel ağ herkesin bilgi paylaşımında bulunduğu geniş bir alandır. Genel ağda yer alan bilgiler her zaman doğru olmayabilir. Genel ağdaki araştırmalarınızda yanlış bilgiler edinmemek için “gov” uzantılı resmî sitelerden ya da üniversitelere ait “edu” uzantılı sitelerden faydalanmalısınız.

“Sonraki Derse Hazırlık” aşaması için araştırma yaptığınız ata.msb.gov.tr sitesi sizce Atatürk ile ilgili yeterince bilgi içeriyor mu? Siz olsaydınız siteye başka hangi bilgileri eklerdiniz? Düşüncelerinizi açıklayınız.

8. Etkinlik

“Sonraki Derse Hazırlık” aşamasında izlediğiniz çizgi film, film veya belgesellerden hareketle defterinize “Atatürk” konulu bir metin yazınız. Metnizi bitirdikten sonra aşağıdaki ölçütlere göre kendinizi değerlendiriniz.

Şekil 22. T.5.3.25. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 47

Okuma becerisiyle ilgili dördüncü kazanım “T.5.3.28. *Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır.*” biçiminde programda yer almaktadır. Kazanım ile ilgili programda ilave bir açıklama yer almamış bu kazanım bilgi kaynaklarının amacının dışında kullanılmaması gereksiz bilgidan uzak durulması gerektiğini ifade etmek için oluşturulmuştur. Dijital okuryazarlıkla bağlantılı bu kazanım ile ilgili kitapta iki (2) etkinliğe yer verilmiş ve sayfa 141’de bulunan etkinlik örnek olması açısından Şekil 23’te paylaşılmıştır. Bu etkinlikte öğrencilerin TEMA Vakfı sitesini ziyaret etmeleri ve gönüllü olmak istedikleri takdirde büyüklerinden yardım almak kaydı ile kitapta örnek formu paylaşılan üyelik için online gönüllü olabilecekleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

9. Etkinlik

Ülke topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme tehlikesine dikkat çekmek, kendiliğinden yetişen doğal ormanları korumak, ağaçlandırma çalışmalarını yaparak topluma ağaç sevgisi aşılamak gibi birçok amacı gerçekleştirmek için kurulan TEMA Vakfına ait aşağıdaki gönüllü formunu inceleyiniz. Siz de bir TEMA gönüllüsü olmak istiyorsanız genel ağ sayfalarına girerek formu uygun şekilde doldurunuz.

UYARI: Formu doldururken acele etmeyiniz. Sizden istenilen bilgileri doğru ve eksiksiz bir şekilde yazınız. Yazınızın okunaklı ve güzel olmasına dikkat ediniz. Formda başka biri tarafından doldurulacak kısımları boş bırakınız. Bu tür etkinliklerde mutlaka bir büyüğünüzün yanınızda olmasına dikkat ediniz.

TEMA VAKFI GÖNÜLLÜ BAŞVURU FORMU (0 - 17 YAŞ)

Lütfen aşağıdaki formu velinizin onayıyla eksiksiz ve okunaklı olarak doldurunuz.

Başvuru Tarihi:

TEMA Temsilciliği Türü: (Bu bölüm TEMA temsilcisi tarafından doldurulacaktır. Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)
☐ İl Temsilciliği ☐ İlçe Sorumluluğu ☐ Mahalle/Belde/Köy Sorumluluğu ☐ Genç TEMA

TEMA Temsilciliği:

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad ve Soyadı: Doğum tarihi:/...../.....
T.C. Kimlik No: Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ Kadın

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E-posta: Cep Telefonu:
(Sizin cep telefonunuz ve/veya posta adresiniz yoksa lütfen velinizin bilgilerini yazınız.)
Adık Adres: (Belirttiğiniz adrese Gönüllü Kartınız ve Gönüllülük Rozetiniz gönderilecektir. Lütfen eksiksiz doldurunuz.)
..... İl: İlçe:

EĞİTİM BİLGİLERİ

Eğitim durumu: ☐ Okul Öncesi ☐ Anasokulu Öğrencisi ☐ İlkokul Öğrencisi
☐ İlkokul Mezunlu ☐ Ortaokul Öğrencisi ☐ Ortaokul Mezunlu
☐ Lise Öğrencisi ☐ Lise Mezunlu ☐ Üniversite Öğrencisi

Öğrenci ise Okulu: Bölümü:
Okulum/Kurum: 'nın velisi olarak TEMA Gönüllüsü olmaımı onayladığımı beyan ederim.

Velî Ad-Soyadı* : Anne Baba
İmzası : Anne Baba
Yasal Velî Ad-Soyadı** : İmzası:

*Anne ve baba tarafından birlikte imzalanacaktır. **Zorunlu hallerde velilerin ortak imzası ile belirlenmiş velî tarafından imzalanacaktır.

YAŞ ARALIGINIZI VE GÖNÜLLÜLÜK BAĞIŞINIZI BELİRTİNİZ

☐ 0 - 13 yaş arası 10 TL
(14 yaşına geldikten sonra kayıma yenilenmeniz gerekmektedir)

☐ 14 - 24 yaş arası 10 TL
(25 yaşına geldikten sonra kayıma yenilenmeniz gerekmektedir)

BANKA HAVALESIYLA GÖNÜLLÜLÜK BAĞIŞLARINIZI YATIRABİLECEĞİNİZ HESAP NUMARALARI

T. İş Bankası* Ziraat Bankası
Levent Şb. TR700006400000110300821091 İst. Kurumsal TR820001001753015766125067

*T. İş Bankası'nda şube kasa ile bağış yaptırırken havale masraflı alınması için "TARİ" bağış ekranından kullanarak bağış yapmak istendiği" ve hesap numarası "Gönüllülük" olduğu belirtilmelidir.
T. Halkbankası Meh. Halkbankası Cad. No:22 Kat:7 Şişli/İstanbul T: 0212 291 90 90 F: 0212 294 95 93

TEMA

Şekil 23. T.5.3.28. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 141

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda okuma becerisiyle alakalı yer alan beşinci kazanım "T.5.3.29. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular." kazanımıdır. Daha önce yukarıdaki etkinliklerde açıklaması yapılan kazanım programda "Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak "edu" ve "gov" uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır." açıklamasıyla birlikte yerini almıştır. T.5.3.25. kodlu kazanım ile ilgili örnek paylaşılan şekil 22'de vurgulanan bu kazanım için tekrar şekil 24'te farklı bir örnek etkinlik paylaşılmıştır ayrıca bu kazanım ile ilgili kitapta dört (4) farklı etkinlik yer almaktadır.

Sonraki Derse Hazırlık

Güneş ve Güneş sistemi hakkında güvenilir kaynaklardan araştırma yapınız. Araştırmalarınızda öncelikli olarak "gov" ve "edu" uzantılı genel ağ sitelerini tercih ediniz.

Şekil 24. T.5.3.29. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

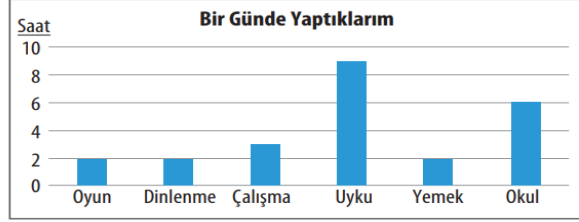
Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 141

Okuma becerisinin dijital okuryazarlıkla ilişkili olduğu son kazanım "T.5.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgilere ilişkin soruları cevaplar." biçiminde programda yer alan

kazanımıdır. Bu kazanım aracılığı ile öğrencinin teknolojik gelişmeler sonucu sanal ortamlarda karşılaştığı verileri yorumlayabilme yeteneği gelişir. Programda yer alan kazanımla ilgili 5. sınıf seviyesindeki Türkçe ders kitabında bir (1) etkinliğe yer verilmiştir. Etkinlik şekil 25’te gösterilmektedir.

Melisa’nın bir gününü nasıl geçirdiğini gösteren aşağıdaki grafiği inceleyiniz. Grafikle ilgili soruları cevaplayınız.

Şekil 25. T.5.3.34. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Koza, 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 180

Yazma becerisi de dijital okuryazarlıkla bağlantılı olan “T.5.4.13. Formları yönergelerine uygun doldurur.” kazanımıdır. Yazma becerisiyle ilgili tek kazanımın dijital okuryazarlıkla ilişkisi tespit edilmiştir. Kazanımla ilgili etkinlik örneği şekil 23’te verilen kazanımla ortak etkinlik olarak ilişkilendirilmiştir bu sebeple etkinlik tekrar burada paylaşılmamıştır. Formları doldurma kazanımı öğrencinin ilk kez karşılaştığı bir kazanımdır. Öğrenci basılı ya da çevrimiçi olarak form doldurmaya bu sınıf seviyesi aracılığıyla kavramaktadır.

4.3.2. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (TDÖP) 6. sınıf seviyesinde yer alan kazanımlar incelendiğinde bu kazanımlardan on iki (12) tanesinin dijital okuryazarlık ile ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Kazanımlardan bir (1) tanesi dinleme, bir tanesi (1) konuşma, üç (3) tanesi yazma ve geriye kalan yedi (7) tanesi ise okuma becerisiyle ilgilidir. Programdaki bu kazanımlarla ilgili olarak ders kitabında otuz (30) etkinlik bulunmuştur.

Dijital okuryazarlıkla ilgili olan, dinleme becerisinde yer alan ilk ve tek kazanım “T.6.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.” biçiminde verilmiştir ve kazanım programda iki farklı açıklamayla birlikte paylaşılmıştır. Bu açıklamalar “Öğrencilere reklam filmleri dinletilerek/izletilerek bunlardaki mesajların ve örtülü anlamların tespit edilmesine yönelik çalışmalar yaptırılır.” ve “Öğrencilerin içeriklerdeki tutarlılığı sorgulamaları

sağlanır.” biçimindedir. Kazanım ile ilgili kitapta beş (5) etkinlik yer almaktadır, bu etkinliklerden biri örnek olması açısından Şekil 26’da paylaşılmıştır.

7. Etkinlik

goo.gl/Wm76Bs adresinden ya da dinleme-izleme cd'nizden “Yaratıcı Reklam Örnekleri” videosunu izleyiniz.

Her reklam bir amaç doğrultusunda yapılır. Bu amaç bazen iyi bazen de kötü olabilir. İzlediğiniz reklamın yapılma amacı sizi olumlu yönde mi, olumsuz yönde mi etkiledi? Görüşlerinizi söyleyiniz.

Şekil 26. T.6.1.10. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 133

Programda yer alan dijital okuryazarlıkla bağlantılı bir sonraki kazanım konuşma becerisi ile ilgili olan “T.6.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.” kazanımı olup programda öğrencileri konuyla ilgili bilgilendirici sunu yapmaya yönlendirmek için “Öğrencilerin verilen bir konu hakkında görsellerle destekleyerek kısa sunum hazırlamaları ve prova yapmaları sağlanır.” açıklamasının yer verilmiştir. Kitapta kazanım ile bağlantılı dört (4) etkinlik yer almaktadır, bazı etkinlik örnekleri aşağıda paylaşılmıştır.

5. Etkinlik

Gelecek ders için genel ağıdan ya da yazılı kaynaklardan “Sosyal Medya Kullanımının Çocuklar Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Etkileri” konulu bir araştırma yapınız. Araştırmamızın sonunda bir sunum hazırlayınız.

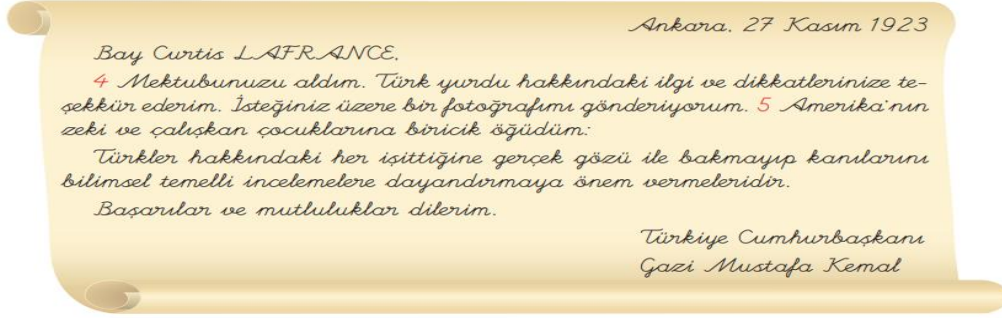
3. Etkinlik

Kahvaltının önemi konusunda aşağıdaki bölüme hazırlıklı bir konuşma metni hazırlayınız. Metni birkaç kez prova ettikten sonra sınıfta sununuz.

Şekil 27. T.6.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 58, 243

Programda dijital okuryazarlıkla ilgili diğer kazanım okuma becerisi kapsamında yer alan ilk kazanımdır. “T.6.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.” kazanımdır. Kitapta kazanım ile bağlantılı pek çok bölüm bulunmaktadır özellikle okuma metinlerinde başvurulacak kazanım öğrencinin dijital ya da basılı metinlerde yer alan farklı yazı karakterlerini okuyabilecek düzeyde olmasını sağlamaktadır. Şekil 28’de yer alan örnek 6. sınıf Türkçe ders kitabının 55. sayfasındaki okuma metninden alınmıştır.

Şekil 28. T.6.3.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 55

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP) dijital okuryazarlıkla bağlantılı diğer kazanım “T.6.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.” kazanımıdır ve programda bu kazanım iki farklı açıklamayla yerini almış olup açıklamalar “Öğrencilerin haber fotoğrafları ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır.” ve “Haber/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettiklerinin sorgulanması sağlanır.” şeklindedir. Ders kitabında kazanımın dijital okuryazarlıkla bağlantısı bulunan beş (5) etkinlik yer almaktadır. Kitabın 58. sayfasında bulunan etkinlik örneği şekil 29’da paylaşılmıştır.

6. Etkinlik

Yandaki görsel üzerinde düşününüz. Bir tartışma konusu belirleyiniz.

Örneğin: Teknoloji yararlıdır.
Teknoloji zararlıdır.

Tartışma grupları oluşturabilmek için istekli arkadaşlarınızdan üçer kişi seçiniz. Diğer arkadaşlarınız arasından da üç kişilik bir jüri belirleyiniz. Taraflara kendi düşüncelerini savunmaları için konuşma süreleri veriniz. Tartışma sonunda düşüncelerini en iyi savunan grubu tebrik ediniz.

Şekil 29. T.6.3.30. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 58

Okuma becerisi ile ilgili ikinci kazanım “T.6.3.31. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.” kazanımı programda farklı yazı şekliyle ya da koyu yazılan yazıların fark edilmesini sağlamaya yönelik açıklamalarla birlikte paylaşılmıştır. Bu kazanım 6. Sınıf Türkçe ders kitabında öğrencilere dil bilgisi öğretimi, yazım ve noktalama kurallarının sezdirilmesi esnasında daha çok yer bulmaktadır bunun yanında kitapta derse hazırlık bölümlerinde, metinlerde, etkinliklerde ya da tema sonu değerlendirmelerde karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili örnek şekil 30’da paylaşılmıştır.

6. Etkinlik

Bazen tek bir isim bir varlığı anlatmaya yetmez. O varlığı, ait olduğu varlıkla ya da ayırt edici bir özelliğiyle birlikte söylemeye ihtiyaç duyarız. Bu ihtiyaç sonucunda ortaya tamlamalar çıkar. Türkçede sıfat ve isim tamlaması olmak üzere iki tür tamlama vardır.

İsim + isim = isim tamlaması → kalemin kapağı
isim + isim
sıfat + isim = Sıfat tamlaması → Yeşil kapak
sıfat + isim

Şekil 30. T.6.3.31. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 72

Örnek incelendiğinde altı çizili ve koyu ifadenin kullanılma amacı dil bilgisi konusunun kavranmasını kolaylaştırmak ve ifadenin dikkat çekmesini sağlamaktır. Şekil 30 kazanımın açıklamasıyla paralellik gösteren bir örnek teşkil etmektedir.

Okuma becerisi ile ilgili bir diğer kazanım “T.6.3.32. Medya metinlerini değerlendirir.” kazanımı açıklamayla birlikte programda yerini almıştır. Kazanım teknolojinin çocuğun değerlendirilmesine sunulmasıyla ilişkilidir. Bu kazanımla birlikte ulaşılmak istenen hedef öğrencinin hem iyi bir dijital okuryazar olmasını sağlamak hem de sorgulayabilen, değerlendirme yapabilen bir birey yetiştirmektir. Kazanımla ilgili kitapta beş (5) etkinlik bulunmaktadır. Bu kazanım için yeni bir etkinlik örneği paylaşılmamıştır çünkü Şekil 26’da yer verilen etkinlik bu kazanımı da kapsamaktadır. Burada olduğu gibi bazı etkinlikler iki kazanımı kapsayacak şekilde oluşturulmuştur.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda bulunan dijital okuryazarlıkla ilgili beşinci kazanım “T.6.3.33. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.” kazanımı açıklama verilmeden paylaşılmış olup kitapta kazanımla bağlantılı dört (4) etkinlik yer almaktadır. Bu kazanımla öğrencide oluşturulmak istenen beceri bilgi kaynaklarını amacına uygun kullanabilmektir. Şekil 31’de örnek oluşturması için etkinlik örneği paylaşılmıştır. Sayfa 218’de yer alan dinleme izleme metniyle bağlantılı siber zorbalık konulu çalışmalarında öğrenci bir uzantı eşliğinde sayfaya yönlendirmekte ve bu yönlendirme sonucu konuyla ilgili detaylı bilgilere ulaşan öğrenci kitap aracılığıyla bilgi edindiği kaynakları etkili bir şekilde kullanabilmektedir. Metin ve etkinlikler aracılığıyla sosyal medyada da zorbalık olabileceği bunu öğrencinin anlayıp tehdit oluşturacak unsurların önüne geçmek adına resmi olarak yapabilecekleri hakkında öğrenci detaylı bilgi sahibi olmaktadır. Etkinlikte paylaşılan internet sitesi aracılığıyla tüm bu bilgilere ulaşılabilir.

goo.gl/Ho61QX genel ağ adresinden ya da dinleme izleme cd'nizden “Siber Zorbalık” videosunu izleyiniz.

Şekil 31. T.6.3.33. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 218

Okuma becerisiyle ilgili diğer kazanım programda “T.6.3.34. *Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.*” kazanımıdır. Bu kazanımla ilgili ilk defa 6. sınıf seviyesinde yer alan açıklama “İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenilirliklerinin sorgulanması sağlanır.” şeklindedir. Kazanımla ilgili iki (2) etkinliğe rastlanmış ve örnek şekil 32’de yer almaktadır. Örnek açıklamada da paylaşıldığı gibi hem internet hem de basılı yayınların güvenilirliğini sorgulamakla ilgili hazırlanmıştır. “gov” ve “edu” uzantılarının güvenilirliği vurgulanmak amacıyla özellikle belirtilmiştir.

Sonraki Metne Hazırlık

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini “edu” ve “gov” uzantılı güvenilir sitelerden bularak inceleyiniz.

Şekil 32. T.6.3.34. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

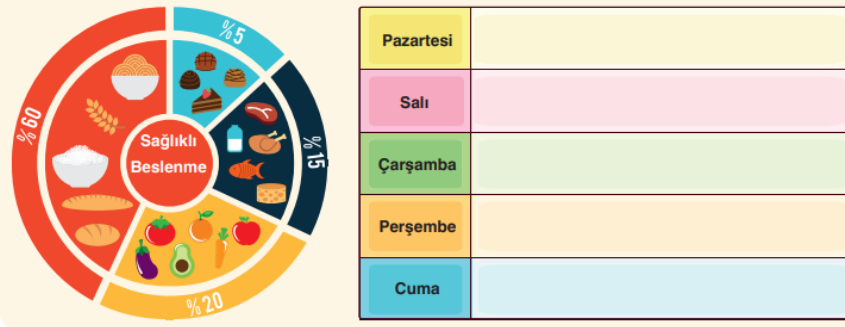
Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 90

Okuma becerisiyle ilgili son kazanım olan “T.6.3.35. *Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.*” kazanımını her sınıf seviyesinde bulunmaktadır. 6. Sınıf Türkçe ders kitabında kazanımla ilgili üç (3) etkinlik bulunmakta olup bir örnek aşağıda paylaşılmıştır.

6. Etkinlik

Aşağıdaki grafikteki besin gruplarının oranlarına dikkat ediniz. Bu oranları incelediğinizde en az oranın tatlı grubuna, en fazla oranın tahıl grubuna ait olduğunu görüyorsunuz. Siz de grafikteki oranların azlık ve çokluğuna dikkat ederek haftalık beslenme çantası menünüzü oluşturunuz.

Şekil 33. T.6.3.35. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 245

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP) dijital okuryazarlıkla ilgili yazma becerisi kazanımlarından ilki olan “T.6.4.11. Yazdıklarını paylaşır.” kazanımı programda açıklamasıyla birlikte paylaşılmıştır. Kazanım ile ilgili kitapta yedi (7) etkinlik yer almaktadır. Etkinliklerin tamamında okul ya da sınıf panosunda paylaşma ifadesi yer alırken sosyal medyada paylaşma ibaresi hiç yer almamaktadır. Bu kazanım aracılığıyla sosyal medya teşvikinin az olduğu saptanmıştır. Etkinlikler dijital okuryazarlıkla bağlantılı olmadığı için örnek paylaşılmamıştır.

Yazma becerisi kapsamında yer alan ikinci kazanım “T.6.4.13. Formları yönergelerine uygun doldurur.” kazanımıdır. Kazanım ile ilgili kitapta bir (1) etkinlik yer almaktadır. Bu form basılı olarak doldurulabileceği gibi dijital ortamlarda da kullanılabilir. Bu kazanım ve etkinlik hem dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili hem de öğrencinin yazılı olarak kendini ifade edebilmesi ile ilgilidir. Kazanım örneği şekil 34’de paylaşılmıştır.

 7. Etkinlik

Hayalinizdeki yeri görmek için aşağıdaki “Gezi Talep Formu”nu dikkatli bir biçimde doldurunuz.

GEZİ TALEP FORMU

• ADINIZ:
• SOYADINIZ:
• YAŞINIZ:
• MESLEĞİNİZ:
• ÖĞRENCİ İSENİZ ÖĞRENİM GÖRDÜĞÜNÜZ OKUL:
• MAİL ADRESİNİZ:
• TELEFON NUMARANIZ:

• Gitmek istediğiniz yeri işaretleyiniz.

☐ CERN Gezisi	☐ Kamplar (Surf, Bilim ve Macera)
☐ Uluslararası Festivaler	☐ Silikon Vadisi
☐ Kutup Işıkları Gezisi	☐ Edinburg (İdinbörk) Bilim Festivali
☐ NASA (Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Araştırmaları Merkezi) Gezisi	☐ AB (Avrupa Birliği) Gezisi

• Bize iletmek istediğiniz başka bir konu var mı?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 34. T.6.4.13. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 203

Yazma becerisiyle ilgili son kazanım “T.6.4.14. Duyuru, ilan ve reklam metinleri yazdırılır.”dır. Kazanım ile ilgili kitapta bir (1) etkinlik vardır (Şekil 35’te paylaşılmıştır).

9. Etkinlik

Ülkemize özgü yiyeceklerden birinin tanıtımını yapmak amacı ile bir reklam metni yazınız ve metninizi arkadaşlarınıza anlatınız. Konuşmanız sırasında dilimize henüz yerleşmemiş yabancı kelimelerin Türkçelerini kullanınız.

Şekil 35. T.6.4.14. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Anka, 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 116

4.3.3. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (TDÖP) 7. sınıf seviyesinde bulunan kazanımlardan on üç (13) tanesinin dijital okuryazarlıkla bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Elde edilen kazanımlardan bir (1) tanesi dinleme, bir tanesi (1) konuşma, dört (4) tanesi yazma ve geriye kalan yedi (7) tanesi ise okuma becerisiyle bağlantılıdır. Programda bu kazanımlarla ilgili olarak otuz (30) etkinlik bulunmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (TDÖP) yer alıp dijital okuryazarlıkla ilgisi bulunan bu kazanımların MEB izni ile kullanıma uygun bulunan 7. sınıf Türkçe ders kitabında bağlantısı olan bölümler sırası ve ilgili olduğu alana göre tablo ve şekiller hâlinde paylaşılmıştır.

Yedinci sınıf seviyesinde dijital okuryazarlıkla bağlantılı olan dinleme becerisi ile ilgili programdaki ilk ve tek kazanım “T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.” kazanımı olup programda iki açıklamayla birlikte paylaşılmıştır. Açıklamalar medya metinlerini değerlendirmeye yöneliktir. Kazanım ile ilgili kitapta üç (3) etkinlik yer almaktadır. Etkinliklerden bir tanesine aşağıda yer verilmiştir.

2. ETKİNLİK

Okuduğunuz metnin içeriği ile televizyondan izlediğiniz bir cam sanatı belgeselindeki sunumu karşılaştırınız. Elde ettiğiniz çıkarımları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 36. T.7.1.12. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 205

Programda dijital okuryazarlıkla bağlantılı konuşma becerisiyle ilgili “*T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.*” kazanımıdır. Kazanım programda “Öğrencilerin düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sunmaları, görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanarak sunu hazırlamaları sağlanır.” açıklamasıyla paylaşılmıştır. Kazanımla ilgili etkinlik sayısı beş (5)’tir. Bazı etkinlikler aşağıda paylaşılmıştır.

4. ETKİNLİK

“Ülkemizde aile içi iletişimde yaşananlar ve toplumun bu duruma bakışı” konusuyla ilgili bir konuşma yapınız. Konuşmanızı mantıksal bir bütünlük içinde sunmaya çalışınız. Sunumunuzu görsel, işitsel materyallerle destekleyebilirsiniz. Konuşmanızı empati kurma yöntem ve tekniğinden yararlanarak sunabilirsiniz.

Şekil 37. T.7.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 35

Programda yer alan okuma kazanımının ilk örneği “*T.7.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.*” Kazanımına ders kitabında okuma metinlerinde, derse hazırlık bölümlerinde, etkinliklerde rastlanmaktadır. Dil bilgisi, yazım ve noktalama işaretleri öğretiminde sıkça kazanım yer almaktadır. Sosyal medyadan alınmış kesitlerde de kullanılan farklı yazı şekilleri kazanım için örnek oluşturmaktadır. Ders kitabında bulunan farklı yazı karakteri ile yazılmış örnekler daha çok dil bilgisi öğretimi ile ilgilidir. Dijital okuryazarlıkla bağlantısı bulunmadığı için örnek paylaşılmamıştır.

Okuma becerisinin ikinci kazanımı olan “*T.7.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.*” kazanımının açıklamaları şu şekilde yapılmıştır: “Duvar yazısı ve karikatürlerin incelenmesi ve bunlarla ilgili görüş bildirilmesi sağlanır.” ve “Haber/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.” Kazanımla ilgili kitapta dört (4) etkinlik bulunmaktadır. Paylaşılan örneklerden 7. *etkinlik* kazanımın birinci açıklamasıyla ilgili, ikinci paylaşılan 3. *etkinlik* ise ikinci açıklamasıyla ilgilidir. Kitapta yer alan diğer iki etkinlik örneği de ikinci açıklamayla ilgilidir. Bu durumda bu kazanım örneklerinden üç (3) etkinlik dijital okuryazarlıkla bağlantılıdır.

3. ETKİNLİK

Genel ağdan okuduğunuz veya televizyondan izlediğiniz “15 Temmuz Demokrasi Zaferi” ile ilgili bilgileri sınıfta anlatınız. Bu bilgilere, hangi bilgi kaynaklarını kullanarak ulaştığınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

7. ETKİNLİK

Yandaki karikatürü inceleyiniz.
Verilmek istenen mesajı söyleyiniz.

Şekil 38. T.7.3.30. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 72, 179

Programda yer alan okuma becerisiyle ilgili diğer kazanım “T.7.3.31. Medya metinlerini değerlendirir.” kazanımı programda “İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlar.” açıklamasıyla paylaşılmıştır. Kazanım ile ilgili ders kitabında bir (1) etkinlik bulunmaktadır ve aşağıda paylaşılan hazırlık çalışmaları bölümünde yer alan 3. soru kazanım ile ilgili belirlenen etkinlik örneğidir.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Çevreye zarar verenlere nasıl davranıyorsunuz? Neden?
2. Yaşadığınız yerdeki çevre sorunlarını sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız. Bu sorunlara ne tür önlemler alınabilir? Tartışınız.
3. Genel ağ, televizyon veya gazetelerden derlediğiniz çevrenin korunmasıyla ilgili medya metinlerini sınıfta değerlendiriniz. Faydalandığınız bilgi kaynaklarının güvenliğini sorgulayarak bu bilgi kaynaklarını etkili biçimde kullanmaya çalışınız. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgiler varsa bunları yorumlayınız.

Şekil 39. T.7.3.31. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 107

Okuma becerisinin dördüncüsü olarak “T.7.3.32. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.” kazanımı öğrencilerin bilgi edinmek için başvurdukları kaynakları amacından sapmadan, doğru bilgilere ulaşabilmek ve zaman tasarrufu sağlamak için kullanabilmeleri amacıyla oluşturulmuş bir kazanımdır. Kitapta kazanım ile ilgili beş (5) etkinliğe rastlanmıştır. Etkinliklerden bazıları aşağıda paylaşılmıştır.

SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

- “Nevruz” kelimesiyle ilgili bir araştırma yapınız.
- Gazete ve dergilerden, internet ve televizyondan nevrulzla ilgili yayımlanan şiir ve yazılar derleyiniz.

SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

- Millî sporcularımızın hayatıyla ilgili bir araştırma yapınız.
- Ata sporlarımızdan bildiklerinizi listeleyiniz.
- Televizyondan ya da internetten bir güreş müsabakası izleyiniz.

Şekil 40. T.7.3.32. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 48, 61

Programda yer alan okuma becerisi ile dijital okuryazarlık kavramının ilişkili olduğu tespit edilen “T.7.3.33. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.” kazanımıdır. Kazanım iki farklı açıklamayla programda paylaşılmıştır. Açıklamalar internet kaynaklarının güvenilirliğini sorgulamaya yöneliktir. Kitapta konuyla ilgili dört (4) etkinlik tespit edilmiştir fakat bu etkinliklerin hiç birinde güvenilir site olarak “edu” ve “gov” uzantısı belirtilmemiş sadece *güvenilir kaynaklardan* bilgi edinileceği vurgulanmıştır şekil 41’de de bu ifadenin yer aldığı etkinlikler paylaşılmıştır.

SONRAKİ DERSE HAZIRLIK

- Sınıfa bir anayasa kitapçığı getiriniz. Anayasa’nın 42. maddesini sınıfta okuyunuz.
- Güvenilir bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanarak eğitim öğretim haklarıyla ilgili bilgi toplayınız.
- Çevrenizde sevilen, örnek alınan özelliklere sahip kişiler var mı? Varsa bu kişiler bu özelliklere nasıl ulaşmış olabilirler? Araştırınız.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Getirdiğiniz anayasa kitapçığından Anayasa’nın 42. maddesini okuyunuz. Bu maddenin içeriğini yorumlayınız.
2. Güvenilir bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanabiliyor musunuz? Hangi amaçlarla bu kaynaklara yöneliyorsunuz?
3. Çevrenizde örnek alınan özelliklere sahip kişiler var mı? Varsa bu kişiler bu özellikleri nasıl edinmişlerdir? Anlatınız.

Şekil 41. T.7.3.33. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 144, 145

Okuma becerisinin dijital okuryazarlıkla bağlantılı altıncı kazanımı “T.7.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.” kazanımıdır. Kazanımla ilgili kitapta üç (3) etkinlik mevcuttur. Şekil 42’de örnek etkinlik paylaşılmıştır. Paylaşılan etkinlik örneği piramit şeklinde bir grafiktir. Sağlıklı beslenme teması içerisinde yer alan bu bölüm öğrenciyi hem düşünmeye hem araştırmaya hem de sağlıklı beslenmeye teşvik etmesi

açısından önem arz etmektedir. Sağlıklı bulunan birçok gıdanın yer aldığı piramit şekli öğretici niteliktedir.

4. ETKİNLİK

Aşağıda verilen “sağlıklı beslenme piramidi”ni inceleyiniz. Piramitte gördüklerinizin tutarlılığını sorgulayınız. Piramitte gördüklerinizle ilgili görüşlerinizi belirtiniz. Bunu yaparken kelimeleri anlamlarına uygun kullanınız. Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanmaya çaba harcayınız.

Şekil 42. T.7.3.34. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 178

Programda yer alan dijital okuryazarlıkla bağlantılı “T.7.3.35. Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır.” kazanımıdır. Kazanım için program iki farklı açıklama paylaşmıştır. Bu kazanımla programın hedefi öğrencinin basılı metinlerle dijital metinlere hâkim olmasını sağlamak ve ikisi arasında karşılaştırma yapacak düzeye ulaşmalarını hedeflemektir. Bu kazanımla ilgili kitapta bir (1) etkinlik bulunmaktadır. Etkinlik şekil 43’te paylaşılmıştır.

2. ETKİNLİK

Okuduğunuz metnin içeriği ile televizyondan izlediğiniz bir cam sanatı belgeselindeki sunumu karşılaştırınız. Elde ettiğiniz çıkarımları sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 43. T.7.3.35. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 78

Yedinci sınıf seviyesinde bulunan yazma kazanımlarından ilki “T.7.4.2. Bilgilendirici metin yazar.” ifadesiyle programda yerini almıştır. Kazanım programda iki ayrı açıklamayla

paylaşmıştır. Açıklamalar öğrenciyi medya kaynaklarından yazılarına kanıt bulmaya yönlendirmektedir. Kitapta bu kapsamda verilen iki açıklamayla da ilgili herhangi bir etkinliğe rastlanamamıştır.

Yazma kazanımının ikincisi olan “T.7.4.10. Formları yönergelerine uygun doldurur.” kazanımıdır. Kazanım ile ilgili kitapta iki (2) etkinlik tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinliklerden birincisi *kitap tanıtım formu* ikincisi ise *spor salonu başvuru formudur*.

7. ETKİNLİK

Aşağıda, bir spor salonuna giriş için doldurulması istenen form örneği verilmiştir. Formu yönergelerine uygun olarak doldurunuz.

SPOR SALONU BAŞVURU FORMU			
SPORCUNUN			
ADI SOYADI			
DOĞUM YERİ VE TARİHİ			
ANNE ADI			
BABA ADI			
CİNSİYETİ			
BOYU (Yaklaşık)			
KİLOSU (Yaklaşık)			
DEVAM ETTİĞİ OKULUN ADI			
HERHANGİ BİR RAHATSIZLIĞI VAR MI?			
ANNE		BABA	
ADI SOYADI		ADI SOYADI	
MESLEĞİ		MESLEĞİ	
İŞ ADRESİ		İŞ ADRESİ	
EV ADRESİ		EV ADRESİ	
TELEFON-İŞ		TELEFON-İŞ	
TELEFON-EV		TELEFON-EV	
ANNE GSM		BABA GSM	
VELİSİ BULUNDUĞUM SAĞLIK AÇISINDAN HERHANGİ BİR SORUNU OLMADIĞINI BİLDİREREK SPOR KULÜBÜNE KATILMASINA İZİN VERİYORUM.			
VELİSİNİN ADI SOYADI İMZASI:			
SPOR OKULUMUZA KAYDI UYGUNDUR. SORUMLU ANTRENÖR			

Şekil 44. T.7.4.10. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 161

Programdaki üçüncü yazma becerisi kazanımı “T.7.4.11. Kısa metinler yazar.” kazanımı kapsamında programda “Haber metni ve/veya anı yazmaya teşvik edilir.” açıklaması yer almaktadır. Kazanım ile ilgili kitapta üç (3) etkinlik tespit edilmiştir bu etkinlikler öğrencileri haber metinleri yazmaya teşvik etmektedir. Örnek etkinlik şekil 45’te yer almaktadır.

6. ETKİNLİK

Yaşadığınız yerde gözlemlediğiniz bir çevre sorunu ile ilgili haber yazısı yazınız. Yazarken kontrollü yazma yönteminden yararlanabilirsiniz. Haber yazılarında 5N1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin, kim) kuralına uyulur. Yazınızı oluştururken bu işlem sırasına uyunuz. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablolardan yararlanınız. Yazınıza uygun bir başlık koymayı unutmayınız.

7. ETKİNLİK

Her yıl 21 Mart'ta kutlanan Nevruz törenleriyle ilgili bir haber yazısı yazınız.

Haber yazılarında 5N1K kuralına (Ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim?) uyunuz.

Şekil 45. T.7.4.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Dörtel, 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 53, 110

Yazma becerisinin son kazanımı olan “T.7.4.17.Yazdıklarını paylaşır.” kazanımı açıklamasıyla birlikte programda yerini almış ve kazanımla ilgili kitapta iki (2) etkinlik tespit edilmiştir. Etkinlikler okul ve sınıf panosunda paylaşım ile ilgili etkinliklerdir. Etkinliklerin hiç birinde sosyal medya paylaşımına yer verilmediği için bu etkinliklerin dijital okuryazarlıkla bağlantısı bulunmamaktadır. Bu sebeple araştırmaya örnek teşkil etmemektedir.

4.3.4. Dijital Okuryazarlık Bağlamında 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı

Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) 8. sınıf seviyesinde yer alan kazanımlardan on üç (13) tanesinin dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen kazanımlardan bir (1) tanesi dinleme, bir tanesi (1) konuşma, dört (4) tanesi yazma ve geriye kalan yedi (7) tanesi ise okuma becerisiyle ilişkilidir. Programda bulunan bu kazanımlarla ilgili olarak yirmi sekiz (28) etkinlik tespit edilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (TDÖP) yer alıp dijital okuryazarlıkla ilişkili olan bu kazanımların MEB izni ile kullanıma uygun bulunan 8. sınıf Türkçe kitabında bağlantılı olduğu bölümler sırası ve ilgili olduğu alana göre tablo ve şekiller hâlinde paylaşılmıştır.

Sekizinci sınıf seviyesinde bulunan ilk kazanım dinleme becerisiyle ilişkili “T.8.1.11. Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir.” kazanımı programda açıklamasıyla birlikte yer almaktadır. Kazanımla ilgili kitapta iki (2) etkinlik tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinliklerden birisi sosyal platform aracılığıyla paylaşılan köşe yazısı diğeri ise blog (ağ günlüğü) yazısı okuyup değerlendirmektir.

Aşağıdaki köşe yazısını okuyunuz.

Tempolu Yürüyün

Yürüyüş yaparken kaç adım attığınız, ne kadar mesafe kat ettiğiniz önemli ayrıntılar ama en az bu iki parametre kadar önemli bir ayrıntı daha var: TEMPO!

Daha önce de birçok araştırmada tempolu yürümenin yürüyüşlerden elde edilecek faydayı önemli ölçüde etkilediği gösterilmişti. Konuya ilişkin yeni bir araştırmada da bu bilgi bir kez daha teyit edildi. İngiltere’de yapılan yeni bir çalışma, daha hızlı ve güçlü bir yürüyüş temposunun bizi neredeyse 16 yaş gençleştirebileceğini net ve açık olarak ortaya koydu. Anlaşılan o ki tempo meselesi önemli. Peki, ayrıntılar? Hazırsanız buyurun...

Cumartesi yazımızda da altını çizdik, yürüyüş meselesinde de “sınıf atlamak(!)” önemli bir konu. Sınıf atlamanın yolu ise mevcut süreci geliştirmekten, yani yürüyüş temposunu yükseltip günlük egzersizlere belirli aralıklarla yeni ve farklı “bindirmeler” eklemekten geçiyor. Bindirmelerin daha doğrusu tempoyu yavaş yavaş yükseltmenin tek yolu, sadece “daha hızlı yürümek” değil. Yoksu yukarı tırmanma çalışmaları yapmak, merdiven çıkmak ve benzeri alternatifleri devreye sokmamızda fayda var. (...)

ÖZETİ ŞUDUR

HIZLI YÜRÜ GENÇ KAL

Daha önce de yazdık, bir kez daha hatırlamamızda fayda var. Massachusetts Amherst Üniversitesi'nde yapılan bir değerlendirme, düzenli yürüyüş yapmanın ve her gün 6 bin ila 8 bin arasında adım atmayı garanti etmenin 60 yaş üzeri kişilerde ölüm riskini yüzde 54 azalttığını gösterdi. Bu değerlendirmede yaklaşık 50 bin kişiyi inceleyen 15 farklı araştırmanın verileri incelendi. Ulaşılan net ve açık sonuç ise şu oldu: 60 yaş altındaki kişilerin erken ölüm riskini düşürmeleri için "her gün en az 8 bin adım atmayı hedeflemeleri" öneriliyor. Kısacası konu yürüyüş olduğunda adım sayısı da gösterdiğiniz çabanın ve temponun yoğunluğu da son derece önemli ayrıntılar. Bu ayrıntıları asla unutmayalım.

(Kısaltılmıştır.)

Basından

Okuduğunuz köşe yazısından hareketle yürümenin sağlık açısından önemini açıklayınız.

Şekil 46. T.8.1.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 220

Sekizinci sınıf seviyesinin dijital okuryazarlıkla bağlantılı olan ikinci kazanımı konuşma alanıyla ilişkili “*T.8.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.*” kazanımı “Öğrencilerin düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sunmaları, görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanmaları, sunu hazırlamaları sağlanır.” ve “Öğrenciler araştırma sonuçlarını sempozyum, panel, forum vb. ortamlarda sunmaya teşvik edilir.” açıklamalarıyla paylaşılmıştır. Kazanım ile ilgili kitapta altı (6) etkinlik tespit edilmiştir.

►► 6. ETKİNLİK

“İstiklâl Marşı’nın yazıldığı dönemde ülkemizin durumu” ile ilgili bir araştırma yapınız. Araştırma sonucunda edindiğiniz bilgilerden yararlanarak bir sunum hazırlayınız. Sunumunuzda düşüncelerinizi mantıksal bir bütünlük içerisinde ifade ederek görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanınız. Hazırladığınız sunumu öğretmeninizin yönlendirmesiyle okulunuzda düzenlenen panel, sempozyum, forum vb. ortamda sunmak üzere prova yapınız.

►► 5. ETKİNLİK

Dünyanın en zeki insanların hayatları ve icatları konusunda bir sunum hazırlayınız. Sunumunuzu; düşüncelerinizi mantıksal bir bütünlük içerisinde ifade edecek şekilde ve görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanarak hazırlayınız. Bir sonraki derste sunumunuzu yapmak üzere prova yapınız.

Şekil 47. T.8.2.1. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 151, 208

Sekizinci sınıf seviyesinin dijital okuryazarlıkla bağlantılı olan üçüncü kazanımı okuma becerisiyle ilişkili “T.8.3.3. *Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.*” kazanımıdır. Kazanımla ilgili kitapta bir (1) etkinlik tespit edilmiştir. Şekil 48’deki etkinlikte farklı yazı karakteri kullanımının etkisinin sorgulanması amaçlanmıştır.

►► 3. ETKİNLİK

“Şu Sonsuz Koşu” adlı metnin ders kitabınızda kullanılan yazı karakterlerinden farklı bir yazı karakteriyle yazılmış olmasının sizde bıraktığı izlenim nedir? Açıklayınız.

Şekil 48. T.8.3.3. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 138

Sekizinci sınıf seviyesinin dijital okuryazarlıkla bağlantılı olan okuma becerisiyle ilişkili ikinci kazanımı “T.8.3.27. *Görsellerle ilgili soruları cevaplar.*” iki farklı açıklamayla birlikte yer almaktadır. “Çizgi roman ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır.” ve “Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.” kazanımıyla ilgili 8. sınıf Türkçe kitabında dört (4) etkinlik tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin üç (3) tanesi kazanımın ilk açıklamasıyla ilgilidir. İlgili olan açıklama dijital okuryazarlık kapsamında değil görsel okuryazarlık kapsamında değerlendirilmektedir. Bu sebeple tespit edilen üç etkinlik dijital okuryazarlık kapsamında değerlendirilmemektedir. Diğer etkinlik ise ikinci açıklama kapsamında yer almaktadır. Dijital okuryazarlıkla ilişkili bir (1) etkinlik şekil 49’da paylaşılmıştır. Tema değerlendirme bölümünde yer alan soru görsel yorumcunun broşürde ilettiği bilgiyi öğrencinin nasıl yorumladığıyla ilgilidir.

9. **GIDA İSRAFI**
CİDDİ BOYUTLARDA

Türkiye’de bir yılda 214 milyar liralık gıda israfı yapılıyor.

Günde **4,9 milyon** ekmek çöpe atılıyor.
Yılda **1,7 milyar** ekmek çöpe atılıyor.
Her yıl **18 milyon tonu aşkın** sebze ve meyve çöpe gidiyor.

Türkiye’de israfın büyük bir kısmının “**her şey dâhil**” otellerde sunulan açık büfelerde gerçekleşiyor.
Her şey dâhil otellerde gıda israfı 5 kat fazla.

Israf edilen ekmeğin parasıyla ülkemizde her yıl **60 hastane ve 12 okul** yapılabilir.

Dünyada israf edilen **1,3 milyon tondan fazla yiyecek,**
2 milyara yakın insanı doyurabilir.

Bu broşürdeki bilgilerden gıda israfıyla ilgili hangisine ulaşılabilir?

A) İsrafı önlemek için neler yapılması gerektiğine
B) İsraf edilen ekmek ile iki milyon insanın doyabileceğine
C) İsraf edilen yiyeceklerle kaç kişinin doyabileceğine
D) Bir yılda on sekiz milyon ton ekmeğin çöpe gittiğine

Şekil 49. T.8.3.27. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 48

Programda yer alan dijital okuryazarlıkla bağlantılı okuma becerisi kazanımlarının üçüncüsü “T.8.3.28. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.” kazanımıdır. Kazanımın programda açıklaması yapılmıştır. Açıklamada koyu ya da italik yazılan bölümlerin fark edilmesi üzerinde durulmuştur. Kazanım ile ilgili kitapta bir (1) etkinlik tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinlik Şekil 50’de paylaşılmıştır. Etkinlikte koyu yazılan ya da altı çizilen ifadelerle bağlantılı ifadelerin tespit edilmesi beklenmektedir.

» 4. ETKİNLİK

Cümlelerin altını çizmek, kelimeleri koyu veya italik yazmak, renklendirmek, farklı punto ya da font kullanmak metindeki önemli bölümleri vurgulamak için başvurulan yöntemlerdir. Okuduğunuz metinde bazı cümleler koyu, bazıları ise altı çizili şekilde yazılmıştır. Sizce bu bölümler dışında metindeki hangi bölümler koyu ya da altı çizili şekilde yazılmalıydı? Metnin üzerinde işaretleyerek gösteriniz.

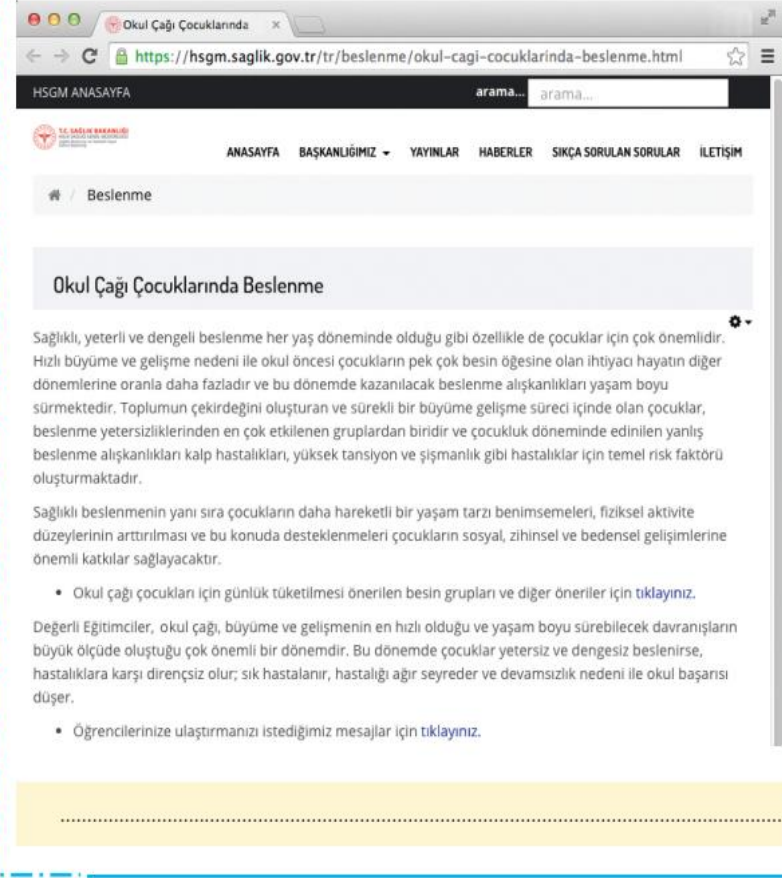
Şekil 50. T.8.3.28. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 95

Dördüncü okuma becerisi kazanımı olan ve “T.8.3.29. Medya metinlerini analiz eder.” kazanımı programda açıklamasıyla paylaşılmıştır. Kazanım ile ilgili kitapta üç (3) etkinlik tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinliklerden bir tanesi Şekil 51’de paylaşılmıştır.

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki medya metninin bilgilendirme, olay yorumlama, eğlendirme, ikna etme ya da kültür aktarma amaçlarından hangisi ya da hangileri için hazırlanmış olduğunu altına yazınız.

Şekil 51. T.8.3.29. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 202

Dijital okuryazarlıkla bağlantılı beşinci okuma becerisi “T.8.3.30. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.” kazanımıyla ilgili kitapta bir (1) etkinlik tespit edilmiştir. Etkinlikte bilgiye erişmek için güvenli ağ kullanımı örneği verilmekte ve etkinlik bilgiye erişme yolları için örnek oluşturmaktadır.

7. ETKİNLİK

“https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.898/index.html#/main/curriculumResource?resourceID=ca89d54842cb76a7ecd50bd29b-d29ff6&resourceTypeID=3&loc=-1&showCurriculumPath=true” genel ağ adresinden millî güreşçimiz Taha Akgül’ün röportajını izleyiniz.

İzlediğiniz videodan hareketle “bir metinden ve duylardan hareketle yazma” yöntemi kullanarak aşağıya güreş konulu bir hikâye yazınız. Yazdığınız hikâyede mizahi öğeler kullanınız.

Yazdığınız hikâyeyi gözden geçirirken varsa hikâyenizdeki yazım ve noktalama hatalarıyla anlatım bozukluklarını düzeltiniz. Yazdığınız hikâyeyi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 52. T.8.3.30. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 209

Programdaki okuma becerisi kazanımlarından bir sonraki “T.8.3.31. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.” kazanımı programda iki farklı açıklamayla paylaşılmıştır. Kitapta kazanımla ilişkili iki (2) etkinlik tespit edilmiştir.

9. ETKİNLİK

“Mustafa Kemal Atatürk’ün Hayatı” konusunda bir sunum hazırlayınız. Hazırlayacağınız sunumda yararlandığınız bilgi kaynaklarını defterinize not ediniz. Sunumu bir sonraki derste sınıfta arkadaşlarınıza sununuz. Arkadaşlarınızdan sunumunuzu değerlendirmelerini isteyiniz.

Ölçütler	Evet	Hayır
Konuşması için hazırlık yaptı.		
Konuşması için sunum hazırladı.		
Konuşmasında görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullandı.		
Kelimeleri yerinde ve anlamına uygun kullandı ve doğru telaffuz etti.		
Beden dilini etkili kullandı.		
Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandı.		
Kendi düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sundu.		

Genel ağ kaynaklarıyla ilgili aşağıdaki bilgileri okuyunuz. Sunumunuzu hazırlarken ya da bir araştırma yaparken aşağıdaki bilgileri göz önünde bulundurunuz.

Bir konu hakkında arama yaparken arama motorunda listelenen kaynaklar içerisindeki genel ağ sitelerinin, alan adlarının uzantılarından yararlanarak güvenilir olanları seçmek, doğru bilgiye ulaşmanızı sağlayacaktır.

Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “.gov” ve “.edu” uzantılı genel ağ adresleri kullanılır. Genel ağ adreslerinden araştırma yapılırken kaynağı belli olmayan bilgilerin kullanılmaması gerekir.

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki blog (ağ günlüğü) yazısını okuyunuz.

< > ↺

Hayallerinin Peşinden Bilimle İlerleyen Hikâyesi: Canan Dağdeviren

4 Mayıs 1985 tarihinde İstanbul'un Üsküdar ilçesinde doğmuştur. Adanalı bir anne ve Sivaslı bir babanın ilk çocuğudur. Dağdeviren, bir konuşmasında anne ve babası için; "Annem DNA gibi sarıp sarmalar. Elektron yörüngeleri gibi insanları asla ayırt etmez, asla gruplamaz. H₂O kadar safır. Ne zaman negatif durumda olsam beni proton gibi çeker. Babam ise çoğu zaman fizik kurallarına aykırıdır. (...)" tanımlamalarını yapmıştır. Ayrıca Caner ve Emre isminde iki erkek kardeşe sahiptir.

Sevgiyi ve bilgiyi ailesinde gördüğüne vurgu yapan Dağdeviren'in bilime olan aşkı daha küçük yaşlarda başlamıştır. Bir taşı alıp onu atomlarına ayırabileceğini iddia ettiğinde, ailesi onun bilime olan merakını fark eder. Babası Marie Curie'nin (Meri Kûri) hayatıyla ilgili bir kitap alır ona. Marie Curie'nin eşi Pierre Curie'nin (Pier Kûri) keşfi olan piezoelektrik (malzemenin üzerine bir basınç uygulandığında bu basınçtan elektrik enerjisi üretilmesi) daha o anlarda ilgisini çeker. İleride malzemelerin piezoelektrik özelliğinin insan organlarında hayat bulduğu çalışmalar yapacaktır.

Beş yaşlarındayken, dedesinin yirmi sekiz yaşındayken kalp yetmezliğinden dolayı vefat ettiğini öğrenir. Bu yüzden Dağdeviren, yirmi sekiz yaşına gelinceye kadar kalp hastalıklarının tedavisine yönelik çalışmalarda bulunmak ve bu konuda başarılı olmak adına kendi kendine söz verir. Kendine verdiği bu sözü de piezoelektrik aletleri kullanarak kalbin üzerine yapıştırılabilen ve kalbin atış enerjisini elektrik enerjisine dönüştürebilen giyilebilir bir kalp pili icat ederek tutar.

(...)

Pilsiz çalışan giyilebilir bir kalp çipi ve cilt kanserini teşhis eden bir cihaz geliştirir. Forbes dergisinin "30 Yaş Altı 30 Bilim İnsanı" listesinde yer alır. Harvard (Harvird) Üniversitesinin Genç Akademi üyeliğine seçilen ilk Türk bilim insanı olur. (...)

Biyolojik dili elektronik dile çevirerek vücudumuzun bize ne anlatmak istediğini çözmeye çalışan projeler geliştiren ve bu çalışmaları iki kıtayı birbirine bağlayan biricik şehrimiz İstanbul'a benzeten Canan Dağdeviren, bilimin yolunda etrafındakilere de ışık olarak yürümektedir. Son sözü Dağdeviren'nin başarı dolu hikâyesinde ona ışık tutan bir sözle bitirmek isterim.

"Bir gün benim sözlerim bilime ters düşerse bilimi seçin."

Mustafa Kemal ATATÜRK

(Kısaltılmıştır.)

Basından

1. Canan Dağdeviren, niçin kalp hastalıklarının tedavisine yönelik çalışmalar yapmak istemiştir?
2. Canan Dağdeviren'in yaptığı bilimsel çalışmalar nelerdir?
3. Günümüz bilim insanlarından bildiklerinizi ve bunların çalışmalarını sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 53. T.8.3.31. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 141, 281

Kazanımla ilgili paylaşılan etkinliklerden birinde güvenli adresler hakkında bilgiler verilirken diğer etkinlik ise blog (ağ günlüğü) ile ilgili sorulardan oluşan ve platformun güvenilirliğini inceleyen bir etkinlikten oluşmaktadır.

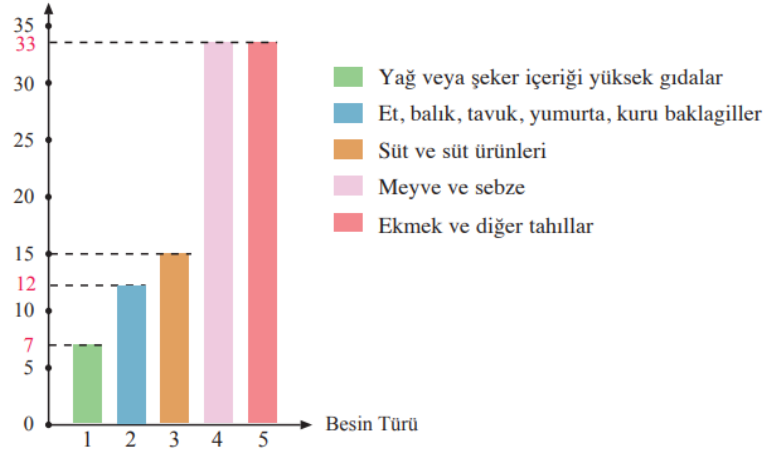
Okuma becerisiyle ilgili son kazanım olan "T.8.3.32. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar." kazanımıyla ilgili açıklamaya yer verilmemiştir. Kazanımla ilgili kitapta dört (4) etkinlik yer almaktadır. Örnek etkinlik şekil 54'te paylaşılmıştır.

5. ETKİNLİK

Günlük tüketmeniz gereken yiyeceklerin oranı aşağıdaki grafikteki gibi olduğunda yeterli ve dengeli besleniyorsunuz demektir. Grafiği inceleyerek soruları cevaplayınız.

Grafik: Günlük Tüketilen Yiyecek Oranı

Miktar (%)

1. Yeterli ve dengeli beslenebilmek için tükettiğiniz besinlerin yüzde kaçını meyve veya sebze olmalıdır?
2. En çok tüketmemiz gereken yiyecekler nelerdir?
3. Günlük tüketeceğimiz besinler içinde en az olması gereken yiyecekler nelerdir?
4. Tüketeceğimiz besinlerin yüzde 40'ının kuru baklagiller olması durumunda yeterli ve dengeli beslenmiş olur muyuz?

Şekil 54. T.8.3.32. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 201

Programda yer alan dijital okuryazarlıkla ilgili yazma kazanımlarından ilki olan ve “T.8.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.” kazanımı aracılığıyla öğrenci dijital ortamlarda tablo ve grafik oluşturma konusunda beceri kazanacaktır. Kazanım ile ilgili kitapta iki (2) etkinlik yer almaktadır. Etkinliklerden bir tanesi şekil 55’te paylaşılmıştır.

7. ETKİNLİK

Aşağıya sıfırın matematikteki önemi konusunda daha önce belirtilen yazma sürecine uygun bilgilendirici bir metin yazınız. Metinde günlük hayattan örnekler vermeye çalışınız. Yazdığınız metne anlatımı destekleyici tablo ve grafikler ekleyiniz. Metninizi gözden geçirirken varsa metninizdeki yazım, noktalama hatalarını ve anlatım bozukluklarını düzeltiniz. Yazdığınız metni sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

Şekil 55. T.8.4.5. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 291

Programda yazma becerileri kazanımının ikincisi olarak yer alan “T.8.4.11. *Formları yönergelerine uygun doldurur.*” kazanımıyla ilgili kitapta dört (4) etkinlik tespit edilmiştir. Tespit edilen bu etkinliklerden *spor kulübü üyelik formu* paylaşılmıştır.

» 5. ETKİNLİK

Aşağıdaki formu yönergelere uygun olarak doldurunuz.

SPOR KULÜBÜ
ÜYE KAYIT FORMU

Kayıt Olmak İstedığınız Spor Dalı:

T.C. Kimlik No:

Adı, Soyadı:

Ev Adresi:

Doğum Tarihi:

Doğum Yeri:

Öğrenim Durumu:

Ev Telefonu No:

Cep Telefonu No:

Velisinin (16 yaşından küçükler için)

Adı Soyadı:

Cep Telefonu No:

İrtibat Kurulabilecek Yakını

Adı Soyadı:

Ev Telefonu No:

Cep Telefonu No:

Spor kulübünde kullanılan demirbaşları ve şahsıma ödünç verilecek her türlü materyali ödünç alırken ve kullanırken belirlenen kurallara uyacağımı kabul ve taahhüt ederim.

İmza

.....

Şekil 56. T.8.4.11. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 208

Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) yazma becerileri kapsamında dijital okuryazarlıkla bağlantılı bir diğer kazanım “T.8.4.12. *Kısa metinler yazar.*” kodlu verilen kazanım programda “Haber metni, günlük ve anı yazmaya teşvik edilir.” açıklamasıyla birlikte paylaşılmış ve kazanımla ilgili kitapta iki (2) etkinlik tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinliklerden bir tanesi öğrenciyi günlük yazmaya teşvik ederken diğer etkinlik dijital okuryazarlıkla bağlantılı olarak öğrenciyi haber metni yazmaya teşvik etmektedir. Şekil 57’de haber metni yazma etkinliği paylaşılmıştır.

7. ETKİNLİK

Defterinize “İstiklâl Marşı”nın yazım süreci” ile ilgili kısa bir haber metni yazınız. Yazdığınız metinde haber metinlerinde bulunması gereken altı temel unsur (5N 1K: Kim?, Ne?, Nerede?, Ne zaman?, Nasıl?, Niçin?) bulunmasına dikkat ediniz. Bu unsurların bulunmamasının yazdığınız metnin inandırıcılığını azaltacağını unutmayınız.

Metninizi gözden geçirirken varsa metninizdeki yazım, noktalama hatalarını ve anlatım bozukluklarını düzeltiniz. Yazdığınız metni sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

Yazdığınız haber metnini sınıf panosuna asınız.

Şekil 57. T.8.4.12. Kodlu Kazanım Etkinlik Örneği

Ferman, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, s. 151

Yazma becerisi kazanımlarından sonuncusu olan “T.8.4.17. Yazdıklarını paylaşır.” kazanımı açıklamasıyla paylaşılmış ve kazanımla bağlantılı beş (5) etkinlik tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinliklerden hepsi öğrencinin çalışmasını okul ya da sınıf panosunda paylaşmasına yöneliktir. Dijital okuryazarlıkla bağlantılı olan sosyal medya aracılığıyla paylaşmaya teşvik eden etkinlikler saptanmadığı için etkinlikler paylaşılmamıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla bağlantısı tespit edilen kazanımlar ve bu kazanımlarla bağlantılı tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında bulunan etkinlik ve derse hazırlık bölümleri örnek şekillerle açıklanmış olup tablolarda da bulgular sayısal verilerle paylaşılmıştır. Tablo 10’da ve Tablo 11’de Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla ilgili tespit edilen kazanımlarla Türkçe ders kitaplarında tespit edilmiş bu kazanımlarla bağlantısı bulunan etkinliklerin beceri alanlarına dağılımı ve etkinliklerin dijital okuryazarlıkla ilişki düzeyleri yer almaktadır.

Tablo 10. Türkçe Ders Kitapları Etkinliklerin Beceri Alanlarına Dağılımı

	DİNLEME	KONUŞMA	OKUMA	YAZMA	TOPLAM
1. Sınıf	X	X	X	X	X
2. Sınıf	X	X	X	2	2
3. Sınıf	X	9	X	X	9
4. Sınıf	3	10	7	X	20
5. Sınıf	2	7	18	1	28
6. Sınıf	5	4	19	2	30
7. Sınıf	3	5	17	5	30
8. Sınıf	2	6	13	7	28

Tablo 11. Kazanım ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Frekans ve Yüzde Değerleri

	<u>KAZANIM</u>		<u>ETKİNLİK</u>	
	f	%	f	%
1. Sınıf	0	0	0	0
2. Sınıf	0	0	2	0.70
3. Sınıf	3	4.68	9	2.72
4. Sınıf	9	11.53	20	6.71
5. Sınıf	10	14.49	28	7.84
6. Sınıf	12	17.64	30	9.61
7. Sınıf	13	17.10	30	9.23
8. Sınıf	13	17.10	28	9.62

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ile İlgili Sonuçlar

2019 yılında güncellenen Türkçe Dersi Öğretim Programı dijital okuryazarlık kavramına yer verme açısından incelendiğinde programın içeriği kısmında yer alan başlıklarda dijital okuryazarlık kavramıyla ilgili açıklamaların ve örneklerin olduğu sonucu elde edilmiştir. Programın içerik kısmında bulunan bir bölümde Türkiye Yeterlik Çerçevesindeki anahtar yetkinliklerden biri olan “*Dijital Yetkinlik*” kavramına değinilmiş, bu kavram dijital okuryazarlık kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Dijital yetkinlik kavramının programda yer alan tanımı gereği öğrencinin teknolojiyi güvenli kullanabilmesi ve gelişmelere eleştirel bir gözle bakabilmesi programın hedeflerindendir. Yamaç (2018) yaptığı çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “dijital yetkinlik” kavramının temel becerilerden biri olarak görüldüğünü vurgulamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programlarını yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra toplumun ve bireyin ihtiyaçları bağlamında güncellenmekte oluşu bu duruma örnek teşkil etmektedir. Gül’ün (2018) yaptığı “Cumhuriyetten günümüze ilkökul eğitim programları ve inovatif etkisinin incelenmesi” isimli çalışması da aynı görüşü desteklemektedir. Çalışmanın sonucunda eğitim programlarının dönemin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda güncellendiğini ve her yeni programın bir önceki programa göre daha ileri seviyede olduğu belirtilmektedir. Bunun yanında program derste kullanılacak ders kitapları haricindeki ders materyallerinin de öğretim programı çerçevesinde, teknolojik gelişmeler ışığında hazırlanması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) içerik açısından ele alındığında dijital okuryazar olan bir birey yetiştirme hedefi doğrultusunda hazırlanmış olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan beş yüz yirmi dört (524) kazanımdan dijital okuryazarlıkla doğrudan ya da dolaylı yoldan ilişkisi bulunan altmış (60) kazanım tespit edilmiştir. Tespit edilen bu kazanımlar programda bulunan tüm sınıf seviyelerini kapsamaktadır (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf). Kazanımlar sarmal yapıda sınıf seviyesine göre artan zorluk derecesine eş değer açıklamalarla programda yer almaktadır.

İlkokul 1. sınıf seviyesi ele alındığında bu seviyeye uygun Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) kazanım tespit edilememiştir. Bu sınıf seviyesinde okuma yazma eğitiminin başlatılması dijital okuryazarlık becerisine yer verilememesinin sebepleri arasında yer aldığı düşünülebilir.

İlkokul 2. sınıf seviyesi kazanımlarında ilkokul 1. sınıf seviyesinde olduğu gibi dijital okuryazarlıkla doğrudan ya da dolaylı açıdan bağlantısı olan herhangi bir kazanım tespit edilememiştir. Yamaç (2018) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ilkokul 1, 2, 3 ve 4. sınıf seviyelerinde çevrim içi okuma ve yazmayla ilgili kazanımlara neredeyse hiç rastlanmadığı belirtilmiştir.

İlkokul 3. sınıf seviyesinde dijital okuryazarlıkla ilişkilendirilmiş üç (3) kazanım tespit edilmiştir. Kazanımların üçü de okuma becerisiyle ilişkilidir. Tespit edilen bu kazanımlar dijital okuryazar birey yetiştirme amacının başlangıç basamaklarını içermektedir. Kazanımların içeriği teknolojinin hayatımıza dâhil olmasıyla beraber teknolojik cihazlar aracılığıyla hayatımızda yerini alan bir takım sembollerin, şekillerin, işaretlerin ifade ettiği anlamları öğrenciye kavratma niteliğindedir. Dijital yoldan elde edilen bilginin anlamlandırılması, yorumlanması, değerlendirilmesi amacıyla sosyal medyadan ve e-posta yoluyla alınan mesajların anlaşılması kazanımların hedeflerindendir.

İlkokul 4. sınıf seviyesinde bulunan kazanımlar içerisinde dijital okuryazarlık açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) dokuz (9) kazanım tespit edilmiştir. Programda dijital okuryazarlıkla ilişkili kazanımlar sınıf seviyelerine göre doğru orantılı olarak artmaktadır. Kazanımların içerikleri ve zorluk düzeyleri de bu sınıf seviyesi oranını korumaktadır. Programdaki kazanımlar aynı zamanda sarmal olarak da ilerlemekte olduğu için aynı kazanımlara farklı açıklamalarla farklı sınıf seviyelerinde rastlanmaktadır. 3. sınıf seviyesinde tespit edilen dijital okuryazarlıkla ilişkili kazanımlardan bazıları 4. sınıf seviyesinde de yer almaktadır. Bu sınıf seviyesi için tespit edilen kazanımların hedefleri bilgiye ulaşmak isteyen öğrencinin dijital yoldan bilgiye nasıl ve hangi güvenli yollardan ulaşacağıdır ayrıca sosyal medya platformları aracılığıyla bilgiye ulaşan öğrencinin bilgileri

değerlendirebilmesi de hedeflenmiştir. İlkokul sınıf seviyelerinden sonuncusu olan 4. sınıfta dijital okuryazar birey yetiştirmeye yönelik daha net hedefler yer almaktadır.

Ortaokul 5. sınıf seviyesinde yer alan kazanımlar dijital okuryazarlık bağlamında ele alındığında sınıf seviyesinde yer alan kazanımlardan on (10) tanesinin dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen kazanımlar dinleme, konuşma, yazma en çok da okuma becerisiyle ilgilidir. Ortaokul seviyesinin ilk sınıfı olan 5. sınıf kazanımları ilkokul düzeyinin ileri taşınmış seviyesidir. Dinleme becerisine ait kazanım bir alt sınıf seviyesiyle benzerlik göstermesine rağmen konuşma becerisi kazanımında öğrenciden sunum yapması beklenmektedir. Öğrenci bu kazanımla ilk defa karşılaşmakta dijital materyalleri kullanma konusunda teşvik edilmektedir. Bu kazanım dijital okuryazar birey yetiştirmek için önemli bir adım olarak nitelendirilir. Okuma becerisine yönelik kazanımlar bir alt sınıfta olduğu gibi dijital yoldan bilgiye ulaşan, değerlendiren birey hedeflerine yöneliktir. Bu seviyede öğrencinin ilk kez karşılaştığı tablo ve grafik sorgulama, bilgi güvenilirliğini sorgulama, metinde yer alan önemli noktaları vurgulama ve “köprü metin” kavramı öğrencinin dijital okuryazar olmasına önemli katkı sağlayacak kazanımlardandır. Öğrencinin dijital yoldan bilgiye ulaşmak için güvenli yolları kullanması, bunun için hedef kazanım belirlenip programda yer verilmesi, güvenilir olan “edu” ve “gov” uzantısına öğrencinin yönlendirilmesi programın dijital okuryazarlık hedefi doğrultusunda hazırlandığının örneğini teşkil etmektedir. Yazma becerisi kazanımıyla ilgili formları doldurma kazanımı öğrencinin ilk kez karşılaştığı bir kazanımdır. Bu formları basılı doldurma yanında dijital ortamlarda da form doldurmaya teşvik etmekte olup dijital okuryazarlığa katkısı olan bir kazanımdır. Programın ve hedef içeriklerinin sarmal olarak ilerlemesinin bir sonucu olarak bu sınıf seviyesindeki pek çok kazanım ortaokul seviyelerinin hepsinde bulunmaktadır.

Ortaokul 6. sınıf seviyesi için Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer alan kazanımlar incelendiğinde on iki (12) kazanımın dijital okuryazarlıkla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen kazanımların dinleme, konuşma, yazma ve en çok da okuma becerisiyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Dinleme becerisinde yer alan kazanım medya metinlerindeki örtülü anlamları tespit etme ve değerlendirmeye yöneliktir. Bu kazanım aracılığıyla öğrenciye dijital okuryazarlığın yanında medya okuryazarlığı becerisi kazandırmak hedeflenmiştir. Konuşma becerisi kazanımı 5. sınıf seviyesinde de yer alan hazırlıklı konuşma kazanımı sunum hazırlama, prova yapma ifadeleri yer almaktadır. Tüm sınıf seviyelerinde en çok kazanımın yer aldığı beceri ise okuma becerisi olup 6. sınıfta da

durum değişmemiştir. Bu beceri alanındaki kazanımlarda ise 5. sınıf seviyesinde yer almayıp öğrenci için ilk kez karşılaşıacağı kazanım bulunmamaktadır. Okuma becerisinde yer alan kazanımların hepsi 5. sınıf seviyesinde de mevcuttur. Fakat bu sınıf seviyesinde bazı açıklamalar değişmiş daha detaylandırılmıştır. Medya metinlerini değerlendirme, güvenli bilgiye ulaşma, farklı yazı karakterini ayırt edebilme, grafik tablo yorumlayabilme bir alt seviyede de mevcuttur. 6. sınıf seviyesinde bulunan yazma kazanımlarında ise öğrencinin yazdıklarını sosyal medya aracılığıyla paylaşması kazanımı ilk kez karşılaşılan bir kazanım olup öğrenciyi dijital ortamlarda aktif kılmak hedeflenmiştir. Bir diğer yazma kazanımı ise bir alt sınıfta da bulunan forma doldurma kazanımıdır. Üçüncü ve son yazma kazanımı reklam metni yazmaya öğrenciyi teşvik eden bir kazanımdır. Bu sınıf seviyesi ile ilgili olarak öğrenciyi sosyal platformlarda etkin kılmayı hedefleyen, güvenli internet kullanmaya yönlendiren kazanımların yer alması açısından dijital okuryazar birey yetiştirmeyi hedefleyen kazanımların yoğun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Ortaokul 7. sınıf seviyesinde yer alan kazanımlardan on üç (13) tanesinin dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Dinleme becerisiyle ilgili bir kazanım tespit edilmiştir. Bu kazanım medya metinlerini değerlendirme ile ilgili olup tüm ortaokul sınıf seviyelerinde yer almaktadır. Konuşma becerisi ile ilgili de bir kazanım tespit edilmiş olup öğrenciyi hazırlıklı konuşmaya yöneltmeyi hedeflemektedir. Bu kazanım da tüm ortaokul seviyelerinde bulunmaktadır. Okuma becerisi 7. sınıf seviyesinde de en çok dijital okuryazarlıkla ilişki tespit edilen kazanım alanıdır. Bu alanda yer alan kazanımlar dan biri hariç bütün kazanımların bir alt seviye sınıftakilerle aynı olduğu tespit edilmiştir. İlk defa bu sınıf seviyesinde karşılaşılan kazanım ise basılı metinler ile medya metinlerinin karşılaştırılmasını hedeflemiştir. Çizgi film, animasyon gibi dijital ortamlar aracılığıyla erişim sağlanabilecek medya metinleriyle basılı metinleri birçok açıdan karşılaştırmayı hedef alan kazanımdır. Yazma becerisi ile ilgili tespit edilen kazanımlardan ise iki tanesi bir önceki sınıf seviyesinde de yer alırken bir kazanıma ilk defa 7. sınıf seviyesinde rastlanmaktadır. Tespit edilen kazanım dijital medya araçlarını kullanarak öğrenciyi bilgilendirici metin yazmaya teşvik etmektedir. 7. sınıf seviyesinde dijital okuryazarlıkla bağlantılı kazanımlar için öğrencinin alt sınıflarda ulaştığı hedefler basamak olarak kullanılarak daha üst düzey hedeflere ulaşmak amaçlanmıştır. Ulaşılmaması beklenen hedefler öğrenciyi dijital okuryazar birey olarak değerlendirmektedir.

Ortaokul 8. sınıf seviyesinde yer alan kazanımlardan on üç (13) tanesinin dijital okuryazarlıkla ilişkisi tespit edilmiştir. Tespit edilen kazanımlardan dinleme kazanımı

ortaokuldaki diğer sınıf seviyelerinde de bulunmaktadır fakat diğer sınıf seviyelerinde açıklama kısmında “medya metinlerini değerlendirir” ibaresi bulunurken 8. sınıf seviyesinde bulunan kazanımda geçen ifade “*medya metinlerini değerlendirir*” şeklinde kullanılmıştır. Konuşma kazanımı diğer ortaokul sınıf seviyelerinde de kullanılan öğrenciyi hazırlıklı konuşma yapmaya yönlendiren kazanımdır. Okuma kazanımları incelendiğinde ortaokuldaki diğer sınıf seviyelerinde bulunan kazanımın sarmal şekilde devam ettiği tespit edilmiştir. Yazma kazanımlarından üç tanesi alt sınıflarda da yer alan kazanım iken öğrencinin ilk kez karşılaştığı bir tane hedef kazanım bulunmaktadır. “*Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.*” kazanımı ile öğrencinin alt sınıflarda öğrendiği tablo grafik yorumlama becerisinin bir üst seviyesi olan bu kazanım öğrenciyi öğrendiği bilgileri karşı tarafa aktarırken nesnel, sayısal veriler kullanmaya yönlendirmektedir. Bu sınıf seviyesinde bulunan tüm kazanımlar alt seviyelerde yer alan kazanımları tekrar edip üzerine yeni beceriler ekleyen dijital okuryazar birey yetiştirmeyi hedefleyen kazanımlardır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer alan kazanımlar dijital okuryazarlık açısından ele alındığında programın kazanımları hedefe uygun olarak hazırlanmıştır. Her sınıf seviyesinde bir öncekine göre belirli oranda artan kazanımlar sarmal olarak sınıf seviyelerine göre programda yerini almıştır. Dijital okuryazarlıkla ilişkili olan kazanımlar her sınıf seviyesinde oransal olarak paralellik göstermektedir. Dijital okuryazarlıkla en çok bağlantılı kazanım okuma becerisine yöneliktir. Okuma becerisini yazma becerisi takip etmektedir. Programda dinleme ve konuşma becerilerindeki kazanımların eşit sayıda dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Direkçi, Akbulut ve Şimşek (2019) yapmış oldukları çalışmada Türkçe ders kitaplarında dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların en fazla okuma becerisi alanında, daha sonra yazma ve konuşma becerisi alanında olduğunu belirtmişlerdir. Sonuçlar bu çalışmayla benzerlik göstermektedir. Direkçi ve arkadaşları (2019) çalışmalarında Türkçe Dersi Öğretim Programında bulunan kazanımların yapısı ve içeriği gereği sarmal yaklaşımın kullanıldığı, sınıf seviyelerine göre her konunun belirli oranda tekrar ettiği programda dijital okuryazarlığın da tekrar ettiği vurgusunu yapmışlardır. Dijital okuryazarlıkla ilişkili kazanımların beceri alanlarına göre dağılımları konusunda ise sırasıyla en çok okuma, yazma ve konuşma becerilerinin ilişkili olduğu, dinleme/izleme becerilerinin de tamamen ihmal edildiği sonucuna varmışlardır. Bal (2018), çalışmasında Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın temel beceriler kapsamında 21. yüzyıl becerilerinin öne çıkarıldığını fakat kazanım boyutunda buna önem verilmemiş olduğunu belirtmektedir.

5.1.2. Türkçe Ders Kitapları ile İlgili Sonuçlar

İlkokul 1. sınıf seviyesindeki Türkçe ders kitabında dijital okuryazarlıkla bağlantılı herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da sınıf seviyesinde bulunan kazanımlardan hiçbirinin dijital okuryazarlıkla ilişkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

İlkokul 2. sınıf seviyesinde kullanılan Türkçe ders kitabında kitapta bulunan 283 etkinlikten yalnızca iki etkinliğin dijital okuryazarlıkla bağlantısının olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu etkinlikler yazma becerisi ile ilişkidir. Etkinlikler öğrencilerde teknolojik gelişmelerle ilgili farkındalık yaratmak amacıyla oluşturulmuştur. “Genel ağ, internet, iletişim” kavramlarıyla ilgili etkinliklerin yer aldığı kitapta dijital okuryazarlıkla ilgili bilinç oluşturma hedeflenmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda sınıf seviyesinde kazanım tespit edilmemesine rağmen kitapta konuyla ilgili az da olsa etkinliğin yer alması ilgi çekicidir.

İlkokul 3. sınıf seviyesinde kullanılan Türkçe ders kitabında bulunan 330 etkinlikten yedi etkinliğin dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Tespit edilen etkinlikler okuma becerisi kazanımlarıyla ilişkilidir. İlki medya metinler aracılığıyla kısa cevaplar verebilme etkinliğidir ve burada öğrencinin e-posta yazıp gönderebilme becerisi üzerinde durulmuştur. Diğer etkinlik dijital araçlarda karşılaşılabilecek sembollerini öğrencinin tanıması ile ilgilidir. Başka bir etkinlik ise öğrencinin grafik ve tablo yorumlayabilme kabiliyetini geliştirmeye yöneliktir. Bu sınıf seviyesinde bulunan etkinlikler dijital okuryazarlık becerisinin başlangıç seviyesini oluşturmayı hedefler niteliktedir. Duran (2018) ise çalışmasında MEB yayınevine ait Türkçe ders kitaplarında dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir metin ya da etkinliğin yer almadığını ancak özel yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarında ilgili metin ya da etkinliğin bulunduğunu belirtmiştir.

İlkokul 4. sınıf seviyesinde kullanılan Türkçe ders kitabında kitapta yer alan 298 etkinlikten yirmi tanesinin dijital okuryazarlıkla bağlantısının olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinlikler incelendiğinde dinleme/izleme becerisi kazanımıyla ilgili üç, konuşma kazanımıyla ilgili on, okuma kazanımıyla ilgili yedi etkinlik tespiti yapılmıştır. Dinleme/izleme becerisi ile ilgili etkinlikler öğrencinin dinlediklerini ve izlediklerini tutarlılık açısından değerlendirmelerini hedeflemekte olup sosyal medya aracılığıyla gündemde olan bir kamu spotu örneği paylaşılarak öğrencinin değerlendirmesine sunulmuştur. Kazanım ile etkinliklerin uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Konuşma

becerisiyle ilgili etkinlikler öğrenciyi sosyal platformlar aracılığıyla araştırmaya yönlendirip bilgi edindiği konuyu sunmalarını istemektedir. Konuşma becerisi alanındaki etkinlikler dijital okuryazarlıkla ilişkilidir. Okuma becerisiyle ilgili etkinliklerde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan dijital okuryazarlıkla ilişkili kazanımlardan her birine örnek teşkil edecek kadar etkinliğe rastlanmıştır. Okuma kazanımıyla ilgili tespit edilen yedi kazanımdan dört tanesiyle kazanım eşleştirmesi yapılabilmektedir. Bu durum da programla kitap arasındaki uyum zayıflığının göstergesidir. İlkokul seviyesinin son sınıfı olan 4. sınıf seviyesinde de diğer sınıf seviyelerinde olduğu gibi yazma becerisi ihmal edilmiş, programda bu sınıf seviyelerine uygun kazanım tespit edilemediği gibi etkinlik tespiti de yapılamamıştır.

Ortaokul 5. sınıf seviyesinde Türkçe ders kitabında 357 etkinlikten yirmi sekiz etkinliğin dijital okuryazarlıkla bağlantısının olduğu tespit edilmiştir. Etkinliklerde dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin hepsine örnek oluşturacak etkinliklerin olduğu saptanmıştır. Dinleme alanıyla ilgili iki, konuşma alanıyla ilgili yedi, okuma alanıyla ilgili on sekiz ve yazma alanıyla ilgili bir etkinlik tespit edilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan dijital okuryazarlıkla ilişkili kazanımlardan bazılarının kitapta ihmal edildiği örnek etkinliğe rastlanmadığı belirtilmiştir. Kitapta bulunan mevcut etkinlikler ise Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan kazanımlara uygundur. Güvenli sosyal medya platformlarına ulaşım, medya metinlerini değerlendirme, grafik tablo yorumları, dijital yoldan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi ve sunumu gibi konularla ilgili verilen etkinliklerin uygun olduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin ilk kez bu sınıf seviyesinde karşısına çıkan kazanım ve kazanıma uygun etkinlik tespiti *köprü metin* ile ilişkilidir. Kitapta öncelikle kazanımla ilişkili köprü metin tanımı verilmiş ardından konuyla ilgili etkinlik verilerek öğrencinin konuyu kavraması sağlanmıştır. 5. sınıf seviyesindeki tespit edilen etkinliklerin dijital okuryazar birey yetiştirmeye yönelik olduğu etkinlik sayılarının artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Maden vd. (2018) MEB yayınevi tarafından basılan 5. sınıf Türkçe ders kitabını dijital okuryazarlık açısından inceledikleri çalışmalarında, kitabın teknoloji ve dijital ortamlarla ilgili olan temada teknolojiyle ilgili kavramların az bulunduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda dört temel dil becerisi (dinleme, okuma, konuşma ve yazma) öğretiminde de bilim ve teknoloji kullanımının yetersiz olduğunu belirtmektedirler.

Ortaokul 6. sınıf seviyesinde kullanıma uygun bulunan Türkçe ders kitabı incelendiğinde kitapta yer alan 312 etkinlikten otuz tanesinin dijital okuryazarlıkla ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ders kitabında programda yer verilen tüm beceri alanlarıyla ilgili etkinlik olduğu

saptanmıştır. Dinleme becerisiyle ilgili beş, konuşma becerisiyle ilgili dört, okuma becerisiyle ilgili on dokuz ve yazma becerisiyle ilgili iki etkinlik tespit edilmiştir. Programda dijital okuryazarlıkla ilişkisi tespit edilen kazanımlardan bazılarının kitapta etkinlik örneğine rastlanmamıştır. Bu durum da kitabın Türkçe Dersi Öğretim Programı'nı tam anlamıyla yansıtmadığını ifade etmektedir. Etkinlikler dijital okuryazarlık açısından ele alındığında medya metinlerini değerlendirme, form doldurma, grafik yorumlama, farklı yazı karakterlerinin amacını tespit etme, sosyal platformlar aracılığıyla elde edilen bilgileri sunma, güvenli ağa ulaşabilme gibi kazanımlarla uyumlu etkinlikler bulunmaktadır. Fakat bir alt seviyedeki sınıfta bulunan etkinliklerin üzerine eklenti yapıp geliştirilmiş ve daha bilinçli bir dijital okuryazar yetiştirmek amacıyla oluşturulmuş etkinlik sayısının az olduğu sonucu elde edilmiştir. Sarmal uygulanması gereken etkinliklerin bir önceki sınıfın tekrarı niteliğinde olduğu tespit edilmiştir. Diğer tüm sınıf seviyelerindeki gibi ortaokul 6. sınıfta da en çok etkinliğin okuma becerisiyle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlıkla bağlantısı tespit edilen etkinliklerin oranı %9,61 olarak belirlenmiştir.

Ortaokul 7. sınıf seviyesinde MEB izni ile kullanıma uygun bulunan Türkçe kitabı incelendiğinde kitapta bulunan 325 etkinlikten otuz etkinliğin dijital okuryazarlıkla bağlantısının olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen etkinlikler incelendiğinde dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin hepsine örnek oluşturacak etkinlik olduğu saptanmıştır. Dinleme becerisiyle ilgili üç, konuşma becerisiyle ilgili beş, okuma becerisiyle ilgili on yedi ve yazma becerisiyle ilgili beş etkinlik tespit edilmiştir. 7. sınıf seviyesinde de alt sınıflarda olduğu gibi bazı kazanımlarla ilgili etkinliğe yer verilmediği tespit edilmiştir. Kitapta güvenilir sosyal medya kaynaklarına yönlendirme eksikliği dikkat çekmektedir. “Güvenilir kaynak” ifadesi etkinliklerde kullanılsa bile “edu” ve “gov” uzantılarıyla ilgili herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır. Bu durumda da öğrencinin güvenilir kaynağa nasıl ulaşacağı hakkında bilgilendirme yapılmadığı ortaya çıkmaktadır. Etkinliklerin birçoğu kitap üzerinde yapılmaktadır. Sosyal platformlar aracılığıyla yapılacak etkinlik sayısı azdır. Bu durumda da kitap aracılığıyla öğrencinin dijital okuryazarlık becerisinin gelişimine katkısının çok az olacağı sonucuna varılmaktadır. 7. sınıf seviyesinde de en çok etkinliğin tespit edildiği beceri alanı okumadır. Dijital okuryazarlıkla ilişkili etkinliğin kitaptaki etkinliklere oranı %9,23 olarak tespit edilmiştir.

Ortaokul 8. sınıf seviyesindeki Türkçe ders kitabında bulunan 291 etkinlikten yirmi sekiz etkinliğin dijital okuryazarlık ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Dinleme alanıyla ilgili iki, konuşma alanıyla ilgili altı, okuma alanıyla ilgili on üç ve yazma alanıyla ilgili yedi etkinlik

tespit edilmiştir. 8. sınıf seviyesinde de en çok etkinlik tespiti yapılan kazanım okuma becerisidir. Ortaokuldaki diğer sınıf seviyelerinde olduğu gibi bu seviyede de ihmal edilen kazanımlar mevcuttur. Yazdıklarını paylaşma kazanımında geçen sosyal medya aracılığıyla paylaşım kazanımı ihmal edilmiştir. Kazanım ile ilgili yapılan etkinlikler öğrenciyi ya sınıf panosunda ya da okul panosunda paylaşmaya teşvik etmektedir. Bu durum da öğrencinin yaptıklarını teknolojik araçları kullanarak paylaşmaya imkân tanımamakta ve dijital okuryazar birey yetiştirme amacına ters düşmektedir. 8. sınıf seviyesinde de en çok etkinliğin tespit edildiği beceri alanı okumadır. Dijital okuryazarlıkla ilişkili etkinliğin kitaptaki etkinliklere oranı %9,62 olarak tespit edilmiştir. Altun (2019) ise çalışmasında dijital okuryazarlık ile ilgili kazanımların 8. sınıf Türkçe ders kitabında tam olarak yansıtılmadığını belirtmiştir.

Türkçe ders kitapları dijital okuryazarlık bağlamında ele alındığında tüm sınıf seviyelerinde en çok etkinliğin bulunduğu beceri alanı okumadır. Dijital okuryazarlıkla ilişkili etkinlik sayıları ilköğretim düzeyinde kademeli olarak artarken ortaokul seviyesindeki tüm sınıflarda neredeyse aynı sayıda etkinliğe rastlanmıştır. Etkinlikler sayısal olarak az olmamakla birlikte ihmal edilen kazanımların olması kitaplarla Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın bağlantısını zayıflatmaktadır. Sınıf seviyelerine göre tekrar eden etkinliklerin olduğu saptanmıştır bu durumun sebebi ise programın ve Türkçe dersindeki konuların sarmal olmasında kaynaklıdır. Tüm sınıf seviyelerindeki Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin genellikle basılı hâldeki kitapla sınırlı kalması öğrenciyi sosyal platformlara, dijital araç kullanımına yönlendirmekteki zayıflığı kitapların tam anlamıyla dijital okuryazar birey yetiştirmeye yönelik hazırlanmadığı tespiti yapılmıştır. Ayrıca her sınıf seviyesindeki ders kitaplarında yer alan karekodlar aracılığıyla öğrencinin kitaplara online ulaşım sağlayabilmesine imkan tanınması dijital okuryazarlık açısından bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Kitaplarda dijital okuryazarlıkla ilişkili etkinliklerin oransal karşılaştırması sonucu sınıf seviyesi arttıkça ders kitaplarında dijital okuryazarlığa yer verme durumunun arttığı belirlenmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın ve Türkçe ders kitaplarının basılı metinler olarak kalmaması dijital yetkinlikle bağlantılı daha çok içerik üretilmesine bağlıdır. Yamaç (2018) öğrencilerin yeterli seviyede dijital okuryazar olabilmelerine imkan sağlamak için öğretim programlarının ve eğitim araç gereçlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini, gelişen teknoloji ve bilim çağı ile birlikte öğretmenlerin yaşanan toplumsal gelişmeleri okuma ve yazma eğitimine entegre ederek kullanabilmeleri için bir takım uygulamalar veya yazılımlar hakkında eğitime tabi

tutulmaları gerektiği belirtmiştir. Özbay ve Özdemir (2014) çalışmalarında Türkçe derslerinde öğrencilere dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılarak öğrencilerin dijital ortamlarda okuma ve yazma becerilerini aktif bir şekilde kullanmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Saluk ve Pilav (2018) 6. sınıf seviyesindeki öğrencilerle yazma becerisinin geliştirilmesi üzerine yaptıkları çalışmada bilgisayar kullanarak yazdıkları yazılarda ilgilerinin daha yoğun olduğu, yazdıkları metin uzunluklarının arttığı sonucunu elde etmişlerdir. Yapılan çalışma teknolojik materyallerin derslere entegre edilmesinin önemini göstermektedir. Çubukçu ve Bayzan (2013), dijital vatandaşlığı incelediği çalışmasında dijital okuryazarlık becerisinin gelişimi için FATİH Projesi'nin yadsınamaz bir yere sahip olduğunu fakat bilişim dersleri müfredat kapsamının geliştirilmesi aracılığıyla dijital okuryazarlığın daha etkin hâle geleceğini belirtmiştir.

Bunların yanı sıra alanda yapılan çalışma sayılarının artırılmasının alana katkı sağlayacağı ve ders kitaplarında dijital okuryazarlık içeriğine daha çok yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplardaki etkinliklerin basılı materyallerle sınırlı kalmaması sayesinde öğrencinin dijital yetkinlik kazanması açısından önemli gelişmelere yol açacağı şüphesizdir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde kuramsal çerçeve ve araştırma bulgularından yola çıkarak elde edilen sonuçlara göre oluşturulan öneriler yer almaktadır. Öneriler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan kazanımlar dijital okuryazarlık becerisi ile daha çok ilişkilendirilebilir ve programda yer alan beceri alanlarına dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımlar dengeli ve oransal bir şekilde paylaştırılabilir.
- Türkçe ders kitaplarındaki dijital okuryazarlıkla ilgili etkinliklerin sayısı artırılabilir ve öğrenci basılı kitaplardan ziyade daha çok dijital ve sosyal platformlara yönlendirilebilir.
- Türkçe ders kitaplarının yönlendirmesiyle öğrencinin ortaya koyduğu çalışmaları sosyal medya aracılığıyla paylaşmaya teşviki sağlanabilir.
- Kitaplar aracılığıyla paylaşılan uzantılar sonucu öğrencinin güvenli sitelere erişimi daha kolay hâle getirilebilir.
- Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) dijital okuryazarlıkla ilişkili yer alan kazanımlar kitapta ihmal edilmeden etkinlik örnekleriyle zenginleştirilebilir.

- Türkçe Öğretim Programı'nda (2019) dijital okuryazarlık içerikli ölçme değerlendirme yönlendirmesi yapılabilir. Programın yönlendirmesiyle ve ders kitapları aracılığıyla çevrimiçi ya da dijital ortamlarda ölçme değerlendirme zenginleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ç. (2015). *Anne ve babaların ilkököl ortaokul ve lise öğrencisi çocukları ile kendilerinin dijital okuryazarlıklarına ilişkin görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akçatepe, A. G. (2013). *Eğitim fakülteleri eğitim bilimleri bölümü akademisyenlerinin yükseköğretimin amaçlarına ilişkin görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, A., Erkal M., Gündoğan Eski S. (2019). *2. sınıf ilkököl Türkçe ders kitabı*. Ankara: Bilim ve Kültür Yayınları.
- Aldemir, A. (2010). *Halk kütüphanelerinde bilgi okuryazarlığı uygulamaları ve Türkiye için bir model önerisi*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Alkalai, Y.E. and Hamburger, Y.A. (2004). Experiments in digital literacy, *Cyberpsychology ve Behavior*, 7(4).
- Almas, A. G. and Krumsvik, R. (2007). Digitally literate teachers in leading edge schools in Norway. *Journal of In-Service Education*, 33(4), 479-497.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altun, N. (2019). *Temel eğitim programları ve ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arık, K. (2024). Teknoloji ve bilgi çağında veri okuryazarlığı: Tanım, özellikler ve Türkiye'deki uygulamalara bakış. *Uluslararası Yönetim Bilişim Sistemleri ve Bilgisayar Bilimleri Dergisi*, 8(1), 57-74.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Ataşçı, A. (2019). *İlkököl Türkçe 4. sınıf ders kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Atik, A. ve Ata, A. (2015). Dijital okuryazarlık yaklaşım ve pratikleri. 2. Ulusal Yönetim Bilişim Sistemleri Kongresi. 8-9-10 Ekim 2015 – Erzurum: Bildiriler Kitabı (136). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Aviram, A., Eshet-Alkalai, Y. (2006). Towards a theory of digital literacy: Three scenarios for the next steps. *European Journal of Open, Distance and E-Learning*, 9(1).
- Avrupa Yeterlilik Çerçevesi, Referans Seviyeleri. (2013). 20 Ağustos 2023 tarihinde [https://www.myk.gov.tr/images/articles/AYC/pdf/AYC_Seviye_Tanimlayicilari_\(tr\).pdf](https://www.myk.gov.tr/images/articles/AYC/pdf/AYC_Seviye_Tanimlayicilari_(tr).pdf) sayfasından erişilmiştir.

- Aydemir, Z., Öztürk, E. ve Horzum, B. (2013). Ekrandan okumanın 5. sınıf öğrencilerinin bilgilendirici ve öyküleyici metin türünde okuduğunu anlama düzeylerine etkisi. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(4), 2263-2276.
- Aydın, A. (2018). Eğitimin “Dijitalleşmesi”. Aksu H. (Ed.), *Dijitopya dijital dönüşüm yolculuk rehberi* (s. 162-166). İstanbul: Pusula 20 Teknoloji ve Yayıncılık.
- Bawden, D. (2008). Origins and concepts of digital literacy. Lankshear, C. and Knobel, M. (Eds.), *Digital literacies: Concepts, policies and practices* (pp. 15-32). Peter Lang Publishing.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*. İstanbul: Sentez.
- Bal, M. (2018). Türkçe dersinin 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(4), 49-64.
- Baydık, B. (2003). Filizlenen okuryazarlık ve desteklenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 77-89.
- Bayrakçı, S. (2020). *Dijital yetkinlikler bütünü olarak dijital okuryazarlık: Ölçek geliştirme çalışması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Beşler, D., Demir F. M. (2023). *İlkokul Türkçe ders kitabı 1. sınıf*. Ankara: İlke Basım.
- Blikstad-Balas, M. (2015). Digital literacy in upper secondary school—what do students use their laptops for during teacher instruction?. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 10, 122-137.
- Boholano, H.B. (2018). IMT skills of the pre-service teachers in Cebu City. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 7, 212-220.
- Brata, W., Padang, R., Suriani, C., Prasetya, E. and Pratiwi, N. (2022). Student’s digital literacy based on students’ interest in digital technology, internet costs, gender, and learning outcomes. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 17(3), 138-151.
- Buckingham, D. (2015). Defining digital literacy-What do young people need to know about digital media?. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 10, 21-35.
- Calvani, A., Fini, A. and Ranieri, M. (2009). Assessing digital competence in secondary education-Issues, models and instruments. *Issues in Information and Media Literacy: Education, Practice and Pedagogy*, 153-172.
- Castells, M. (2004). *The network society: A cross-cultural perspective*. Edward Elgar Publishing, Incorporated.
- Cebeci, Ü. (2020). *An investigation of pre-service efl teachers’ digital literacy skills and the integration of these skills into teaching contexts with a special focus to the use of digital tools and their benefits* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KATÜ, Trabzon.

- Cihak, D. F., Wright, R., Smith, C. C., McMahon, D. and Kraiss, K. (2015). Incorporating functional digital literacy skills as part of the curriculum for high school students with intellectual disability. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 50(2), 155–171.
- Chmiliar, I. (2010). Multiple-case designs. In A. J. Mills, G. Eupras and E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp. 582-583). USA: SAGE Publications.
- Clark, C. (2013). *A phenomenological study of the impact of pre-service and inservice training regarding the integration of twenty-first century technologies into selected teachers' instruction*. Liberty University.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Akademi.
- Cote, T. and Milliner, B. (2018). A survey of efl teachers' digital literacy: A report from a japanese university. *Teaching English with Technology*, 18(4), 71-89.
- Çakmak, T., Özel, N. ve Yılmaz, M. (2013). Evaluation of the open course ware initiatives within the scope of digital literacy skills: Turkish open courseware consortium case, *Social and Behavioral Sciences*, 83, 65 – 70.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 173, 39-49.
- Çelik, H. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çocuk, H. E. (2020). *Dijital öykü uygulamalarının Türkçe öğretmen adaylarının akademik başarılarına, dijital okuryazarlık ve Türkçe öğretimi özyeterlik algılarına etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern ve African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Destebaşı, F. (2016). Yeni okuryazarlıklar: tanımı, kapsamı ve teorik ilkeleri. *Turkish Studies Electronic*, 11(3), 895-910.
- Dinlemez, Ş. (2021). *Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 18 Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Direkçi, B., Akbulut, S. ve Şimşek, B. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (2018) ve ortaokul Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık becerileri bağlamında incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 797-813.
- Duran, E. ve Özen, N. E. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 31-46.

- Doucet, M. (2007). Library and archives Canada: A case study of a national library, archives, and museum merger. *RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts, and Cultural Heritage*, 8(1), 61-66.
- Ekmen, C. ve Bakar, E. (2018). İlköğretimde öğretim programları ve ders kitaplarında dijital yetkinliğin yeri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(221), 5-35.
- Erdal N. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Eryılmaz, S. ve Ç. Uluyol, (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında FATİH projesi değerlendirmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 209-229.
- Eshet-Alkalai, Y. and Amichai-Hamburger, Y. (2004). Experiments in digital literacy. *Cyber Psychology and Behavior*, 7(4), 425-434.
- Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93- 106.
- Eurostat. (2015). *Being young in Europe today*. Luxembourg: Office of the European Union.
- FATİH Projesi, FATİH Projesi Hakkında: Vizyonumuz-Misyonumuz. (2021). <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html>
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York: Wiley Computer Publishing.
- Göksun, D. O. ve Kurt, A. A. (2017). Öğretmen adaylarının 21. yy. öğrenen becerileri kullanımları ve 21. yy. öğreten becerileri kullanımları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 190, 107-130.
- Goody, J. (2013). *Yazılı ve sözel arasında etkileşim: Okur-yazarlık, aile, kültür ve devlet üzerine incelemeler*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Greenhow, C. ve Sonnevend, J., Agur, C. (2016). *Education and social media: Toward a dijital future*. MacArthur Foundation Series on Dijital Media and Learning. Massachusetts: MIT Press.
- Gül, U. (2018). *Cumhuriyetten günümüze ilkökul eğitim programları ve inovatif etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gülнар, B. ve Balcı, Ş. (2011). *Yeni medya ve kültürleşen toplum*. Konya: Literatürk.
- Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-17
- Gürcan, H. İ. (2011, Aralık). *İnternette medya okuryazarlığı yaklaşımı*. XVI. Türkiye’de İnternet Konferansı’nda sunulmuş bildiri, Ege Üniversitesi, İzmir. <https://docplayer.biz.tr/17290489-Internette-medyaokuryazarligi-yaklasimi.html>
- Hague, C. and Payton, S. (2011). Digital literacy across the curriculum. *Curriculum Leadership*, 9(10), 2-10.

- Hatlevik, O. E. (2009). How to identify and understand digital literacy among 9th grade Norwegian students. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 4(3-4), 159-174.
- Head, A. and Eisenberg, M. (2009). Lessons learned: How college students seek information in the dijital age. *Available at SSRN 2281478*.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: a plan of action a white paper on the digital and media literacy recommendations of the knight commission on the information needs of communities in a democracy*. Washington: Aspen Institute.
- Honan, E. (2008). Barriers to teachers using digital texts in literacy classrooms. *Literacy*, 42(1), 36-43.
- Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve sosyal medya*. İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- International Society for Technology in Education. (ISTE). (2008). <https://docs.google.com/document/d/11wqkvnGzya1QTdLqDCwdCapv7p8bLlx3aMQLXOrlcsc/preview?hgd=1>
- Joint Information Systems Committee. (JISC). (2014). Developing digital literacies. <https://www.jisc.ac.uk/guides/developing-digital-literacies>
- Kara, T. ve Atasoy, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarının (2018) dijital vatandaşlık kavramı ve alt boyutları bağlamında incelenmesi. *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 22, 133-154.
- Kaya, M. (2020). *Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Keray Dinçel, B. (2022) Veri iletişimi. Ed: S. Temel Aslan, *Örnek etkinliklerle eğitimde veri okuryazarlığının geliştirilmesi* (İçinde). Ankara: Nobel.
- Kıyıcı, M. (2008). *Öğretmen adaylarının sayısal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kızıl, N. (1998). *İletişim özgürlüğü ve medyada oto kontrol*. İstanbul: Beta.
- Kim, K. T. (2019). The structural relationship among digital literacy, learning strategies and core competencies among South Korean college students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 19(2), 3-21.
- Kozikoğlu, İ. ve Altunova, N. (2018). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine ilişkin öz-yeterlik algılarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerini yordama gücü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(3), 522-531.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S., (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 28, 283-298
- Lea, M. R. and Jones, S. (2011). Digital literacies in higher education: Exploring textual and technological practice. *Studies in Higher Education*, 36(4), 377- 393.

- Lenox, M. F. ve Walker, M. L. (1993). Information literacy in trhe educational process. *The Educational Forum*, 57(2), 312-324.
- Leu, D. J., Kinzer, C. K., Coiro, J., Castek, J. and Henry, L. A. (2018). New literacies: A dual-level theory of the changing nature of literacy, instruction and assessment. *In Theoretical models and processes of literacy* (pp. 319-346). Routledge.
- Lim, B. R. (2020). A study on the development of a cultural instruction model in primary English education based on digital literacy using digital textbook. *The Korea Association of Primary English Education*, 26(3), 105–130.
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 685-698.
- Martin, A. (2005). Dig eulit—a European framework for digital literacy: A progress report. *Journal of the Literacy*, 2(2), 130-136
- Martin, A. ve Grudziecki, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5(4), 249-267.
- Mayer-Schönberger, V., and Cukier, K. (2013). Big data: A revolution that will transform how we live, work, and think. *Houghton Mifflin Harcourt*.
- Merriam Sharan, B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev. Ed.) Ankara: Nobel.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2015). *Türkiye yeterlilikler çerçevesi*. Ankara.
- Mete, G. (2020). Okuryazarlık türleri ve 2023 eğitim vizyonu belgesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 22, 109-120.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe Öğretim Programı*. Ankara.
- Morgan, A., Sibson, R. and Jackson, D. (2022). Digital demand and digital deficit: Conceptualising digital literacy and gauging proficiency among higher education students. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 44(3), 258-275.
- Mossberger, K. (2009). Toward digital citizenship: Addressing inequality in the information age. Eds. Chadwick, A., Howard, P. N. (In) *Routledge Handbook of Internet Politics*, 173-185. London: Routledge.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy *computers and education*, 59(3), 1065–1078.
- Ocak, M. A. (2013). *Eğitsel dijital oyunlar: Kuram, tasarım ve uygulama*. Ankara: Pegem.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121.

- Öçal, F. N. (2017). *İlkokul öğretmenleri ve velilerin kendileri ile velilerin çocuklarına ilişkin dijital okuryazarlık yeterlilik algıları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öksüz, Y. Güven Demir, E. ve İci, A. (2016). Öğretmenlerin dijital okuryazarlık kavramına ilişkin metaforlarının incelenmesi. *International Journal of Social Studies*, 50(2), 387-396.
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 59-69.
- Özbay, M. ve Özdemir, O. (2014). Türkçe öğretim programı için bir öneri: Dijital okuryazarlığa yönelik amaç ve kazanımlar. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 2(2), 31-40.
- Özel, N. (2013). *Araştırma görevlilerine bilgi ve iletişim teknolojileri bağlamında bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, N.P. (2013). *Sosyal ağ kullanıcılarının e-sosyalleşme sürecindeki kimlik yapılandırma süreçleri*. ICCMTD.
- Pala, Ş. M. ve Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(3), 897- 921.
- Parlak, Z. B. (2019). *Hedefe dayalı senaryolarla dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Pehlivanlı, B. ve Kayadibi, N. (2022). Dijital okuryazarlık bağlamında ortaokul Türkçe ders kitapları. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 182-197.
- Petterson, R. (1993). *Visual information*. New Jersey: Englewood.
- Polat, C. ve Odabaş, H. (2008, Mart). *Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: Bilgi okuryazarlığı*. Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı, Antalya.
- Polizzi, G. (2020). Digital literacy and the national curriculum for England: Learning from how the experts engage with and evaluate online content. *Computers and Education*, 152, 1-13.
- Potter, J. (2005). *Media literacy*. CA: Sage Publications.
- Ribble, M. (2008). Passport to digital citizenship. *Learning and Leading with Technology*, 36(4), 14-17.
- Robin, B. R. (2008). Digital storytelling: A powerful technology tool fort the 21 st century classroom. *Theory into Practice*, 47, 220-228.
- Saluk, N. ve Pilav, S. (2018). Üstün yeteneklilerde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi üzerine bir araştırma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2191-2215.

- Saygı, S. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8. sınıf ders kitabı*. Ankara: Ferman Yayıncılık.
- Semiz, Ö. (2015). Teknolojik gelişmeler, bilgiye erişim ve telif hakları: Fırsatlar ve tereddütler. *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR)*, 1, 63-70.
- Sevim, B. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Shariman, T. N. P. T., Razak, A. N. and Mohd, F. N. (2012). Digital literacy competence for academic needs: An analysis of Malaysian students in three universities. *Social and Behavioral Sciences*, 69, 1489 – 1496.
- Soran, H., Akkoyunlu, B. ve Kavak, Y. (2006). Yaşam boyu öğrenme becerileri ve eğitimcilerin eğitimi programı: Hacettepe üniversitesi örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 201-210.
- Spires, H. and Bartlett, M. (2012). Digital literacies and learning: Designing a path forward. *Friday Institute White Paper Series*. North Carolina State University.
- Stordy, P. (2015). Taxonomy of literacies. *Journal of Documentation*, 71(3), 456-476.
- Şahbaz Dağlıoğlu, E. (2019). *İlkokul Türkçe 3. sınıf ders kitabı*. Ankara: Sonuç Yayınları.
- Taşkıran, C. and Salur, M. (2021). Analysis of the opinions of social studies teachers on digital literacyskills. *World Journal of Education*, 11(2), 72-84.
- Thompson, K. (2016). Digital literacy and the ICT curriculum. *BU Journal of Graduate Studies in Education*, 8(1), 10-13.
- Trilling, B. and Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times: Learning for life in our times*. John Wiley and Sons.
- Tuman, M. (1994). *Word perfect: Literacy in computer age*. London: University of Pittsburgh Press.
- Tülay, Z. (2019). *Let student learning drive the class: An investigation of the impact of flipped learning on efl students' language skills, digital literacy and attitudes toward the learning environment* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Türkiye yeterlilikler çerçevesinin uygulamasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik. (2015). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20158213.pdf>
- Türkiye yeterlilikler veri tabanı. (2016). <https://portal.tyc.gov.tr/>
- Tyger, R. (2011). *Teacher candidates' digital literacy and their technology integration efficacy*. (Unpublished doctoral dissertation). Graduate Faculty of Georgia Southern University in Statesboro, Georgia.

- Ulusoy, O. (2008). *Ergenlerde bilişim teknolojileri kullanımı ve saldırganlık ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ünlü, M., Keray Dinçel, B., Ertuş Kılıç, H., ve Temel Aslan, S. (2023). Öğretmen adaylarının verilere yönelik görüşleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(4), 2008-2025.
- Üstündağ, M. T., Güneş, E. and Bahçivan, E. (2017). Turkish adaptation of digital literacy scale and investigating pre-service science teachers' digital literacy. *Journal of Education and Future*, 12, 19-29.
- Vélez, A. P., Olivencia, J. J. and Zuazua, I. I. (2017). The role of adults in children digital literacy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 237(21), 887-892.
- Yamaç, A. (2018). Yeni okuryazarlığa genel bir bakış: Karar alıcılar, araştırmacılar ve öğretmenler için bazı öneriler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 383-410.
- Yavuz D. ve Kahraman G. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: Koza Yayıncılık.
- Yalçın, V., Simsar, A. ve Dinler, H. (2020). 5-6 yaş çocukları için 21. yy becerileri ölçeği (day-2): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(32), 78-97.
- Yazıcıoğlu, A., Yaylak, E. ve Genç, G. (2020). Okulöncesi ve sınıf öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 274-286.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, Ç., Kahyaoğlu, M., ve Kaya, F. (2012). Siirt ilindeki ortaöğretim öğrencilerinin sayısal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, sınıf ve öğrenim gördüğü lise türüne göre farklılaşmasının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 82-96.
- Yılmaz, B. (1989). Okuryazarlık ve okuma alışkanlığı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 48-53.
- Z-Kitap. (2022). Z-Kitap hazırlama ve inceleme kriterleri. <https://www.z-kitap.com/fatih-projesi-z-kitap-zenginlestirilmis-kitap-hazirlama-ve-inceleme-kriterleri/>

Aksaray Üniversitesi Tez Değerlendirme Formu		
Öğrencinin Adı Soyadı: Mürüvvet KAPLAN		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 6 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Prof. Dr. Betül KERAY DİNÇEL